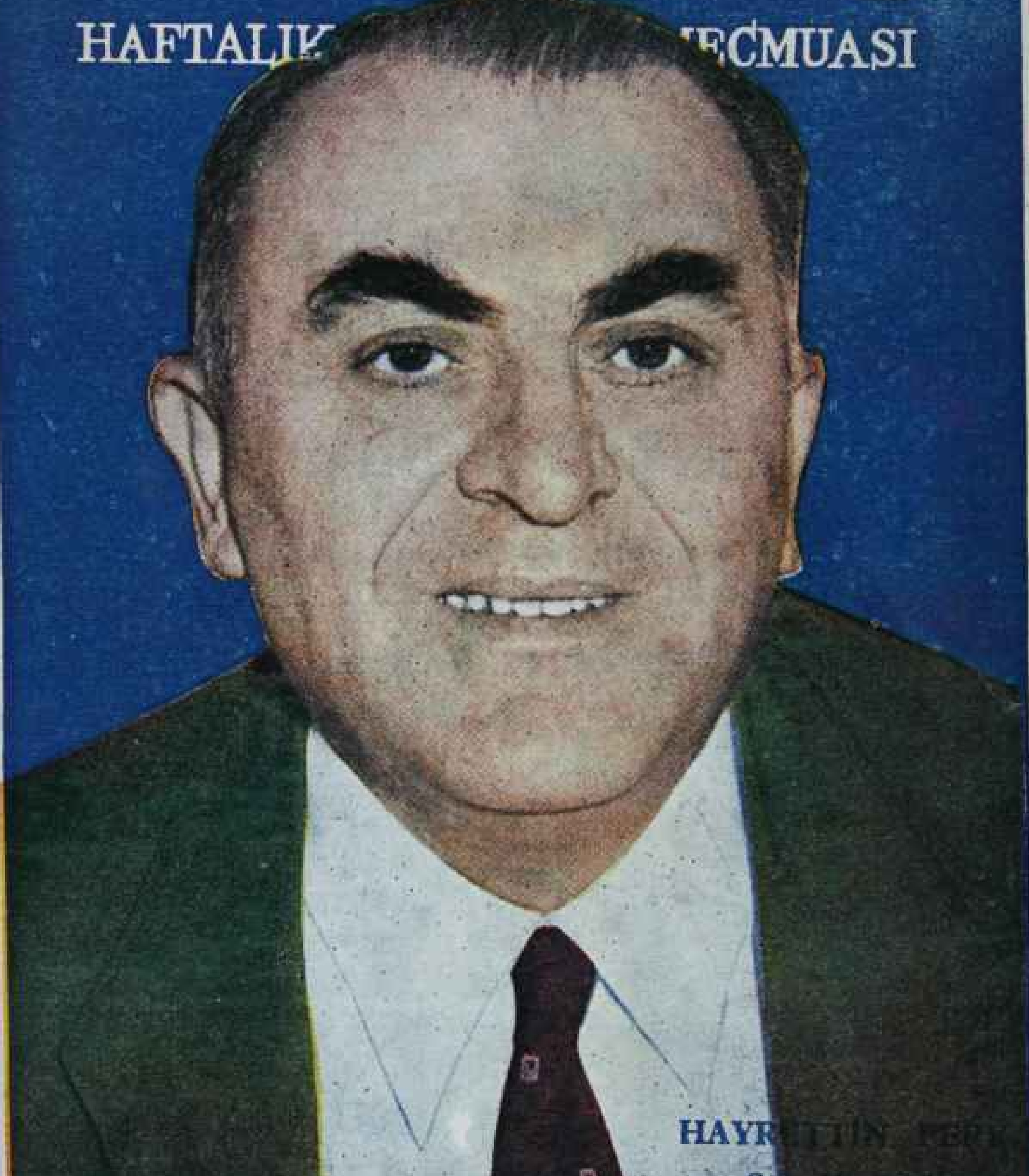
AKİS

HAFTALIK ... MECMUASI



HAYR...

S...

FİYATI 1 LİRA


YIKANMAK BİR ZEVKTİR
KOMİLİ
BANYO SABUNU
SAĞLIK
SIHHAT
VE
NEŞ'E
KAYNAĞIDIR
KOMİLİ
NECMİ KOMİLİ


GÖZLERİNDEN BELLİ
YAVRUNUZUN KADİFE GİBİ
YUMUŞAK TENİNİ DEVAMLI
OLARAK MUHAFAZA EDEN
LANOLİN
KREMLİ
BOL
KÖPÜKLÜ
HUSUSİ
KOKULU
BETA
FAZLI
VE
YEPYENİ
FORMÜLLE
KOMİLİ
KOMİLİ
TUVALET
SABUNU

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl: 6, Cilt: XVIII, Sayı: 312
Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K.. 582 - Ankara
*
İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221
*
İstanbul Bürosu
Cağaloğlu, Türkocağı C. Gür soy Han
Tel : 27 12 07
*
Başyazar
Metin Toker
*
AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ
*
Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Firuz MAKULU
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe :
Doğan Klişe
*
Müessese Müdürü :
Mübin TOKER
*
Abone şartları :

3 aylık	**(12 nüsha)**	**: 10.00 lira**
6 aylık	**(25 nüsha)**	**: 20.00 lira**
1 senelik	**(52 nüsha)**	**: 40.00 lira**

İlân şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.
(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)
İlân işleri :
Telefon : 15221
*
Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer:
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
Basıldığı tarih: 9.8.1960
FİYATI 1 LİRA

Kapak resmimiz
Hayrettin Perk
Tahkikat ilerliyor

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu haftanın ortasında bütün Türkiyeyi ziyadesiyle alâkadar eden bir mesele gün ışığına çıktı. Mesele, yıllardır çeşitli sebeplerle ihmal edilen Türk Ordusunun gençleştirilmesi ve politik endişelerle yapılamıyan bir reformun tatbik mevkiine konulmasıydı. İşte haftanın ortasında Millî Savunma Bakanı Fahri Özdilekin yaptığı basın toplantısı neticesinde bu sistemli ve lüzumlu revizyon kuvveden fiile çıkmış oldu. Ancak bu revizyonun hangi maksat ve gayeye matuf olduğu ilk bakışta anlaşılamadı. Hattâ bazı yanlış tefsirlere bile yol açtı. AKİS bu yanlışlığı önlemek ve meselenin hakikî vechesini ortaya koymak için bütün imkânlarını seferber etti. Neticede ASKERLİK başlığı altında yayınlanan yazı kaleme alındı. Bu yazıda Türk Silâhlı Kuvvetlerinde imhaller sebebiyle meydana gelen tıkanıklığın nasıl giderileceğini ve Türk Ordusunun nasıl yepyeni bir hüviyet kazanacağını öğreneceksiniz. Mesele bütün Türkiyenin dikkatini çektiğinden bu haftaki başyazımız da aynı hâdiseyle alâkalıdır. Metin Tokerin "Şövalye Ruhu" başlıklı yazısı işin hakikî mahiyetini neşterlemektedir.

*

Bu hafta AKİS, YURTTA OLUP BİTENLER kısmında alâka uyandırıcı bir ziyaretin hikâyesini anlatıyor. "Millet" başlığı altında kaleme alınan bu yazıda Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürselin C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönüyle, İnönünün Heybeliadadaki evinde yaptığı konuşma anlatılmaktadır. Devlet Başkanı Gürsel İnönüyle -neler değil ama- nasıl konuştu, İnönünün oturma odasında iki askerin 45 dakikalık sohbetinin muhasebesi nedir? İşte bütün bunları bu hafta yalnız AKİS'te AKİS'in kendine has üslûbu içinde bulacaksınız.

Ancak Devlet Başkanının İstanbuldaki kısa ikameti sırasında tek ziyareti bu olmadı. Haftanın sonunda Devlet Başkanı Hazine yararına verilen bir baloda bulundu ve vatandaşlarla yakınen temas ederek onların memleket meselelerine dair sordukları sualleri cevaplandırdı. Bu Toplantıda Devlet Başkanının yanında bir AKİS muhabiri de bulunuyordu. AKİS'çi, toplantının diğer meslekdaşlarının gözlerinden kaçan taraflarını da tesbit etti ve bunları süratle Ankaraya ulaştırdı. "Politikacılar" başlıklı yazı Büyükadada Anadolu Klübünde verilen balonun hikâyesini anlamakta, Devlet ve Hükümet Başkanı Gürselin bu toplantıda vatandaşlarla yaptığı hasbıhali en ince teferruatına kadar nakletmektedir.

*

"Bu hafta AKİS'in kapağında Yüksek Soruşturma Kurulunun yeni Başkanı Hayrettin Perk yer aldı. Hayrettin Perkin AKİS'in kapağını süslemesi sebepsiz değildir. Bütün gözlerin sakıtların yakında başlayacak duruşmalarına çevrildiği şu günlerde tahkikata yön verecek delillerin toplanmasıyla vazifeli Yüksek Soruşturma Kurulunun Başkanının elbette tanıtılmasına ihtiyaç vardı. İşte bu ihtiyacı gidermek ve soruşturmanın hangi safhada olduğunu okuyucularımıza bildirmek için, Hayrettin Perki Kapak Adamı olarak seçtik. "Soruşturma" başlıklı yazıda sakıtlar hakkında yapılan tahkikatın ne safhada olduğunu öğreneceksiniz.

*

Geçen haftanın sonunda bir AKIS'çi, mecmuanın mütemadiyen çalan telefonlarına cevap vermekle meşguldü. Telefondaki sesler okuyuculara aitti ve heyecanlıydı. Okuyucularımızın heyecanı, Yeni Sabah gazetesinin cumartesi günkü sayısında neşredilen bir haberden ötürüydü. Haber Manisada vuku bulan bir trafik kazasından bahsediyordu. Ancak okuyucularımızı ilgilendiren Yeni Sabahın trafik kazası haberi değil, haberde kaza neticesinde ölen bir şahsın ismiydi. isim Metin Tokerdi. AKİS okuyucuları kazazedenin Başyazarımız olup olmadığını soruyorlardı. Evvelâ AKİS'çiler da şaşırdılar. Bildikleri Metin Tokerin Maltepede olduğuydu. Derhal İstanbulla temas temin edildi ve Başyazarımız Metin Tokerin o sırada keyifli keyifli deniz banyosu aldığı öğrenildi. Yanlışlık bir isim benzerliğinden doğuyordu. Derin birer "oh" çeken AKİS'çiler haberin çıktığı gazeteyi düşünerek bütün hafta boyunca şu darbımeseli hatırlarından çıkarmadılar: "Dervişin fikri neyse, zikri odur.."

Saygılarımızla AKİS

Cilt; **XVIII,** Sayı: 312

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

10 AĞUSTOS 1960

A S K E R L İ K

Silahlı Kuvvetler

İşin doğrusu

Kara gözlü, kara kaşlı genç kurmay yarbay heyecanlı görünüyordu. Çabuk çabuk konuşuyor, bazı kelimeleri yuvarlıyor, sık sık da yutkunuyordu. Yarbayı uzaktan gören ve sözlerini işitmeyen birisi, genç kurmay subayın bir meseleden şikâyetçi olduğunu kolaylıkla anlardı. Sözlerinin bir yerinde bir kaç saniye durakladı. Uzun masanın etrafına toplanmış olan basın mensuplarına gülümsedi ve yeniden yutkunduktan sonra devam etti:

"— Ben 30 yıldır Cumhuriyet okuyucusuyum. Dün gazeteyi elime aldığımda, inanır mısınız, irkildim. İrkilmeme sebep, gazetenin manşetindeki haberdi. Haberde 5 bin subayın emekliye ayrılacağı yazılıydı. Şaşırdım. Beni buraya, karşınıza getiren de bu oldu. İlk defa basın toplantısı yaptığım için doğrusu biraz da heyecanlıyım. Kusura bakmayın,"

Hâdise, geçen haftanın sonunda Büyük Millet Meclisinin basın için ayrılan merdiven basındaki odasında cereyan ediyordu. Konuşan genç Yarbay Millî Birlik Komitesi üyesi Suphi Karamandı. Basın toplantısı başladığında saatler 14.30 u gösteriyordu. Kar aman hakikaten heyecanlı ve üzgündü. Karamanın yanında lâcivert sivil elbise giymiş Basın Yayın Umum Müdürü Yarbay Ahmet Yıldız, onun yanında da Yüzbaşı Numan Esin bulunuyordu. Hava gergindi. Hele Esinin yüzünden bir ise adamakıllı sıkıldığı belli oluyordu. Gazeteciler Esini şimdiyi kadar bu derece sinirli görmemişlerdi.

Hakikaten, geçen haftanın son günleri Millî Birlik Komitesi üyeleri için sıkıntılı oldu. Bir gazetenin Ordunun gençleştirilmesi mevzuunda manşete çıkardığı haber Komite üyelerini hem üzmüş hem de onları pek müşkül mevkide bırakmıştı. Gazete 5 bin subayın emekliye ayrılacağını, bunlara ihbar mektupları yollandığını iri başlıklarla bildiriyor ve emeklilik muamelesine başlandığını yazıyordu. Haber Ankara mahreçliydi. Başkentten verilen ve Türkiyenin en ciddi gazetesinde yayınlanan haber, haklı olarak pek çok subayı tedirgin etti. Herkes iğne üzerinde oturuyordu. Herkesin kafasında bir "acaba?" belirmişti. Milli Birlik Komitesine binlerle mektup ve müracaat oluyor, işin esası soruluyordu. Komite üyelerini üzen ve onları müşkül mevkide bırakan hikâye buydu. Genç Yarbay öğle sıcağında hikâyenin esasını izah etmek için basın mensuplarını toplamıştı.



Başbakanlıktaki basın toplantısı
Hücum saati: 18!

Piramidin tabanı..

Yarbay Suphi Karaman evvela Türk Silâhlı Kuvvetlerinin bugünkü durumunu izah etti. Kuvvetler geniş, tabanlı bir piramide benziyordu. Taban, küçük rütbeli subaylardı. İncele

Haftanın içinden

Şövalye Ruhu

Metin TOKER

İşbaşına geçtiği günden beri bir yandan mazinin kirli mirasıyla uğraşan, diğer taraftan memleketin çeşitli dertlerine çâre keşfetmek için en samimi hislerle çırpınıp duran Millî Birlik idaresi elle tutulur ilk müsbet icraatına girişmiş bulunuyor. Cumhuriyetimizin ve inkılâplarımızın bekçisi, istiklâlimizin koruyucusu Türk Ordusu gençleştirilmekte, kudreti arttırılmaktadır. Bu ilk esaslı icraat için saha diye Türk Silâhlı Kuvvetlerinin seçilmiş olması sebepsiz değildir. İhtilâlin son darbesini gerçekleştirenlerin yıllar yılı ne derece dertli yaşadıkları şimdi ortaya çıkmıştır. Türk Silâhlı Kuvvetleri mensuplarının geçim sıkıntısı çektikleri, iki yakalarının bir araya gelmediği, hüzün verici şartlar altında çalıştıkları bilinen hakikatlerdendi. Doğrusu istenilirse bu dertlere milletçe çâre arıyorduk ve vatana yararlı bir iktidarın peşinde bundan dolayı koşuyorduk. Zira bunlar sâdece Türk Silâhlı Kuvvetlerinin değil, topyekûn vatandaşların ıstırabıydı ve tedavi yolu bu topraklar üzerine hakiki refahın, saadetin, bolluğun dökülmesi çaresinin bulunmasıydı. Zaten Silâhlı Kuvvetlerin, bir parçasını teşkil ettikleri milletin diğer sınıflarından ne daha iyi, ne daha kötü maddî şartlara tâbi olmaları elbette ki düşünülemezdi.

Üç ay kadar evvel gerçekleşen bir İnkılâp hareketi iktidar değişikliğine yol açtı ve Silâhlı Kuvvetlerin memlekette kudreti temsil etmelerini sağladı. Bu, Silâhlı Kuvvetler mensuplarının maddî durumlarının ıslahı için, şüphe yok büyük bir fırsattı. Subayların maaşlarına zam yapılabilirdi. Subayların terfii daha avantajlı esaslara bağlanabilirdi. Tâyin bedelleri arttırılabilir veya Ethem Menderesin vaad ettiği "her asker ailesine bir ev" hakikaten gerçekleştirilebilirdi. Bunlar nihayet birer kanon mevzuudur ve Milli Birlik Komitesinin üyeleri meslekdaşlarının yardımına koşmak kararını aldılar mı, başarmak işten bile değildir. Ama, hayır! Komitenin ilk elle tutulur icraatı Türk Silâhlı Kuvvetlerinin maddî değil, manevî sahada tatmini olmuş, subayların eline geçen para aynı kalırken taşıdıkları üniformanın itibarı hudutsuz arttırılmıştır. Bu, bilmediğimiz bir hakikatin gözler önüne serilmesidir. Demek ki yıllar yılı Türk Silâhlı Kuvvetleri mensuplarının asıl ağırına giden, onların belini büken parasızlık değil, zaaf olmuştur. Şimdi, ortadan kaldırılmasına çalışılan, işte budur.

Türk Silâhlı Kuvvetleri adına yapılan bir açıklama ordunun zafiyet devrinin ne zaman açıldığını herkese ilân etmiştir. Bu tarih, 1950'dir. Bir noktaya işaret etmek lâzımdır: 1950, Silâhlı Kuvvetlerin hükümetten alâkasızlık gördüğü yılların başlangıcı değildir. 1950'den çok evvel de hükümetlerin bütün marifeti Bütçe kanununun Millî Savunmayla alâkalı faslına sıra geldiğinde ittifakla orduya selâm göndermekten ibaret kalmıştır. Subayların maddî durumlarının ıslahı yoluna gidilmemiş, hattâ Silâhlı Kuvvetlerin fiilen tesirli hale getirilmesi düşünülmemiştir. D.P. iktidarı C.H.P. iktidarından, işin doğrusu, böyle bir miras almıştır. Ancak, iki rejim arasındaki fark gene de büyük olmuştur. Maddî dertlere çâre bulamayan C.H.P. iktidarı hiç olmazsa manevî bakımdan ordunun itibarını en yüksek hadde tutarken 1950'de işbaşına gelenler bilhassa 1954'ten itibaren her silâhlı kuvvetin asıl kudretini temsil eden şövalye ruhunu Türk Ordusunda tahrip için sistemli, plânlı ve programlı şekilde çalışmışlardır. Bu gayretlerin şaşılacak tarafı yoktur. Memleketteki her dik başı eğmek yolunda inanılmaz faaliyet gösteren bütün çâreleri mubah gören D.P. büyükleri elbette ki Türk Silâhlı Kuvvetlerinin boynunu büktürecek, şövalye ruhunu yok ettikten sonra bir ordu değil, bir sürüye Türkiyemizin mukadderatını teslim edecekti.

Şövalye ruhu üzerinde durmaya lüzum var mıdır? Bundan mahrum silâhlı kuvvetlerin hezimetten hezimete koştukları yaşlı tarihin sehadetiyle sabittir. Ne zaman ordular manen yıkılmışlarsa, mutlaka şövalye ruhu daha evvel kaybolmuştur. Dünyada görülmeyen, bir memleketin evlâtlarının, hem de en yüksek mevkilere kadar tırmanmış memleket evlâtlarının gözlerini kırpmaksızın böyle bir yola sapmaları, üniformanın şerefini hiçe indirmeleri, gençlerin Harp Okulundan veya askerî liselerden ayağını kesmeleridir. Eğer duruşmalar sonunda bu suçun cezası son derece ağır olursa aklı başında hiç kimse yüreğinde esefin zerresini duymayacaktır.

Politika askerliğe karıştı mı, işlerin normal olmaktan çıktığı artık sabit hale gelmiş bir gerçektir. D.P. bunun canlı misalini vermiştir. Bayar ve Menderes bir yandan korktukları orduyu yola getirmeye çalışırken buna çâre olarak kadroları şişirmey i bulmuşlardır. Türk Silâhlı Kuvvetleri kâğıt üzerinde büyümüş, büyümüş, büyümüştür. Tümenler, tümenler, tümenler.. İtiraf etmesi belki acıdır, ama tümen sayısının çokluğu nihayet üzerinde Türkiye Dışişleri Bakanı sıfatını taşıyan bir zorlu sahtecinin müttefiklerimizden fazla para koparmak için bulduğu çâreyle alâkalıdır. NATO emrine verilen tümenlerin masraf ları Atlantik Paktı Teşkilâtı tarafından görüldüğünden tümen adedi ne derece fazla olursa yardımın o nisbette kabarık bulunacağı D.P. hükümetleri tarafından hesaplanmıştır. Peki, bu kâğıt üzerindeki tümenler memleketin savunmasını sağlayacak mıydı? Bayar - Menderes - Zorlu triosu o hususu aklının köşesinden bile geçirmemiştir. Zaten Harp Okulunu yok etmeyi, talebelerini kılıçtan geçirmeyi, sonra da asayişi silâhlandırılmış D.P. çeteleri marifetiyle sağlamayı ciddî ciddi düşünmüş kimselerin bu neviden duyguların tesiri altında kalmaları elbelte ki düşünülemez. Bırakınız yurt savunmasını, D.P. iktidarı bu kof birliklerle kuvvet gösterilerine kalkışmış, aklı başında her kurmayı donduran bir cüretle şu veya bu hududa tümen yığmaya kalkışmıştır. Sonra da gönderdiği erlere ancak ekmek ve üzüm sağlayabilmiştir. İşte, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin mensupları asıl ordunun bu hale düşürülmesinin, kudretinin gözler önünde ufalanmasının, sâdece iman kuvvetine dayanan birlikler haline getirildiğine şahit olmanın dayanılmaz ıstırabını çekmişlerdir.

Bugün tatbik mevkiine konulan karar, bu duyguların bir neticesidir ve ümit edilir ki gençleştirme sonunda Türk Silâhlı Kuvvetleri hakları bulunan tesire, kudrete kavuşacaklardır. Zaten emekliye sevkedildikleri halde aklı başında kumandanların hareketi tutmaları bu yüzdendir ve bu, bir vatanseverlik örneğidir.

incele, piramidin tepesine çıkılıyor ve bir noktada zirveye ulaşılıyordu. En yukardaki nokta Başkumandanlıktı. Taban ne kadar geniş ve sağlam olursa, yeni bir orduda küçük rütbeli subay ne kadar fazla bulunursa, piramit o kadar sağlam durur, yıkılması güç olurdu. Ama bugünkü durum böyle değildi. Geçmiş iktidarlar, politik güçlükler dolayısıyla bazı teknik zaruretleri göz önüne almamışlardı, İş böyle olunca piramidin tabanı küçülmüş, tepeye doğru bir şişkinlik baş göstermişti. Neredeyse piramit yana yatacaktı.

Bunun sebebi vardı. 1939 da bütün Avrupa devletleri gibi Türkiye de İkinci Dünya Harbi sebebiyle ordusunu ve subay adedini fazlalaştırma yoluna gitmişti. Harp Okulu senede ortalama bin mezun vermekte ve bunlar genç subaylar olarak orduya katılmaktaydı. Tempo zamanın icaplarına göre elzemdi. Bu, 1944 senesine kadar böyle devam etmiş ve piramidin tabam adamakıllı sağlamlaştırılmıştı. Ancak İkinci Dünya Harbi bitince bazı tedbirler alınması gerekiyordu. Ordunun er adedi gibi subay adedi de azaltılmalıydı. O günler için bir tasfiyeye pek İhtiyaç yoktu. Ama seneler ilerliyor ve harp yılları içinde piramidin tabanını teşkil eden genç subaylar yavaş yavaş yukarı doğru çıkmağa başlıyorlardı. Piramidin tabanı gelenlerle beslenemediği gibi, evvelkiler üst kademelere çıktıkça muvazene de bozuluyordu. 1950 yılına varıldığında vaziyet ciddi, fakat vahim değildi. Zira harp yıllarının genç subayları o zaman ancak yüzbaşı olabilmişlerdi. Üstelik askerlik gençler için cazibesini kısmen muhafaza ediyor ve Harp Okulu kafi talebe buluyordu. Ama 1950 den sonraki her enflâsyon yılı işi biraz daha çapraşık hale soktu. 1954 yılından sonra ise orduda küçük rütbeli subay bulmak bir mesele olmuştu. O zaman yapılan bir tablo 1961 senesinde ordunun durumunun ıslah edilmez hale geleceğini ve küçük rütbeli subay sayısının çok üstünde yüksek rütbeli subay olacağını açıkça gösteriyordu. Ama genç kurmaylar devrin idarecilerine dertlerini bir türlü anlatamamışlar ve başlarını tevekkülle sallamışlardı.

Artık o vaziyete gelinmişti ki bir binbaşıyla idare edilmesi gereken askerlik şubelerine albayları yollamak zarureti hasıl olmuştu. Bir bölüğün kumandanlığını binbaşının omuzlarına yüklüyorlardı. Üstelik takım kumandanı bulmak bir meseleydi. Zira küçük rütbeli subay adedi yürekler açışıydı. Harp Okulundan mezun olanların sayısı hiç mesabesindeydi,



Fahri özdilek
Çuvaldızı kendisine batırdı

Üniforma cazip olmaktan çıkmıştı. Bu, askeri otoritenin zayıflamasına yol açıyordu. Bölük Kumandanı olan binbaşılar küçük rütbeli subaylar olmadığından erle doğrudan doğruya temas etmek mecburiyetinde kalıyorlardı, Böylece temeli sağlam bir disipline dayanan orduda kumandanların otorite temini müşkül oluyordu.

Halbuki bir çok devlet harp sonrasının bu zaruri ayıklamasını yapmıştı. Yunanistan, Amerika, İtalya, hatta Rusya kendi ordularında böyle bir revizyona ihtiyaç görmüşler ve harp yıllarının şişkinliklerini bertaraf etme yoluna gitmişlerdi. Orduları gençleştirme ameliyesinin otuz kırk yılda bir zaruri olduğu apaçık ortadaydı.

Bir cebir meselesi..

Karaman, bunları izah ettikten sonra biraz durakladı. Geçen yarım saat içinde basın toplantısının havasına girmiş,, heyecanı..teskin olmuştu. Şimdi meselenin esasına geliyor ye emekliye sevkedilecek olanların adedini söylüyordu. Hemen yanında bulunan Cumhuriyet gazetesi muhabirine döndü, Gülümsiyerek;

"— Bakın, emekliye sevkedilecek olanların kaç kişi olacağını size açıklıyayım. Bu rakam, 5 bin çarpı iki taksim beştir" dedi.

Karamanın bu sözü basın mensuplarını bir kaç saniye şaşırttı. Bu sırada Basın Yayın Umum Müdürü Ahmet Yıldız neşeli bir kahkaha atmış ve uzun masaya doğru eğilmişti. Genç kurmay yüzbaşı Numan Esine gelince, yüzünde eksik olmayan tebessüme kavuşmuştu. Şimdi daha neşeli ve rahat görünüyordu. Gazeteciler önlerindeki not defterlerine bir 6 bin rakamı yazdılar. Bunu 2 ile çarptılar. Elde ettikleri 10 bin rakamını 5 e böldüler ve Yarbay Karamana:

"— Yani 2 bin mi demek istiyorsunuz?" dediler.

Yarbay başıyla "evet" mânasına, gelen bir işaret yaptı. Sonra işin diğer cephesine geçti. Ordu mensuplarına, şimdiye kadar herhangi bir tebligat yapılmamıştı. İlk defa bugün, Millî Savunma Bakanlığının bir tebliği birliklere gönderiliyordu. Bu tebliğde durum bütün inceliği ile izah ediliyor ve emekliye ayrılmak isteyen subayların en geç 20 Ağustosa kadar müracaatları isteniyordu. Komite bu müracaatın iki binin çok üzerinde olacağı kanaatındaydı. Bu bakımdan müracaatların ancak bir kısmı kabul edilebilecekti. Bununla beraber az da olsa müracaat etmemiş bulunan bazı yaşlı subaylar mutlaka emekliye ayrılacaktı. Bu zaruriydi ve ordunun gençleştirilmesi için Milli Birlik Komitesi böyle bir muameleyi en seri şekilde tatbik mevkiine koyacaktı.

Hikâyenin başı

Aslında her şey, geçen haftanın başlarında bir gün Başbakanlık müsteşarlığından gazetelere telefon edilmesiyle başladı, öğleden sonra saat beşte Başbakanlık müsteşarı Albay Alpaslan Türkeş bir basın toplantısı yapacaktı. Toplantının hangi mevzuda olacağını soran gazetecilere bunun "sohbet maksadıyla" tertiplendiği bildirildi. Hakikaten saat beşte Başbakanlığa giden gazeteciler Bakanlar Kurulunun toplantı salonuna

alındılar ve kendilerinden biraz beklemeleri rica olundu. Ortadaki uzun masanın etrafı bir anda gazetecilerle doldu. Albay Türkeş yeni rejimin alâka çeken simasıydı ve onunla sohbet başkent gazetecileri için mükemmel havadis kaynağı sayılabilirdi. Bu yüzden tehacüm fazlaydı. Gülkurusu renginde İsfahan halısıyla kaplı salon, soğuk hava tertibatına rağmen sıcak sıcaktı.

Saat tam 17.10 olmuştu ki kapı açıldı ve Milli Savunma Bakanı Orgeneral Fahri özdilek içeri girdi, özdilek, gazeteciler için sürprizdi. Allah tan, beklenmeyen misafirin yanında Albay Türkeş ve Basın Yayın Umum Müdürü Yarbay Yıldız da bulunuyordu. Gazetecilere Milli Savunma Bakanı bir haber verecekti: Elli dakika sonra, yani saat tam 18 de Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup 235 general emekliye sevkediliyordu. Bunlardan biri de Fahri Özdilegin kendisiydi. Aynı saatte, boşalan yerlere tâyin edilen yeni kumandanlar işlerine başlayacaklardı. Bu arada Hava Kuvvetlerinden elliye yakın albay ve yarbay ile Deniz Kuvvetlerinden bunun yarısı kadar albay ve yarbay emekliye sevk edilmişti. Emekliye sevkedilen generallerin hepsi kararı son derece makûl karşılamışlar ve buna ihtiyaç olduğunu teslim etmişlerdi. Maksat orduyu gençleştirmekti. Bu yüzden ameliyenin önderliğini Milli Savunma Bakanı Fahri Özdilek yapmış ve askerlikten affını istemişti. Komitede diğer general üyeler de aynı talepte , bulunmuşlar, ancak gerek Cemal Madanoğlunun, gerek Sıtkı Ulayın ve gerekse İrfan Baştuğun çok genç generaller oluşları komitenin bu talebi reddetmesine yol açmıştı. Ancak özdilegin emekliye sevki ortaya bir yeni vaziyet çıkarıyordu: Milli Birlik Komitesinin Artık otuz yedi asker, bir sivil üyesi vardı.

Basın toplantısı samimî ve eğlenceli oldu. Özdilek istifasının sebeplerini anlattı. Bu elzemdi. Yüksek rütbeli subay fazlalığı orduda bir sıkışma ve düzensizlik meydana getiriyordu. Arkadaşlarının kendisini takip edeceğinden emindi. Böylece, senelerce ihmâl edilen bir mesele kendiliginden halledilecek ve Türk Silâhlı Kuvvetleri arzulanan zindeliğe kavuşacaktı.

Millî Savunma. Bakanının saatine pek sık baktığını görenler merak ettiler. Nihayet bir gazeteci, dayanamayıp sordu, Özdilek babacan bir kahkaha savurdu ve:

"— Albay Türkeş saat 18 e kadar konuşabileceğimi söyledi. Üstelik, saat 18 den itibaren sivil bir vatandaş olacağım da, onun için sık sık saatime bakıyorum" dedi. Daha sonra gazetecilere başını sallıyarak:

"— Biraz evvel birisi sordu. Sivil elbiseniz var mı diye. Hakikaten iyi bir sualdi. Bir tane koyu renk var. Biri de bitmek üzere. Yalnız hangisinin nerelerde, ne zaman giyileceğini pek kestiremiyorum. Artık onu da, sizler öğreteceksiniz" diye ilâve etti.

Sohbet vakit ilerledikçe koyulaştı. Bir ara emekli generale sivil hayatta politikaya atılıp atılmıyacağı soruldu, Özdilek son günlerde bu sualle, belli ki pek sık karşılaşıyordu. Gülerek cevap verdi:

"- Millî Birlik, Komitesi üyesi olarak hâlihazırda politikayla meşgulüm. İlerisi için bir şey söyliyemiyeeeğim."

Emekli General sorulan sualle alâkalı sözlerini Millî Birlik Komitesindeki 37 arkadaşının bir siyasî parti kurmaya niyetli olmadıklarını, bunu düşünmediklerini bildirerek tamamladı.

Akisler, akisler, akisler

İşte, umumî efkar, hattâ muameleyle en yakından alâkalı şahıslar -emekliye sevkedilenler- tarafından ilk defa böylece duyulan karar derhal derin ve son derece yaygın akisler yaptı. Düşünmek lâzımdı ki emekliye sevkedilenlerin başında Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Ragıp Gümüşpala vardı. Orgeneral Gümüşpala İnkılâba tekaddüm eden



Alpaslan Türkeş
Enteresan bir adam

günlerde 3. Ordu Kumandanlığı vazifesini görüyordu. Harekete ordusuyla katılmış ve Genel Kurmay Başkanlığına getirilmişti, Şimdi, onunla birlikte Orgeneral Fazıl Bilge; Orgeneral Vedat Garan gibi isimleri bilinen kumandanlar sivil hayata giriyorlardı. Hâdisenin bütün memleketi, meşgul etmemesi imkansızdı.

Halbuki Özdilegin önderliğiyle başlayıp 235 generalin emekliye sevkiyle devam eden ve 20 Ağustos tarihinde binbaşı, yarbay ve albaylardan bir kısmının emekliye ayrılmalarıyla kuvvetlenecek olan Orduyu gençleştirme Ameliyesi birkaç günün düşüncesi değildi. 27 Mayıs hareketiyle idareyi eline alan Silâhlı Kuvvetler içinde mesele uzun yıllardan beri tartışılmaktaydı. Millî Birlik Komitesi ilk iş olarak bu son derece mühim mevzu üzerine eğildi. Orduyu gençleştirmek lâzımdı. Gelgelelim bu, şöyle bir hareketle kolayca yapılacak iş değildi. Bir kere kimsenin mağdur olmaması lâzımdı, İkincisi bir kırgınlığın, bir dargınlığın ortaya çıkmaması gerekiyordu. Ameliye tam bir hakkaniyet içinde yapılmalıydı. Aksi halde, bugün elinde kudret tutanların kendi askerî rakiplerini bertaraf ettikleri yolunda ithamlar derhal belirir ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinde huzursuzluk yaratırdı. Gerçi 27 Mayıs hareketini yapanların kilit noktalarına emin adamlar yerleştirilmek suretiyle Türk Silâhlı Kuvvetlerine hakim olunabileceğini düşündüklerini sanmak dahi delilikti ama bir takım hususi kaynakların 27 Mayıstan bu yana daimi surette maksatlı haber yaydıkları göz önünde tutulursa dikkatli davranmakta fayda vardı. Bunu önlemenin çâresi, tasfiyede her hangi bir politik maksadın bulunduğu zehabım verecek hareketlerden sakınmak, emekliye sevkedilecekleri iyi seçmekti

Bunun için çalışmalara başlandı. Evvelâ Emeklilik Kanununda bir değişiklik yapılacak ve askerden emekliye ayrılanların durumu düzeltilecekti. Askerden emekliye ayrılanların sivil memurlara nazaran handikapları çoktu. Subaylar çeşitli rütbelerde yaş haddine uğrayabillyorlardı. Meselâ 48, 52 ve nihayet 57 yaşında emekli olabiliyorlardı. Sivil memur ise 65 yaşına kadar çalışabiliyordu, böylece an az 8, en çok 17 yıllık bir fark ortaya çıkıyordu. Bunun subay emeklisine kaybettirdiği iki kazanç vardı. Birincisi, sivil memurdan daha düşük bir baremle emekli oluyordu, ikincisi, Emeklilik Kanununun emeklilik ödeneğine ilâve diye her hizmet yılı için tanıdığı yüzde nisbeti düşük oluyordu. Diğer

taraftan subayın yıpranması sivil memura nazaran çok fazlaydı..30 yıllık bir hizmet hesaba alınırsa subay için bunun yedibuçuk yılı nöbet başında geçmekteydi. Bu, bir subayın yedibucuk yıl hürriyetini tahdid etmek demekti. Manevra, eğitim, gece tâlimleri gibi vazifeler de hesaba katılırsa bir subay bir sivil memura nazaran pek çabuk yıpranıyo- ve emekliliğe hak kazanıyordu. Gelgelelim Emeklilik Kanunundaki eksiklik, subayın bazı haklarının korunmasına mâni olmaktaydı.

gerekiyordu. Bir asker, üniformasını sırtından attıktan sonra sudan çıkmış balığa dönüyordu. Sivil hayata intibakı nasıl olacak, bunda ne derece başarı sağlayacak, burası meçhuldü. Öyleyse emekliye sevkedilenlere bir defaya mahsus olmak üzere yüksek ikramiye vermek lâzımdı. Bir ikramiye ki adam başını sokacak bir yer uydurabilsin. Emeklilik Kanunu hükümlerinin icap ettirdiği ikramiyeden ayrı olarak verilecek bu ikramiyelerin malî portesi 6 milyon lira civarında tesbit edildi. 2o Ağustosa



Genç Türk Ordusunun erleri
Piramidin alt ucu

İlk'i olarak Emeklilik Kanununda değişiklik yapıldı. Bu değişiklikle, askeri personelin emeklilik ödenekleri yüzde elliden yüzde yetmişe çıkarılıyordu. Böylece, aradaki fark kapatılmış ve bir muvazene. temin edilmiş oluyordu.

İkinci mesele, aslında üç dört seneye taksim edilerek yapılabilecek olan böyle bir ameliyenin kısa sürede tamamlanmasının subayları mağdur etmemesiydi. Emekliye sevkedilecek olanların yeni bir hayata başlaması

kadar emekliliğini isteyecek olanlar bundan istifade edeceklerdi. Re'sen emekliye ayrılanların da bu ikici ikramiyeden istifadesi uygun görüldü ve kanun bu temel üzerine hazırlandı. Kurumları tarafından re'sen emekliye sevkedilenlerin -kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl müddetle- bu ikinci ikramiyeden istifade edebilmeleri, mümkün kılındı.

İşin bir başka cephesi daha vardı: Ordunun gençleştirilme ameliyesinin gelecek seneler içinde de yürütülmesinin sağlanması. Milli Birlik Komitesi bunu Anayasaya koyacağı bir maddeyle teminat altına almayı kararlaştırdı. Böylece gelecek iktidarların bu teknik zarureti politik düşüncelerle bir kenara itmesi önlenecekti.

Üzülenler var ama...

Bütün bunlara rağmen, ordudan ayrılan her asker gibi yeni emekliler de yüreklerinde bir eziklik duymaktan kendilerini alamadılar. Fakat hisleriyle değil, mantıklarıyla düşünenler vaziyetti umumî efkâra bizzat açıklamakta fayda gördüler ve ellerine kalemlerini alarak bu yeni vazifeye koştular. Bunlardan biri de Amiral Afif Büyüktuğruldu. Nitekim emekliye sevkinden üç gün sonra Amiral Büyüktuğrulun Cumhuriyet gazetesinde bir makalesi çıkıyordu. Yazının başlığı "Ordumuz şimdi daha kuvvetli oldu" idi. Amiral, girişilen hareketin hiç bir surette "kabiliyetsizleri tasfiye" mânasına gelmediğini belirtiyor, bunun bir "Enver Paşa tasfiyesi" olmadığım hatırlatıyor, zaten emekliye ayrılanların memleket hizmetinde kalacaklarını söylüyordu. Makale, bir çok yeni emeklinin düşüncelerine tercüman oluyordu. Gerçi Radyoda, gençleştirme hareketi duyurulurken emekliye sevkedilenlerin hep sevinç içinde oldukları söylenmek suretiyle bir psikolojik hata yapıldı ve mübalâğaya kaçıldı. Bu yüzden zihinlerde bazı şüpheler uyandı. Ama aslında umumî efkârın hareketi anladığı, takdir ettiği ve desteklediği kısa zamanda ortaya çıktı. Amiral Büyüktuğrullar ise hâdiseyle birinci derecede alâkalı bulunanların mantıkî seslerine tercüman oldular.

Buna rağmen bu haftanın başında, hâlâ' su bulandırma heveslileri Türkiyenin dört köşesinde tezvirat yapıyor, rivayetler yayıyor, Milli Birlikcilerin iktidarda kalabilmek için böyle temizliklere giriştiğini söylüyor, hayâli anlaşmazlık hikâyeleri anlatıyordu. O kadar ki. uydurma haberler başkent gazetecilerinin kulağına kadar geldi. Bunlardan en alâka çekicisi üç generalin tevkif edilmiş bulunmasıydı. Milli Birlik Komitesi üyeleri haftanın sonunda yapılan bir basın toplantısında bu sualle karşılaştıkları zaman kahkahayı bastılar. Basın mensuplarına bu sefer onlar sual sormağa başladılar. Tevkif -edilenler kimdi ? Ne zaman tevkif edilmişlerdi? Ne sebeple tevkif edilmişlerdi? Cidden pek merak ediyorlardı. Şayet kendilerine- de söylenirse pek memnun olacaklar ve meraktan kurtulacaklardı.

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Bu dedikoduya paydos

Geçen haftanın tam sonundaki akşam, saatin sekizi geçtiği sırada Heybeli adadaki evinde "Paşanın geldiği" kendisine haber verildiğinde İsmet İnönü hayretle doğruldu. "Hangi Paşa?" diye sordu. Bu sırada, caddeye bakan evin önünde büyük bir kalabalık toplanmış, tezahürat yapıyordu. İsmet İnönüye "Cemal Paşa" cevabı verildi. C.H.P. Genel Başkanı, yüzünde hakikaten memnunluk ifade eden bir tebessümle odadan çıktı ve mümtaz misafirini kapıdan karşıladı. Ama doğrusu istenilirse bu, İsmet İnönü için pek tatlı bir sürpriz olmuştu. Zira o akşam saat sekizde Cemal Gürseli değil, yaverini bekliyordu. Bu, son derece nahoş yanlış anlamalara yol açabilecek, belki de vahim siyasî karışıklığa vesile verebilecek bir basit hatanın neticesiydi ve Allahtah her iş, tesüdüfen iyi gitmişti. Hâdise şuydu:

İsmet İnönünün evine Cemal Gürselin yaveri telefon etmiş ve cumartesi akşamı saat sekiz için randevu istemişti. Telefona çıkan kimse randevunun Cemal Gürsel adına değil, bizzat yaver tarafından istendiğini sanmış ve talebi İnönüye o şekilde nakletmişti. İnönü saat sekizde pek âlâ meşgul bulunabilirdi. Yahut başka bir sözü olabilirdi. Tabiî, Cemal Gürsel bahis mevzuu olunca İnönü derhal mutabakatını bildirecek, öteki randevusunu iptal edecekti. Ama Cemal Paşanın yaverinden başka bir gün gelmesini rica edebilirdi. O takdirde Devlet Başkanının, İnönünün kendisiyle görüşmek istemediği zehabına kapılması işten bile değildi ve birbirlerine samimî saygı, sevgi duyan iki büyüğün arasına bir soğukluk hiç yoktan girmiş olacaktı. Allahtan İnönü cumartesi akşamı sasat sekizde boştu. Talebi aksettirene "Buyursun" cevabını verdi. Cevap, Cemal Paşanın yaverine duyuruldu. Saat sekizde Heybeliadadaki evde beklenen bu yaverdi.

İnönü, Cemal Gürseli görünce memnuniyetini açıkça belli etti. Onu sevgiyle karşıladı, alt kattaki salona aldı. Devlet Başkanı ikamet etmekte olduğu Floryadan bir saat kadar evvel Donanmaya ait bir motörle ayrılmış, sakin denizde rahat ve kısa bir yolculuk yaparak Heybeli iskelesine gelmişti. Orada kendisini bir araba bekliyordu. Gürsel arabayla İnönünün evi istikametinde iskeleden ayrılmıştı. Fakat halk kendisini tanımış ve tezahürata başlamıştı. Tezahürat evin Önünde devam etti ve hem Heybeliler, hem adaya günübirliğine gelmiş olanlar mülakatın sonuna kadar oradan ayrılmadılar, iki Paşa lehinde büyük sevgi gösterisi yaptılar.



Gürsel ve İnönü ziyaretten sonra
"Eski askerler asla ölmezler"

Kapalı kapılar arkasında

İnönü gri bir sivil elbise giymiş, gri kravat takmış uzun boylu, babacan tavırlı misafirini salonun açık kahverengi döşemeli koltuklarından birine oturttu, kendisi de yanına oturdu. Salonun hem pencereleri, hem kapısı kapandı ve iki devlet büyüğü saat 20.10 ile 20.55 arasında başbaşa konuştular. İçeriye hiç kimse alınmadı, içerden hiç bir haber sızmadı. C.H.P. Genel Başkanının üzerinde sütlükahve renginde kalınca bir spor ceket, düz pantalon vardı. Ayağına ince, zarif mokasenler giymişti. Kırkbeş dakika İnönü ve Gürsel çeşitli memleket meselelerini etraflı ve samimi şekilde görüştüler.

Bu sırada evin önündeki kalabalık artmıştı. Bazı kimseler içeri girmek, iki Paşayı başbaşa görmek, bu tarihi anı tesbit etmek istiyordu Fakat evin caddeye bakan ve merdivenlerin altına düşen demir, yeşil kapısı kapatılmıştı. Hiç kimse alışmıyordu. Bu sırada Heybelinin şipşak fotoğrafçısı da belirdi. Resim almayı arzuluyordu. Fakat ona da beklemesi tavsiye olundu. Ancak pencereleri görünen salona fotoğrafçı sokmak bahis mevzuu değildi. Kapalı kapıların arkasındaki görüşme nihayete erdiğinde saat dokuza yaklaşıyordu. İki Paşa güleç bir çehreyle terasta göründüler. Bu sırada İnönünün vefakâr eşi eve dönüyordu. Karşısında Cemal Gürseli görünce şaşırdı ve üzüldü. Zira Devlet Başkanını o da beklemiyordu. Misafire iyi ikram edilip edilmediği ertesi gün bile Mevhibe İnönünün içine dert oldu. Halbuki Paşalar hayatlarından son derece memnundular ve bu ikinci görüşmelerinin sonunda aralarındaki dostluğu daha da takviye etmişlerdi. Cemal Gürsel İnönünün eşini saygıyla selâmladı, İsmet İnönüye saygılı bir tarzda veda etti, İsmet İnönü kendisini aynı saygıyla merdivenlere kadar uğurladı. Devlet Başkanı o mütavazi ve babacan tavrıyla araba-

sına halkın alkışları arasında bindi, arabada son bir defa ayağa kalkarak İnönüyü selâmladı. İnönü de Devlet Başkanına eğilmek ve elini sallamak suretiyle mukabele etti. Araba, gene tezahürat içinde iskele istikametinde ayrıldı.

Açıklama peşinde

Ziyareti o gece pek geç vakit Anadolu Ajansı resmen bildirdi. Fakat bazı gazeteler nisbeten erken saatte hâdiseden haberdar olmuşlar ve günün, hattâ son ayların bu en mühim hâdisesini gerektiği gibi gösterebilmişlerdi. Cumhuriyet, iki Paşanın terasta, merdiven başında alınmış resimlerini de temin etti ve yayınladı. Fakat teknik zaruretler dolayısıyla erken bağlayan gazeteler bunu okuyucularına haber veremediler. Hele salonda cereyan eden konuşma sırasmda -konuşmanın İnönünün çalışma odasında yapıldığı yanlış şekilde aksetmiştir- nelerin görüşüldüğü herkes için büyük merak mevzuu oldu ve gazeteciler ertesi gün işin o tarafını derinleştirmeye çalıştılar.

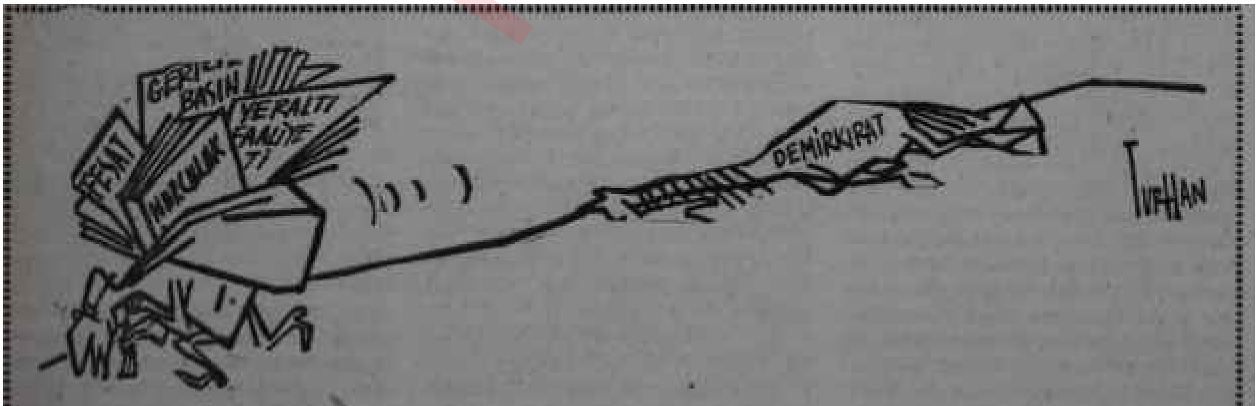
Nitekim pazar günü Ömer İnönünün Maltepedeki güzel evinin telefonları durmaksızın çaldı. İnönü, gününü Maltepede geçiriyordu. Arayanlar hep gazetelerin nöbetçi muhabirleriydi. İki Paşa ne konuşmuşlardı? Acaba İnönü resmî veya gayriresmî bir açıklamada bulunabilir, yahut bir kaç söz söyleyebilir miydi? C.H.P. Genel Başkanı bütün gazetecilere eş cevap verdi. Her hangi bir izahatta bulunmak mevkiinde değildi, konuşmak istemiyordu. İnönü sâdece görüşmeden dolayı memnuniyetini beyan etti.

Görüşme mevzuunda İnönü kesiminden bir şey çıkmayacağını süratle anlayan gazeteciler gözlerini Cemal Gürsele çevirdiler. Devlet Başkanını yakalamak ve demeç almak Milliyetin genç muhabiri Özdemir Gürsoya kısmet oldu. Devlet Başkanı "İsmet İnönü ile tam bir fikir mutabakatı halindeyiz" dedi ve şöyle devam etti: "— Görüşmemiz tamamen husussidir. İade-i ziyarette bulundum. Millî meselelerimiz hakkında görüştük. Görüşme büyük bir samimiyet havası içinde yapılmıştır. İnönünün herkeste olduğu gibi benim üzerimde de şayanı hürmet bir tesiri vardır. Onunla memleket meseleleri hakkında fikir teatisinde bulunmak benim için zevktir."

Gürselin açıklaması hakikatin ifadesiydi. İnönü Devlet Başkanını İnkılâp hareketini takiben Başbakanlıkta ziyaret etmiş, tebriklerini bildirmişti. Cemal Gürsel şimdi bunu iade ediyordu. Fakat Vatan gazetesinin aynı pazar günü ele geçirdiği Başbakanlık Müsteşarı Albay Alpaslan Türkeş hâdisenin üzerine biraz daha ışık tutmaktan çekinmedi. Albay Türkeş "Bu, bir nezaket ziyaretidir. Devlet Başkanı bu ziyareti daha önceden yapmak istiyordu, fakat meşguliyetinin fazlalığı buna mâni idi. Ayrıca ben iki asker arasında yapılan ve çok samimî bir hava içinde geçen görüşmenin faydalı olduğu kadar zarurî de olduğu kanaatindeyim" dedi. Bununla ifade edilen Gürsel" - İnönü görüşmesini hâdiselerin bir zaruret haline getirdiği ve iki devlet adamı arasında bir yandan itimada, diğer taraftan kendine güvene dayanan açık, samimî münasebetlerin kurulmasına bizzat Millî Birlik Komitesinin lüzum gördüğüydü. İnönüye gelince, bundan hem memnunluk, hem istifade duyduğunu belirtmekten kaçınmadı.

Dedikodu üzerine politika

Aslına bakılırsa görüşmeden önceki hafta, hattâ görüşmenin yapıldığı hafta bilhassa başkent kaynayan bir dedikodu kazanı haline gelmişti. Türkiyenin dört bir tarafında çıkan rivayetler büsbütün şişerek aksediyor, bazı maksatlı .politik şahsiyetler de suyu bulandırdıklarından işler içinden çıkılmaz hal alıyordu. Ama, tehlikeli taraf bir yandan bazı Millî Birlik Komitesi üyelerinin, bir yandan bazı C.H.P. ileri gelenlerinin bu dedikodular üzerine âdeta politika bina etme temayülleriydi. Aman yârabbi, ortada ne lâflar dolaşmıyordu! Efendim, bir Millî Birlik Komitesi üyesi bilmem hanki evdeki hasbihali sırasında bilmem ne demişti.' Haydi, C.H.P. liler bunu alıyorlar, Komitenin temayülüne sanki ciddî bir teşhis koymuşcasına kendilerine tutumlar çiziyorlardı. Aynı hal Komite üyeleri için de varitti. Hattâ bizzat maruf C.H.P. liler gidiyorlar, vazife duygusuyla doluymuşlar gibi partilerinden haber taşıyorlar, C.H.P. de cereyan edenlerden ve bu partinin iç mekanizmasından Komiteyi sözüm ona haberdar ediyorlardı. Bunların içinde son derece yaygın şöhret sahibi olanlar da vardı, vaktiyle aynı hizmeti D.P. liderlerine görenler de.. Müseccel İnönü düşmanları ise Komite içinde bir İnönü düşmanlığının tohumlarını yaymanın gayreti içindeydiler. C.H.P. Genel Başkanının her sözünü hattâ bazen hiç söylemediği sözleri- en garip tefsirlerle mânalandırıyor, bilhassa onun iktidara geçmek hırsıyla yandığı yolundaki meşhur Bayar - Menderes propagandasını başka ve örtülü kelimelerle tekrarlamağa çalışıyorlardı. Ara bozucuların C.H.P. lilere telkin etmek istedikleri ise Millî Birlikçilerin kaptıkları koltukları bırakmayacakları, meselâ Türkeşin yaman bir C.H.P. ve İnönü düşmanı bulunduğu, başlıca gayenin C.H.P. yi tahrip olduğuydu. Bunun dışında D.P. liler Millî Birlik Ko-, mitesi üyelerini bir mektup yağmuruna tutmuşlardı. Bu, aslında, 28 Ni-



YAYA KALAN TATAR AĞASI.»

san ile 27 Mayıs arasında C.H.P. teşkilâtının D.P. liderlerine karşı tatbik ettiği bir taktikti. Taktik D.P. liderlerinin asaplarını bozmuş, fakat onları sapık yoldan ayıramamıştı. Şimdi D.P. liler ve gericilik taraftarları aynı oyunu tecrübesiz bildikleri Komite üyelerine oynuyorlardı. Mektuplarda bir kaç türlü tahrik bulunuyordu. *D. P.* lilere göre en tesirlisi idealist subayları C.H.P. ye alet olmakla suçlamak ve onların gururlarını tahrik etmek, C.H.P. aleti olmadıklarını göstermek için C.H.P. aleyhinde hareketlere itmekti. Ayrıca zındıklık, kâfirlik, gâvurluk isnatları sıralanıyor, bazı tehditler savruluyordu. Her halde bulanık su avcıları İnönü ve bilhassa C.H.P. ile Milli Birlik Komitesi arasına kara kedi sokmağa bütün varlıklarıyla çalışıyorlar, mevcut temassızlıktan faydalanarak gemilerini yürütüyorlardı. O kadar ki ordudaki gençleştirme hareketinin İnönünün rızası hilafına yapıldığı, bunun bir ihtilâf konusu olduğu yolunda uyduruklar bile ortada -ve orduda- dolaştırılmaya başlandı. Bütün bunlar, aslında, bir fiske darbesiyle yıkılabilecek tertiplerdi. Ama, işte, bu fiskeyi vurmak lâzımdı. Albay Türkeşin tamamile hakkı vardı: Geçen haftanın sonunda Gürsel ile İnönünün spektaküler bir görüşme yapmaları ve kapak kapılar arkasında milli meseleleri samimiyetle görüşmeleri sâdece faydalı değil, aynı zamanda zaruri hal almıştı. Nitekim haftanın başındaki pazartesi akşamı Devlet Radyosu da bu mantıki tezi işledi ve iki eski Harbiyelinin temasını bir yeni vaziyet olarak vasıflandırdı.

Hakikaten bu haftanın başında başkentte çok daha sakin bir hava esiyor, artık, politika dedikodu üzerine değil, gerçek hâdiseler üzerine bina ediliyor, memleketin 1 numaralı devlet adamının engin tecrübesi ve prestijinden faydalanılıyor, devlet işleri rayın üzerinde daha ziyade rahatlıkla ilerliyor, ilerliyordu. Heybeli görüşmesinin kapalı kapılar arkasında cereyan eden kısmı hakkında hiç bir dedikodu ve haberin yayılmaması gerektiğinde ciddi sırların pek âlâ saklanabileceğini ve dillere sakız yapılmayacağını göstermesi bakımından da büyük ders oldu. Ama bir başka dersi Gürsel yerine yaverinin İnönü tarafından beklenmesi hatasının, hiç kimsenin kusuru yokken büyük bir yanlış anlamaya meydan verebileceği hususu teşkil etti. Böyle bir talihsizliği yarın öbür gün de önlemenin çâresi ise sâdece samimiyet, yalnız samimiyet ve lüzumsuz alınganlıkların komplekslerin bir kenara atılmasıydı

Soruşturma

Son perdeye doğru

(Kapaktaki Hâkim)

Uzunca boylu, gür kaşlı, yaşından umulmıyacak sağlamlıkta, iri yapılı adam elini arkadaşının omuzuna koydu ve başını sallıyarak anlatmaya koyuldu:

"— Kadı ahşap evini tamire kalkışmış azizim. Bir marangoz kalfası çağırmış, kaça olur bunun tamiri diye sormuş. Marangoz şöyle bir bakıp yirmi altına idare eder demiş. Girişmişler işe. Evin neresine dokunsan cılk, neresine el atsan yıkılıyor, Yirmi altın olmuş elli, elli altın olmuş yüz, Nihayet yüzelli altına ev yenilenmiş. Yenilenmiş ama kadının da canına okunmuş. Parayı öderken marangoZA, takımlarını satıp satmıyacağını sormuş. Marangoz hayretler içinde kalmış. Bir altına da takımlarını satmış. Kadın marangozun takımlarını aldığı gibi mahkemeye gitmiş. Kur'anı filân bir tarafa atmış. Her kim huzura gelirse, marangozun takımlarını ortaya çıkarır, yalan söylüyorsan evine bunlar girsin mi dermiş.."

İri yapılı hukukçu bunu anlattıktan sonra bir kaç saniye durakladı. Arkadaşına göz kırptı ve devam etti:

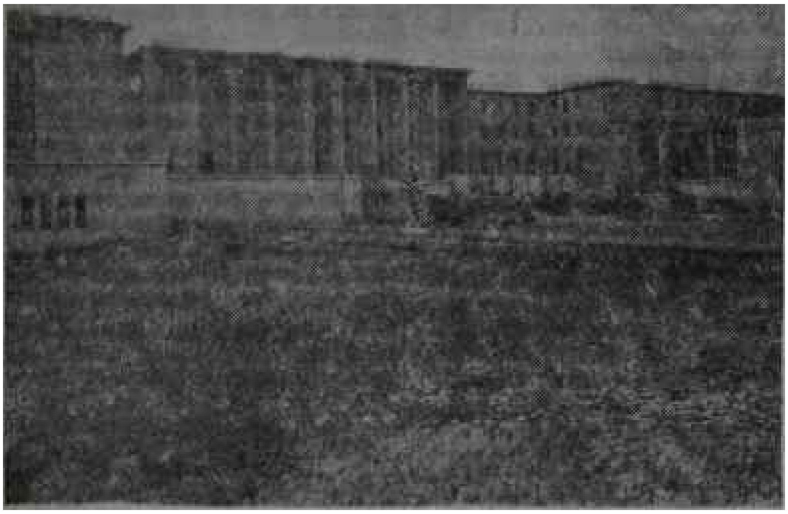
"— Bizimki de ona benziyor. Evvelâ bir iki ayda biter sanmıştık. Ama adamların durumu kadının ahşap evinden beter azizim".

İri yapılı hukukçunun adı Hayrettin Perkti. Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı bulunuyordu. Kurul geceli gündüzlü çalışıyor, buna rağmen işler hakkında "şu gün bitebilir" gibi bir tahminde bulunulamıyordu. Yüksek Soruşturma Kurulunun üzerine aldığı vazife hakikaten güç, yorucu ve mesuliyetliydi. Şimdiye kadar en azından on binin üzerinde dosya incelenmişti. Bir o kadar da incelenecek vardı. İhbarlar ayrıydı.

Soruşturma Kurulunun iş hacmi o kadar geniş, o kadar kesifti ki çalışanlara başkentin boğucu sıcaklarını bile unutturuyor, terlerini silmek fırsatını dahi vermiyordu. Kurul Üyelerinin hayat düzeni de bozulmuştu. İş baştan aşkındı. Üyeler ne zaman yemek yiyeceklerini, ne zaman istirahat edeceklerini ne zaman uyuyacaklarını bilemiyorlardı. Bazan gecenin geç vakitlerine kadar bir ayran, bir sandviçle idare ediyorlar, bazen bunu bile bulamadıklarından boş midelerini, koyu demlenmiş çaylarla susturmaya çalışıyorlardı. Nitekim bu gayrımuntazam ve son derece yüklü çalışmaya işin başında Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanlığına getirilen Celalettin Kurelman ayak uyduramamıştı. Son derece muntazam bir hayatı olan Kurelman birkaç gün içinde yıpranmış ve bazı arazlar kendisini göstermişti. İlk başkan bu yüzden vazifeden affını istemek mecburiyetinde kalmıştı. Adalet Bakanı Gözübüyük daha fazla ısrar edememişti. Zira Gözübüyük, kalp hastalığından muztarip olan bir emniyet mensubunun. İnkılâbı takiben Kayseri Emniyet Müdürlüğüne tayininden birkaç gün sonra vefat ettiğini duymuş ve adamı kendisi oraya gönderdiği için âdeta



AKİS muhabiri **Hayrettin Perk** ile birlikte
Dananın kuyruğu



Soruşturma Kurulunun çalıştığı yeni B.M.M.

Kime niyet, kime kısmet

ölümüne sebep- olmuş gibi üzülmüştü Celalettin Kurelmanın yerine tâyin edilen Hayrettin Perk gerçi dış görünüşü itibariyle son derece sağlam ve sıhhatli idi. Ama işin sonuna getirip getirmeyeceği doğrusu istenirse bilinemezdi. Kurul insan enerjisiyle çalı şan bir değirmen gibiydi; Ham maddisi şimdilik boldu İstihsal gücü enerjinin devamına bağlıydı:

İşte bu bâkımdan, bir sorgu hâkimliği durumunda bulunan Yüksek 'Soruşturma Kurulunun tâhkikati ne zaman bitireceği kestirilemiyordu Ama geçen haftanın sonlarında so ruşturmaya verilen hız, işin bir an evvel bitirilmesi gerektiğini ve buna çalıştığını gösterdi.

Kanlı günler

Kurul birçok yönden incelemelerine devam ediyordu. Delil toplamak, sakıtla? hakkında dâva açılması için verilecek karara gerekçe teşkil edecek doküman bulmak bir hayli güç oluyordu; Elle tutulanı sakıtların Anayasayı alenen çiğneme ve milli iradeyi hiçe sayma- suçlarıydı Bunun sübut delilleri oltadaydı: İstanbulda" "Kanlı Perşembe Anka rada "Kanlı Cumâ" diye adlandırılan Üniversite olayları hakkında ya' pılan tahkikat sona ermiş gibiydi. İs tanbulda çalışan üç kişilik komisyon bütün hâdiseyi baştan aşağı incelemiş ve gereken deliller dosyalamıştı Geriye Üniversite hâdiseleri hakkın da sakıt iktidar büyüklerinin ifadeleri kalıyordu: Üç kişilik heyet bunu temin gayesiyle *geçen* haftanın başında Yassıadaya gitti. İfadelerin alınması 10 Ağustosa kadar sürecekti Böylece ilk dosya tamamlanmış ve 1 numarayla sıraya konmuş olacaktı.

Bu haftanın başında anlaşılan, duruşmalara büyük başlardan başlanacağıydı. Evvela Anayasayı çiğneme ve öldürme emri varme gibi suçla? Yüksek Adalet Divanı huzuruna çıkarılacak ve onların mesulleri he sap verecekti: Muhtemelen Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes, son Hükümet meşhur Tahkikat Komisyonunun Cakalı üyeleri aynı grup içinde muhakeme edilecekler ve hüküm giyeceklerdi. Bilindiği gibi bu suçların cezası idamdır. Böylece duruşmalar daha ilk günden itibaren tuzlu ve biberli olacaktı. Nitekim îstanbulda ve Ânkarada daha şimdiden davetiye avı başlamıştı ve herkes nasıl edip te duruşmaları takip ödeceğini araştırmakla meşguldü. Ancak gazetelerde ortaya atılan "duruşmaların başlama tarihi" henüz bir takım tahminlerden ibaretti ve bu haftanın başında başkentte görülen manzara, bırakınız Ağustosun yirmisini) Eylülün başına bile "Yassıada Festiva li"nin başlayamayacağını gösteriyordu: Tarih olarak 20 Ağustosun ortaya atılması sebebi düşüklerin tutukluk hali hakkında o gün yeni bir ka rarın alınmasının gerekmesiydi Ama bu kararın âlınması duruşmalara hemen başlamasından çok daha kolaydı: Zira bütün suçların tesbiti işi, Anayasayı çiğneme sucunun tesbiti kadar süratli olmuyordu. ,

Minare ve Kılıfı

Sâkıtların Devlet hazinesinden cep.- lerine aktardıkları paraların tahkikatını yapan komisyonun başı dertteydik Senelerin hukukçuları karşı laştıkları güçlüklerin içinden çıkmak iyili hiç' değilse günde bir iki kilo tef döküyorlardı. Zira haklarında tahkikât yapılanlar birer suiistimal şampiyonuydu. Çalınan minarelerin kılıfını d kadar güzel hâzırlanmışlardı ki işin içinden çıkmak mümkün olmuyordu Meselâ .râbık Başbakanın İsviçrede bir villâsı olduğunun bütün emareleri mevcuttu. Villânın şahsına ait olduğu Ve parasının diğerleri gibi Devlet kasasından ödendiği de biliniyordu. Gelgelelim İsviçre Hükümetine sorulan bu hususun cevabi hiç de memnun edici olmamıştı, İsviçre Hükümeti umulmuyan bir çabuklukla cevap vermiş ve Menderes' adına isviçre sınırları dahilinde bir gayrimenkülün kayıtlı olmadığını dikkat ediniz; kayıtlı olmadığını- bildirmişti. Soruşturma Kurulu üyeleri cevap gelince başlarını düşünceli düşünceli kaşımışlardı; Gerçi bu cevabı beklemiyor değillerdi. Ama ne de olsa ümit ümitti. Belki sabık Başbakan te lâşı arasında minarenin kılıfını unutuvermiş olabilirdi; Ancak gelen cevap kılıfın unutulmadığını, hem de gayet iyi hazırlandığını ortaya çıkardı. Adaba villâ kimin üzerineydi ? Bir takma adın mı, bir akrabanın mı, yek sâ Menderesin pek düşkün olduğu yârı vefakârı bazı hanımlardan biri nin üzerine mi ? Yoksa, Villâ bir yaban cı adına mı tescil edilmişti ? Bu da zayıf bir ihtimaldi: Usta dalaverecilerin bunu da düşünmüş olmaları lâzımdı. Böylede tahkiki pek zor bir mesele ortada kalıyordu: İsviçre hududları dâhilinde Menderese alt oldu* ğu bilinen veya- tahmin edilen villânın sahibini bulmak. Buttun sabık Başbakanla olan irtibatını teshil etmek. Bunu yaptıktân sonra da villânın ne yollardan alındığını meydana çıkarmak..: Görülüyor ki çeteyle uğraşmak kolây değildi. Bira, bu "nüfuz ticareti" denilen marifetin cinayet veya ihtilas gibi vesikası bulunmuyordu Ki Kılıfı minareye uydurdun mü hiç yakalanmayacakmısın gibi iş çeviriyordun: İş büyük servet sağ ladığından bir tehlike vukuunda bu paraya güvenerek nasıl olsa kurtulacağından emin tutuklu da bulünsân rahat edeceğini düşünerek ticârete devam ediyordur Nitekim bir navlun parasıyla üç şilep sağlamasını bece ren müthiş iş adamı Ali İpar bile "yirmi yıllık dost"u "Bay yüzde on" ile münasebetinin ve ortaklığının ispat edilemeyeceğini, milyonlarının kendisini nasıl olsa kurtaracağını

hayâl ederek kapalı bulunduğu Sarıkışladan -inanılması güç bir şımarıklıkla- dostlarına pek zarif mesajlar gönderiyordu. Ama bu zatların unuttukları, "nüfuz ticareti"nin kendisine mahsus ispat ve suçlandırma yollarının bulunduğuydu. Nitekim meşhur gemi dalaveresinde Devlet Bakanı Âmil Artüs bu yollara dayanarak şileplerin "Bay yüzde on"a ait bulunduğunu, hem de radyodan millete duyuruvermişti. Zira minarenin boyunda düşükler öylesine mübalâğa etmişlerdi ki bazıları kılıfları yırtıp göğe baş uzatmıştı.

İşte kavurucu sıcağın başkenti cayır cayır yaktığı Ağustos ayının ilk haftasında, yeni Büyük Millet Meclisinin D blokundaki içiçe geçmiş biri büyük biri küçük iki salonda birtakım adamlar kan ter içinde bu tip bilmeceleri çözmeğe çalışıyorlardı.

Aslında Yüksek Soruşturma Kurulunun tam randımanla çalışmağa başlamasının üzerinden pek fazla zaman geçmemişti. Kurul ilk hazırlıkları müteakip ancak toparlanabilmiş ve istim üzerinde tam onaltı gündür çalışmaya başlıyabilmişti. Son hazırlıkların süratle tamamlanması için iş daha da sıkı tutuluyor, bu arada Yüksek Soruşturma Kurulunun emniyeti için azamî gayret sarfediliyordu. Yeni Meclisin D blokunu bir paraşütçü birliği muhafaza etmekteydi. İçeride hüviyetinize mukabil bir giriş kartı veriliyordu. Olur olmaz kimseler içeri alınmamaktaydı. Büyük kapıdan girince tam karşıya gelen asansörlerden sâdece biri çalıştırılıyordu. Diğeri iptal edilmişti. Böylece giren sıkan daha kolay kontrol edilebiliyordu. Asansörün başında karayağız bir paraşütçü, elinde otomatik tabancayla nöbet beklemekte ve kartları kontrol etmekteydi. Giriş kapısını da bir paraşüt eri makineli tabancasıyla beklemekteydi. Koridorlarda 10 adımda bir, aynı kıyafette ve makinalı tabanca taşıyan paraşütçülere rastlanıyordu. .

Kurulun çalışma salonlarından küçük olanının sol köşesine mütevazı bir. masa yerleştirilmişti. Salonda masadan başka eşya olarak meşin kaplı iki sandalye bulunuyor, bunlar la küçük masanın iki tarafında duruyordu. Masa, Hayrettin Perke aitti, İç salonda uzun bir masa Merkez Soruşturma Kurulunun çalışması için yerleştirilmişti. Salonları birbirine bağlayan kapı devamlı olarak açıktı. Yerde bordo zemin üzerine sarı, kahverengi ve açık renkli güller işli halılar vardı. Çalışma salonlarında en çok görülen kağıtlar, bazı resmi evrak ve dosyalardı.

Bir hukukçunun hayatı..

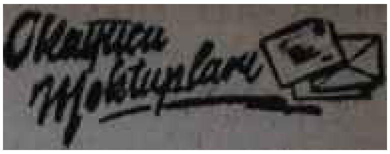
Binlerle dosyanın ortasına sabahın erken saatlerinden itibaren kurulup çalışmaya başlayan Yüksek -soruşturma Kurulu Başkanı Hayrettin Perk 1902 yılında İstanbulun Bakırköy semtinde, hat boyunda, kırmızı tuğladan yapılmış bir evde doğdu. Hayrettin Perkin babası Şâkir efendi ticaret müfettişiydi. Aile çok eskiden beri Bakırköyde oturmaktaydı. Şakir efendinin babası Bakırköy kaymakamıydı.

Küçük Hayrettinin ilk okul çağına kadar hayatı Bakırköyde geçti. Ailenin bu semtten ayrılması için Dünya Harbinin patlaması icap etti. Birinci Dünya Harbi başlayıp ta trenler banliyölere işlemez hâle gelince Şakir bey hem kendi işi, hem de Küçük Hayrettinin okula gidebilmesi için evi şehre nakletti. İlk tahsilini Şehzadebaşı ilkokulunda yapan küçük Hayrettin daha sonra zamanın meşhur liselerinden sayılan Mercan İdadisine kaydoldu. Orta ve lise tahsilini Mercanda ikmâl etti.

Hayrettin Perkin hukuka merakı Mercan idadisinde başladı. Fen derslerinden ziyade edebiyat derslerini seviyordu. İyi bir talebeydi. Oldukça başarılı bir mektep hayatı geçirdi. Liseyi 1921 yılında bitirdiğinde hiç tereddüd etmeden Hukuk Fakültesine kaydoldu.

Hayrettin Perkin Hukuk Fakültesine kaydoluşu hayatının en tatlı hâtıralarından ve tahsil hayatının da kazançlarından biridir. Henüz liseyi ikmâl etmemişti. Onbirinci sınıftaydı. Bir gün Beyazıt Meydanından geçiyordu. Üniversitenin büyük kapısının önünden yürürken gözüne bir ilân ilişti, imtihanla Fakülteye talebe alınacaktı. O sıralarda Üniversiteye talebe bulmak güç bir işti. İstiklâl Savaşı bütün hızıyla devam ediyordu. İstanbul bir garip şehir haline gelmişti. Her şey gibi, öğretim müesseseleri de aksamaktaydı. Genç adam tereddüd etmeden imtihanlara girdi. Henüz onbirinci sınıf talebesiyken imtihanı büyük bir başarıyla kazandı. Ama bir pürüz daha vardı. Bu pürüz genç adamı oldukça üzdü ve ona sıkıntılı günler geçirtti. Üniversiteye girebilmek için sâdece imtihanı kazanmak kâfi gelmiyordu. Ayrıca 20 yaşında olmak icap etmekteydi. Halbuki Hayrettin o yıllarda 19 yaşına henüz basmış, bıyıkları yeni yeni terleyen bir delikanlıydı.

Genç Hayrettin talihin ayağına getirdiği kısmeti bu kadar küçük bir pürüzden dolayı tepecek adam değildi. Aklına Fakülteye girmeği koymuştu. Zamanın Milli Eğitim Müsteşarı olan Muslihiddin Âdil beye gitti. Müsteşarın kapısında uzun müddet bekledikten sonra içeri kabul edildi. Genç Hayrettin durumu Muslihiddin Âdil beye anlattı. Fakülteye girmeyi çok arzuladığını, hukuku sevdiğini, bir sene kazanmak istediğini izah etti. Gözlerindeki ışık ve gençliğin yendiği atılganlık Muslihiddin Âdil beyin ziyadesiyle hoşuna gitmişti. **Genç** adamı elinden tutup Fakülteye, kayderttirdi. Aynı zamanda Hukuk Fakültesinde Profesör olan Muslihiddin



Mecmuanızı her hafta severek ve itimat ederek okurum. Benim gibi mecmuanızın tiryakisi olan ve mecmuanıza tam bir itimat besleyen zümrenin yüzbinlerin üstünde. olduğu da muhakkaktır.

Sizlere karşı olan bu sevgj bizlere yepyeni bir mizah gazetesini. Yeni Sabahı kazandırdı. Yeni Sabahı ve onun meşhur yazarlarını başta Safa Kılıçoğlu olmak üzere okurken kasıklarımız çatlarcasına gülüyoruz. Memleketimizin bir numaralı "Kral öldü, yaşasın Kral'cısını bu memlekette tanımayan, ne olduğunu bilmeyen kaldı mı?

5.8.1960 tarihli Yeni Sabahta Celil Cevherioğlunun Metin Tokere yazdığı mektubu okudum. Celil Cevherioğlu bu mektubu Yeni Sabahta yayınlamakla bütün söylenen ve yazılanların doğruluğunu kendi kalemiyle ispatlamış oldu.

Salih DEDEOĞLU - İSTANBUL

Mecmuanızın devamlı okııyucularındanım. Hele 27 Mayıs İnkılâbını müteakip hiç bir sayıyı kaçırdığımı zannetmiyorum. Bu gösterir ki sizin bir. tiryakinizim. Ancak son sayılarınızdaki neşriyatınızdan ötürü size bir parça serzenişte bulunacağım. Nedir o Allah aşkına Yeni Sabah larla alıp veremediiğiniz. Bana kalırsa bu tarz neşriyat Safa Kılıçoğluya yakışır ama size asla. AKİS okuyucuları uzun yıllardır AKİS'te bir şey müsâhede etmişlerdir: Hiç kimseye aldırmadan yola devam!

Selâmi Bodur - İstanbul

Mecmuanızın 3 Ağustos 1960 sayılı nüshasının 24. üncü sahifesinde bir zuhul eseri olarak İsmim mevzubahis edilmektedir.

Adı geçen eski Tevzi Komisyo-. nu ve Vilâyet Tahkik Komisyonuna diğer Vali Muavini Ekrem Gönen Başkanlık etmiştir.

Yanlışlığın tashih ve tasrihini saygı ile rica' ederim.

Adana Vali Muavini
Hadi Koçak

Adil bey tahsili boyunca genç adama yardım etti ve onu oğlu kadar sevdi.

Hokey merakı..

Genç Hayrettin Üniversite talebeliği sırasında iki şeye merak sardı. Hokey ve gazetecilik. Birincisini zevki için, ikincisini babasına yük olmamak için yapıyordu. Arkadaşlarıyla beraber Bakırköyde bir gençlik klübü kurdu. Bu klüp o zamân daha çok ekalliyete mensup vatandaşlarla meskûn Bakırköyde âdeta hâdise oldu. Hayrettin klüpte Hokey oynuyordu.

Fakülte, spor ve gazetecilik, üçü bir arada yürümüyordu Bu yüzden genç hukukçu spordan elini ayağını çekti. Hayrettinin gazeteciliğe başladığı müessese Yunus Nadi beyin kurduğu Yenigün gazetesiydi. Burada polis ve adliye muhabirliği yapıyordu. O sırada İstanbul işgal altındaydı. Bir gün genç gazeteci, gazetenin ahşap merdivenlerinden çıkarken aşağıdan gürültülerin geldiğini ve bir şeyler döndüğünü anladı. Süratle kapıya yöneldi ve bir manga İngiliz askerinin silâhlarıyla orada beklediklerini, içeri girmeğe hazırlandıklarını gördü. Nitekim askerler birkaç saniye sonra matbaaya girdiler ve Yenigün gazetesini kapattılar.

Hayrettin, Yenigünden sonra fakültesini bitirinceye kadar İkdamda çalıştı. Orada da polis, adliye ve maarif sahalarına bakıyordu. Hayrettin Perkin gençliğine ait şimdi hatırladığı en güzel maceralar bu yıllarda başından geçmiştir. Perk D.P. devrinin yıkılışına tekaddüm eden günlerde Üniversitelilerin yaptığı hareketlerden bahsedilince âdeta kendi gençliğini hatırlar. Zira işgal altındaki Istanbulda onların zamanında da aynı şekilde hareket edilmiş, işin garibi üniversite talebeleri zamanın işgal kuvvetleri tarafından D.P. rejiminin üniversitelilere reva gördüğü muameleye tâbi tutulmamışlardır.

İlk memuriyet..

1925 yılı ile birlikte genç hukukçunun gazeteciligi de sona erdi. Artık mezun olmuştu. Kendisini çok sevdiği mesleğinin hizmetleri bekliyordu. İlk olarak Akşehir Savcı Muavinliğine tâyin edildi. Burada geçirdiği bir yıl, genç hukukçuya çok şey kazandırdı. Akşehirden İstanbul Savcı Muavinliğine tâyin edilen Perk dört yıl bu büyük şehrin türlü adil vakalarıyla karşı karşıya kaldı. Daha sonra Ankarada Başmuavin olarak vazife gördü.

Ankradan Trabzona Cumhuriyet Savcısı olarak giden Perk Trabzondan tekrar İstanbula tâyin edildi. İstanbuldaki vazifesi Beyoğlu Ceza Hâkimliğiydi. O sırada Suçüstü Kanunu yeni yürürlüğe girmişti. Perk İstanbulda bunun ilk tatbikçisi oldu ve akla hayâle gelmiyecek vakalarla karşılaştı. Meslek hayatının, denebilir ki bu yılları en verimlileriydi. Perk bu yıllar içinde gene Bakırköylü bir hemşehrisiyle evlendi. Fikret Hanım Bakırköy ilk okullarından birinde Öğretmendi. Perkin en büyük oğlu da Bakırköylüdür. Şakir evliliklerinin ilk yılı dünyaya gelmiştir.

Bundan sonraki yıllar, Perk ailesi için epey maceralı oldu. Perkler Anadolunun büyük şehirlerinden pek çoğunu gezdiler ve birer ikişer sene kaldılar. Evvelâ Çanakkaleye, oradan Bursaya tâyin edildiler. Daha sonra Perk Baş Müfettiş olarak vazife gördü, Müfettişlik yılları Perk için son derece istifadeli olmuş, bu sayede Anadoluyu ve Anadoluluyu yakından tanımak fırsatını bulmuştur.

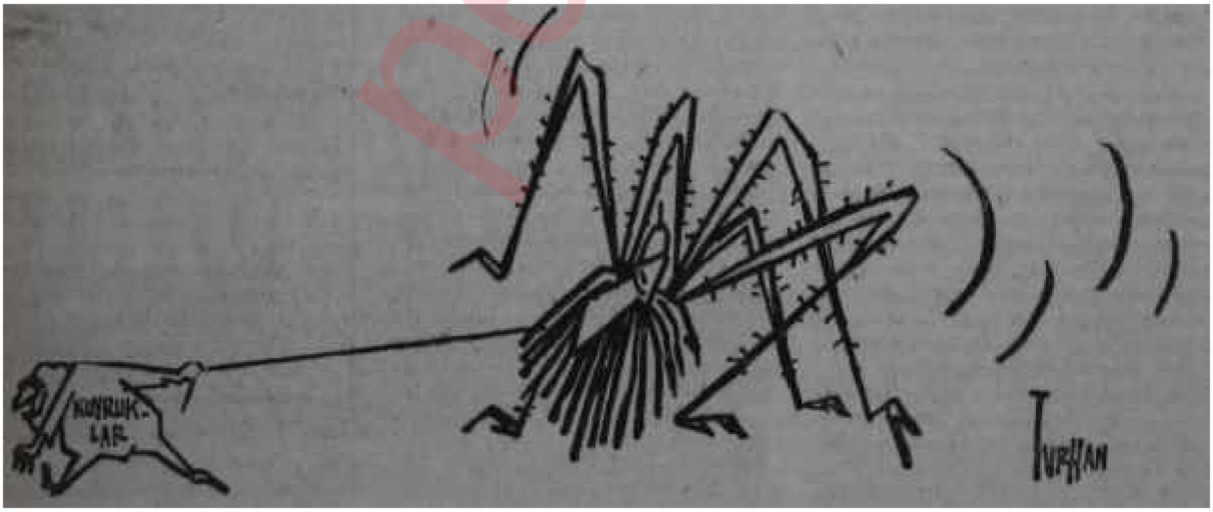
İçki içmiyen, gece hayatı olmayan Hayrettin Perk. üç haftadan beri meslek hayatının en sorumlu ve en ağır vazifelerinden birisini ifâ etmektedir.

Belki Eylül başında..

Geçen hafta içinde Ankarada Yüksek Soruşturma Kurulu işte bu hukukçunun başkanlığında, geceli gündüzlü çalışırken sakıtların bulundukları Yassıadada bazı hazırlıklara başlandı. Duruşmaların adada yapılacağı hususu kesinleşmişti. İnkılâp Hükümeti duruşma safahatının aleniyetini 'dece gazetelerin temin etmesi yolunu kifayetsiz bulmuş, sakıtların duruşmalarını radyodan halka dinletmeğe karar vermişti. Bu bakımdan hazırlanan salonun yanı sıra, naklen yayın yapacak tesislerin de kurulmasına başlanılmıştı.

Soruşturma Kurulu üyeleri işin kat'i olarak ne zaman biteceğini bu haftanın başında kestiremiyorlardı. Ancak Eylül içinde hiç değilse büyük başlara ait soruşturmanın biteceği ve bunların muhakeme edilmek üzere kurulacak Yüksek Adalet Divanına sevkedilebileceği tahmin ediliyordu, Ağustosun 10 undan sonra Soruşturma Kurullarının diğer komisyonları da Yassıadaya gidecekti. Bu komisyonlar kendilerine ait soruşturmanın tamamlanması için adada gerekli ifadeleri alacaklardı.

Bu arada, halen mevkuf bulunan



YAZISIZ

491 kişiden bazılarının serbest bırakılması mümkün olabilecekti. Zira ilk tevkiller sırasında hâdiselere isimleri karışan, ancak tahkikat derinleştirilince olanlarla hiç bir alâkası bulunmayan insanlar mevkuflar arasında mevcuttu. Meselâ Davutpaşaya kapatılanlar içinde Abdullah Kartal adında bir hamal, Hüseyin Özdağ gibi küçük bir esnaf vardı. Tahkikat ilerleyip, hâdiselerin derinliğine inildikçe bu şahıslar birer birer serbest bırakılıyordu. Son hazırlıkları yapan Soruşturma Kurulu Üyeleri hazır dosya adedi yükseldikçe işin hafiflediğini görüp rahat bir nefes almaktaydılar.

Tamamlanan dosyalar tam kadrosuyla toplanacak Yüksek Soruşturma Kurulunda ele alınacak ve dosya sahipleri hakkında ya takibat, ya ademi takibat kararı verilecekti. Ademi takip kararı alanlar derhal serbest bırakılacaktı. Bunlar halen Yassıadadaysalar oradan çıkarılıp evlerine gönderileceklerdi. Takip kararı alanlar ise D.P. hiyerarşisindeki mevkilerine göre ya Yüksek Adalet Divanına, ya da âdi mahkemelere sevkedileceklerdi. Nitekim bakanlıklarda kurulan Tahkikat Komisyonları da memurların marifetleri Bakana dayandı mı dosyayı Yüksek Soruşturma Kuruluna sevkediyor, memurlar çapında kalınca bizzat karar alıyordu.

Avukat peşinde

Bu haftanın başında Ankarada soruşturucular son hazırlıkları ikmale çalışırlarken düşüklerim ailelerinde başka bir gayret göze çarpıyordu. Denilebilir ki avukatlar hiç bir zaman bu ton günlerdeki kadar müracaatla karşılaşmamışlar, vekillik teklifi almamışlardı. Mevkuf bulunanlar ile aileleri arasında elli kelimelik mektuplar teati olunuyor ve düşükler ailelerinden "en iyi avukat" ın tutulmasını istiyorlardı. Bazı düşük aileleri bazı avukatlara hakikaten astronomik rakkamlar teklif ettiler. Anlaşılıyordu ki para bakımından bir sıkıntıları yoktu. Fakat bir takım avukatlar ihtiyatlı davranmakta fayda gördüler ve alâkalılara başvurarak düşüklerin savunmalarını üzerlerine almakta bir mahzur bulunup bulunmadığını sordular. Doğrusu istenilirse bu ihtiyatlı zevat sâdece istiskal gördü ve müracaatlarının lüzumsuzluğu suratlarına çarpıldı. Eğer müdafaayı üzerlerine almak isliyorlarsa bir de izin talebinde ne mâna vardı? Elbette ki sanıklara bütün, hukuki savunma imkânları verilecek, sâdece usul cambazlıklarına gidilecek duruşmaların uzatılması önlenecekti.

Teklif alanların arasında isimleri bilinen cezaeılar on plânı işgal ediyorlardı. Bu arada C.H.P. li meşhur avukatlar büyük rağbet gördüler. Ancak bunların ekserisi özür diledi. Ama asıl merak uyandıran devr-i saadette menderesin vekili olarak basın mahkemelerine giren ve sevgili büyüğe kaşının üstünde gözün var diyen gazetecilerin onaltı aydan aşağı olmamak üzere hapislerini fütursuzca isteyen -buna mukabil de pek yağlı Hava Yolları Hukuk Müşavirliğini koparan, yabancı elçilikler nezdinde prestij sağlayan, "Başbakanın avukatı" payesinin engin kudretinden bol bol faydalanan- meşini- Kakokrasi profesörü Bülent Nuri Esenin eski patronunu şimdi de savunup savunmayacağıydı. Aynı şekilde, başta Menderes, bir çok düşükün vekilliğini yapan işbilir avukat Burhan Apaydının da gene sabık Başbakanın veya şöhretli Dr. Sarolun müdafii olarak cübbesini sırtlayıp sırtlamayacağı tatlı bir merak konusuydu. Bu arada Hüseyin Avni Göktürkün de vekilliğini, İnkılâbın ilk icraatı arasında ve pek eğlenceli "Görülen Lüzum Üzerine" mucip sebebine dayanılarak derhal işine nihayet verilen meşhur Celil Cevherioğluna tevdii pek âlâ kaabildl. Eee, ak gün dostluğu kara gün dostluğunu gerektirmez miydi?

Ama üstadlar her halde Yüksek Adalet Divanının hâkimlerinden bazı Göktürk hâkimlerinden gördükleri kolaylığı göremeyecekler, biraz terleyeceklerdi. Tabiî, müvekkillerini sonuna kadar savunmak kararındaysalar. Aksi halde, Şahın buraya kadar -Yassıadaya kadar- sevildiği bir defa daha ve pek parlak seklide ortaya çıkacaktı.

Demokrasi

Paydos borusu

Geçen haftanın sonlarında bir akşam, saatin altıyı gösterdiği sırada İstanbul Üniversitesi Rektörünün odasına bir talebe grubu girdi. Odada Sıddık Sami Onar ve Anayasa Komisyonunun diğer üyeleri vardı. Talebeler ellerinde bulunan ve boyu metreleri bulan bir istidayı Üniversitenin başına verdiler. İstida bir talebi ve beşbinin üstünde imzayı ihtiva ediyordu. Talebelerin arzusu gerici Prof. Ali Fuat Başgilin İnkılâpçı İstanbul Üniversitesinden uzaklaştırılmasıydı. Rektör istidayı aldı, fakat hiç bir şey söylemedi. Anayasa Komisyonunun azaları gülümsüyorlardı. Gençler Rektörün sükûtu karşısında bir vaziyet almamayı tercih ettiler. Bekleyecekler ve hâdiselerin gelişmesine göre davranacaklardı. Her halde gerici fikirlerin şampiyonu bir hocanın dersine girmeyeceklerdi. Girmek isteyenlerle de sonuna kadar savaşacaklardı. Eğer Prof. Kübalının en masum sözlerinden dolayı bu kıymetli hocayı kürsüsünden geçici "bir süre için uzaklaştıran Senato Başgilin Yeni Sabahta çıkan sütun sütun maka-



İstanbul Üniversitesinden bir görünüş

Bire yüz

lelerine, savunduğu kemalizm aleyhtarı tezlere tahammül edecekse talebeler kendi başlarının çâresine kendileri bakacaklar, hâdise çıkması pahasına bu zatın İstanbul Üniversitesinin talebelerine hitap etmesini önleyeceklerdi.

Nitekim Üniversitenin devrimci gençleri aynı haftanın başında gericileri kati hezimete uğratmışlar, Hukuk Fakültesindeki meşhur Orta Masayı tarumar etmişlerdi. Gerçi bu iş Askerî Tıbbiyenin ve diğer Fakültelerin pazuları kuvvetli öğrencileri sayesinde gerçekleşmişti ama lafla yola gelmeyenlere başka türlü muameleye devrimcilerin akılları artık yatmaz olmuştu. Zira fikir münakaşasına daima hazırdılar. Fakat bir avuç tahrikçinin kendilerini Üniversite Gençliği diye satıp manevralar çevirmesine göz yummamak kararlıdaydılar. Nitekim haftanın başındaki sabah gericilerin lideri Kadri Mısırlıoğlu ve arkadaşları külliyetli bir sopa yiyince Orta Masayı bir anda tahliye ettiler. Tahliye etmekle de kalmadılar, hizaya geldiler. Tanınmış Necip Fazıl hayranı Mehmet Bağış M. T. B. F. Geçici Başkanı Ayhan Soysalı telefonla aradı ve biat etti. Onu, maruf Eyüp Yardımcı takip etti. Eyüp Yardımcının Ayhan Soysala telefonla -bildirdiğine göre hâdiselerle en ufak alâkası yoktu. Zaten memleketine gidiyordu ve uzun müddet dönmeyecekti. Liderleri böylece dağılan Orta Masanın diğer müdavimleri de kaybolmayı tercih ettiler. Artık değil kantine, gericiler Üniversiteye bile uğramıyorlar, hele bir Askerî Tıbbiyeli görünce bucak bucak kaçıyorlardı.

Fakat bu haftanın başında panik havası sâdece İstanbul Üniversitesinin bir avuç gerici talebesi arasında esmiyordu. Salı gününden itibaren tekrar çıkmaya hazırlanan Havadis gazetesinde de birtakım tedbirler alınıyordu. Gerçi- son hâdiseler, beklendiği veçhile, gazetenin tirajını arttırmış, merak saikası satış sağlamıştı. Bu yüzden ticari yönden düşünenler neşriyatın aynen devamı taraftarıydılar. Peyami Safa gene yazmalı, Orhan Sey gene döktürmeliydi. Orhan Seyfi, karakteri icabı böyle bir kahramanlığı elbette ki yapmayacaktı. Peyami Safa, gene karakteri icabı yazabilirdi. Ama son dakikada Havadisin idarecileri pabucun pek ucuz olmadığını anladılar. İnkılâp mahkemeleri kurulmuştu. Gençler ise tetikteydi. Nitekim gazetenin mesulleri o son derece çalımlı "Ne pahasına olursa olsun yolumuzdan dönmeyeceğiz" sözünü unutmayı tercih ettiler ve daha müsait şartları beklemek üzere tekrar kabuklarına çekilmeyi tercih ettiler.

Suyun altındaki oyun suyun üzerinden tekrar yerine dönüyordu.

Prof. Baade ve Demokrasi

Eski iktidarın pek akıllıca bir âdeti vardı. Eline bir yabancı tarafından yazılmış iki satır geçirip te bunda kendi değirmenine su taşıyan bir cümle gördü mü onu alır, gazetelerinde kocaman manşetlerle yayınlar, radyolarında okur, başyazarlarına, yazarlarına mevzu diye verirdi. Şimdi böyle bir iktidar, Allaha şükür yok. Ama, Bedii Faikin "Şu Garip Dünya"sında belirttiği gibi Türkiyemizde bir acaip zümre var. Bunlar istiyorlar ki demokrasiye illâ paydos densin, "Sukarno Demokrasisinin eşi bir "Gürsel Demokrasisi" ilelebet başımızda kalsın, memleketin dertlerini bu münevver mutlakıyet sistemi içinde halledelim ve gül gibi geçinelim, yuvarlanıp gidelim. İşin acaipliği, başta Gürsel, bütün Geçici İdare yürütücülerinin böyle bir hevese asla malik bulunmamaları, bilâkis aklı başında herkes gibi onların da bir demokrasi "Sukarno Demokrasisi" veya "Gürsel Demokrasisi" oldu mu demokratik vasıflarını kaybettiğini görmeleridir. Şimdi, bir yandan bu hakiki idealistler "en kısa zamanda seçim yapıp memleketi normale çevireceğiz" diye feryat etmekte, fakat ötekiler onların yakasına yapışmış, "aman, bizi kimlere bırakıp gidiyorsun" tarzında bağlaşmaktadırlar. Bunlar son günlerde bir yabancının kaleminden çıkmış bir cümle, daha doğrusu bir kaç kelime ele geçirmişler, dâvalarını o şahitle yürütme hevesine kapılmışlardır. Halbuki aslında şahit demokrasiye inanmayanların değil, inananların şahididir. Bahis mevzuu zat Prof. Baadedir ve tartışılan demeci Cumhuriyet gazetesinin cuma günkü sayısında çıkmıştır.

Koparılan gürültüye bakılırsa Türkiyemizin dâvalarını gayet iyi bilen Alman Profesör "Türkiyeyi ancak partiler üstü idare kurtarabilir" demiştir. Böyle dediği ileri sürülüyor ya, seçimden vebadan korkar gibi korkanlar ve çirkin politikacıların ' marifetlerini politikaya maletmeye çalışanlar kaleme sarılmışlardır. "İşte efendim, bizzat Prof. Baade partiler üstü idare istiyor. Eee, partiler üstü idare bugünkü idaredir. O halde seçimlere koşmayalım. Seçim peşinde koşanlar muhterislerdir. Hem bunlar, Millî Birlik Komitesinin idaresinden yani memnun değiller midir? Halbuki koparılan gürültü bir demagojiden başka şey değildir. Tekrar etmek lâzım: Her aklı başında insan gibi Alman Profesör de Türkiyede seçim yapılmasını, memleketin ve rejimin itibarının buna bağlı bulunduğunu, seçimlerden sonra parti temsilcilerini içine alan bir hükümetin kurulmasını sağlık vermektedir.

tşte, Atanan Profesörün bütün bu gürültüye yol açan ve demokrasisevmezlerin tezlerine delil diye gösterdikleri raporu hakkında Cumhuriyetin meşhur yazısının parçası:

"Baade bu konferansında sabık Türk hükümetine verdiği raporunun gizli tutulan taraflarını da açıklamıştır. Yeni Hükümetin serbest seçimlerin yapılmasını vâdettiğine bunun yapılması gerektiğine işaret eden Profesör, daha sonra ekonomik meselelere geçerek ezcümle şöyle devam etmiştir:

Türkiye bugün millî bir sıkıntı içindedir. Bu sıkıntıdan ancak olgun demokrasilerdeki gibi partilerüstü bir hükümetin yani parti temsilcilerini içine alan bir hükümetin kurulmasiyle çıkabilecektir." Parlamanter Demokrasinin en üstün örneği olarak kabul edilen İngiltere iki Dünya Harbinde bu çâreye başvurmuş ve muvaffak olmuştur.

Türkıyenin iç politika krizinden kurtulması için yegâne çâre kuvvetli partilerin muktedir adamlarını seçerek bir partiler üstü hükümetin kurulmasıdır ve partilerde muktedir adamlar vardır."

Bu yazıdan Prof. Baade'nin seçimle işbaşına gelmiş bir demokratik koaliryon hükümetine taraftar bulunduğu mânası çıkarılabilir. Ama öyle görünüyor ki aynı satırları seçimsiz bir idarenin müdafii diye göstermek için insanın dünyada değil, ayda yaşaması lâzımdır. Zaten bizim ahbaplar da başka yerde yaşamıyorlar ya...

İnkılap

Erken uyananlar..

Geçen haftanın ortasında bir sabah Başbakanlık ile Milli Savunma Bakanlığına giden yolun kesiştiği yerde vazifeli trafik polisi köşeyi hızla dönen 0003 numaralı makam otomobiline yol verdi ve sonra sağ elini sert bir hareketle şapkasının viziyerine götürerek otomobilin içindeki uzun boylu, kıvırcık saçlı, sempatik adamı selâmladı.

Uzun boylu, esmer trafik polisi 0003 geçtikten birkaç saniye sonra saatine baktı. Saat 8.45 i gösteriyordu. Trafik polisinin dudaklarının kıvrımında ince bir tebessüm belirdi. Daha sonra tebessüm dalga dalga bütün yüzünü kapladı. Genç polis yeni bir vazife gününe Devlet Bakanı Âmil Artüsle beraber girmiş oluyordu. Zira kendisinin Vazifeye başlamasının üzerinden ancak bir iki dakika geçmişti. Trafik polisini asıl memnun eden şey, Devlet Bakanı Artüsün her gün ne bir dakika erken, ne bir dakika geç kalmıyarak önünden geç mesiydi.

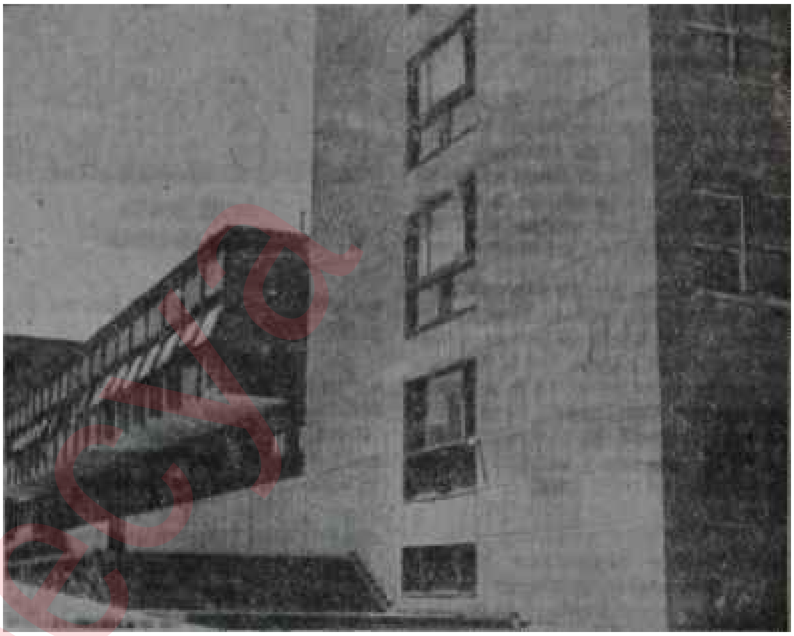
Âmil Artüs, kapısında yağız askerlerin nöbet beklediği Başbakanlık binasına etrafına tatlı nazarlar atfederek girerken, genç trafik polisi bir başka kırmızı plâkaya yol veri yordu. Bakanlar erken saatte vazifelerinin başına geliyorlardı Trafik polisi iki dişinin arasından memnun memnun mırıldandı: "İşler yolunda!,"

Haftanın ortasındaki günün diğer günlerden farkı, başkentte hüküm süren oçağın termometreleri bir kac derece yukarı fırlatmasından başka bir şey değildi; Ancak, günde 16 sa sa' mesai yapmakla şöhret bulmuş Artüsün Başbakanlık kapısından içeri girmesiyle başlayan bu yeni çarşambanın diğer bir hususiyeti daha vardı. O gün Kabine Cemal Gürselsiz ilk toplantısını yapacaktı. Kabinenin bu toplantı sureti ikinci bi rekor teşkil etti. Nitekim kabirle toplantısını takip ile vazifeli gazeteciler, çalışma bittiğinde saatlerine baktıklarında Cemal Gürselsiz yapılan bu toplantının dört saatten. biraz fazla sürdüğünü tesbit ettiler.

Görüşülenler..

Kabinenin bu dehaki toplantısına Amir Artüs başkanlık etmekteydi. Toplantının devamı boyunca üzerinde en fazla durulan, en fazla tartışılan ve dört saatin yarısına yakın bir zaman alan mesele 27 Mayıs İnkilâbından sonra girişilen stabilizasyon programı oldu.

Bu mevzuda görüşlerini açıklıyan Bakanlar aşağı yukarı aynı şeyleri söylediler, Stabilizasyon programının gerçekleştirilmesi için kurulan Komite 27 Mayıstan bu yana gece dememiş, gündüz dememiş çalışmıştı. Bu müddet zarfında etraflı, geniş ve faydalı bir rapor hazırlanmıştı, Raporda mal portesi 13 milyar 390 milyon liralık bir yekûna baliğ olan tam 1314 projeden bahsediliyor, mutasavver projeler hakkında mütemmim malûmat veriliyordu. Projelerin tahakkuku için şimdiye kadar 3 milyar 700 milyon liranın üzerinde bir para sarfedilmişti. Bu terazinin bu sıkleti çekmesi imkânsızdı Mesele ayak ve yorgan meselesiydi Bu bakımdan Bakanlar Kurulu tasarruf



Başbakanlık binası
Arı kovanı

yoluna gidilmesine tarafta oldu. Yapılan inceleme ve tartışmaların sonunda, projelerden "şimdilik" kaydı ile ancak yüzde ellisinin tatbikine karar verildi. Böylece devlet Bakanın kesesinde sakıt iktidarın ve yatırım şampiyonlarının açmış olduğu gediğe az da olsa bir yama vurulmuş ve gedik biraz daha ufaltılmış oluyordu, Rapor, diger projelerin de incelenme-i için planlama dairesine gönderildi

Bakanlar Kurulu Stabilizasyon Programı meselesinde neşteri yaranın en isabetli yerine vurmakla işini bitirmiş olmadı. Daha, esnafın ve ticaret erbamın dertleri vardı, Dertler öyle böyle degildi. Esnaf hele küçük esnaf ne yupacağıhı şaşırmış vaziyetteydi. Durumları bir hayli güç, dertleri bir hayli kabarıktı Bu hususta Ege bölgesinde tetkiklerde bılunah İki Bakan, kabineye geniş izahat vererek durumu izah ettiler, Bunlar Ticaret Bakanı Cihat İren ile Maliye Bakanı Ekrem Alicandı.

Ticaret Bakanı İren ile Maliye Bakanı Alican Egedeki seyahatlerından yeni dönmüşlerdi. İki Bakan da seyahatlarından edindikleri intibaları geniş raporlar halinde Kabineye sunmuşlar diğer taraftan Bakanlıkların teşkilâtlarını seferber ederek esnafın Ve ticaret erbabının dertlerine çâre bulacak ihtiyaçların imkan nisbetinde karşılanmasını sağlamağa koyulmuşlardı.

Bakanlar Kurulu mesaisine son verdiğinde saatler 12,46 yi gösteriyordu. Bakanlar teker teker veya İkişer üçer kişilik gruplar halinde Başbakanlık binasını terkettiler. Başbakanlığın kapısında ilk görülen Adalet Bakanı Abdullah Pulat Gözübüyük oldu. Onu Basın - Yayin Bakanı Zühtü Tarhan takip etti, Gözübüyük bej ve son derece şık bir elbise ğiymişti koltuğunun altında şişkin bir evrak çantası vardı Gazetecileri selâmladı ve kısa. fakat sert adımlarla otomobiline yürüdü. Daha sonra digerleri gözüktüler. Sanayi Bakanı Muhtar Uluer. Tarım Bakanı Ferudun Üstün Başbakanlığı terkedenlerin ikinci grubuydular Bakanların hepsinin yorgun, fakat keyifli odugu

anlaşılıyordu. Bunu görmek için öyle falcı olmağa lüzum yoktu. Yüzlerindeki ifade Bakanların ne kadar neşeli olduğunu göstermeğe kâfi gelmekteydi.

Üçüncü grubun başında Alican ve Fethi Aşkın vardı. Alican fotoğrafını çekmekte olan foto muhabirine "Yahu her Bakanlar Kurulundan sonra resim çekecekseniz, çok işiniz var demektir" diye takıldı ve gazetecilerle bir sohbete koyuldu. Daha sonra Kızıloğlu ve Özdilek beraber göründüler. Konuşarak, gazetecilerle sohbete koyulan Alican ve Uluerin bulunduğu gruba katıldılar. Hep birlikte çalışmanın, bir ve beraber olmanın sevinci gözlerinden okunuyordu. Otomobillerine binip evlerine doğru hareket ettiklerinde mütemadiyen gülümsüyor ve kendilerini uğurlayan gazetecilere el sallıyorlardı.

Geride gazeteciler ve Başbakanlıktan henüz çıkmayan çalışma rekortmeni Âmil Artüs kalmıştı. Belli ki onun vazifesi henüz sona ermemişti. Gazeteciler bu gecikmenin ne kadar süreceğini kestiremiyorlardı. Nitekim içlerinden biri arkadaşlarına:

"— Akıllıca bir iş yapmak istiyorsanız Artüsü beklemekten vazgeçersiniz. Aksi taktirde burada açlıktan ölme tehlikesiyle karşı karşıya kalırız. Artık 14 de mi, 15 de mi çıkar belli olmaz" dedi. Teklif ve mülâhazat makul görülmüş olmalı ki gazeteciler bir kaç grup halinde Güven parkına doğru yürüdüler.

Tedbir sart..

İşte Kabine toplantıları böylece tam bir anlayış, beraberlik ve vukuf içinde cereyan eder, memleket meseleleri halle çalışılırken İhtilâlin öncüleri Millî Birlik Komitesi üyeleride boş durmuyor, başkentin yakıcı sıcağını sinelerine çekerek günde en azından 15 saat çalışıyorlardı. Geride bıraktığımız hafta içinde Komitenin meşgul olduğu en mühim meselelerden biri İnkılâbın sağlam temellere oturtmak için alınan tedbirlerin formüle edilmesi oldu.

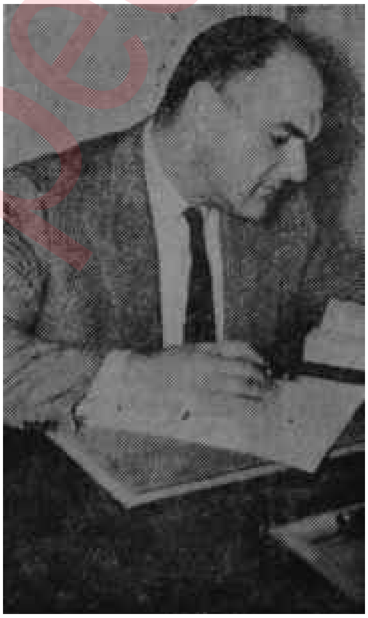
İnkılâbı korumağa matuf tedbirlerin ilki radyolarda yayınlanan bir tebliğ oldu. Tebliğde aynen şöyle denilmekteydi: "Menfaatleri haleldar olan bazı bedbahtların teşvikiyle tek tük de olsa hoş karşılanmasına imkân olmayan bazı hâdiseler zuhur edebilir. İşte buna da imkân bırakmamak Türk Ordusunun vazifesidir." Tebliğ bu minval üzere devam ediyordu. Tebliğin muhatabı tabii ve muhakkak ki Türk Ordusuydu. Her zaman olduğu gibi İnkılâbın bekçisi



Âmil Artüs
Saatini kaybetti

ve müdafii elbette Türk Ordusu olacaktı.

Tebliğin akisleri istenilenden daha tesirli oldu. Tebliğin neşrini müteakip bazı peşin hükümlü ve içten pazarlıklı sakıt artıklarının hevesi kursaklarında kaldı. Milliyetçilik ve vatanseverlik gösterisi yarışında -sâdece gösterisinde- 27 Mayıstan bu yana hakiki milliyetçi ve vatanseverleri çok geride bırakan bu şahıslar, İnkılâp hareketine zayıf bacaklarıyla çelme atmaktan bir gün dahi geri kalmamışlar ve ellerinden geleni arkalarına koymamışlardı. Ne var ki bu belirli zevatın arkalarında pek az şey vardı. Tebliğ bulanık su avcılarına son ihtar oldu.



Cihat İren
Çâre peşinde

Kaşları çatılan ihtilâl

Hele, hele bu kimselerin bir sabah gazetelerini ellerine aldıklarında gördükleri haber kahvaltı etmelerine mâni oldu, yemeden içmeden kesilmelerine yol açtı. Haber İnkılâp Mahkemelerinin kurulacağına dairdi. İnkılâbın öncüleri bu şahıslara iki aydır verdikleri ve pek kötüye kullanılan avansı geri alıyorlar, sakıt artıklarının daha fazla ileri giderek memleketi kana boyamalarına mâni oluyorlardı.

İnkılâp Mahkemeleri üç hâkim ve bir savcıdan teşekkül ediyordu. Bu mahkemelerin verdiği kararlar kesindi. Temyiz edilemiyecekti. Sâdece idam cezalarının Millî Birlik Komitesi tarafından tasdiki gerekiyordu. Mahkemeler lüzum görülen zaman ve zeminde teşkil edilecek, yargılamalar son derece süratle görülecek ve kararlar derhal infaz edilecekti. Haftanın ortasında başkentte gün ışığına çıkan bu haber büyük bir memnunluk uyandırdı. Hele hafta sonunda çok selâhiyetli bir ağızın sözlerinde Millî Birlik Komitesinin azmi ifadesini bulunca yüreklere adamakıllı su serpildi. Çok selâhiyetli şahıs AKİS muhabirine:

"— İcap ederse yüz kişi, iki yüz kişi, beşyüz kişi en ağır şekilde cezalandırılacaktır. Fakat bu İnkılâp korunacaktır" diyordu.

İnkılâp mahkemelerinin kurulması kararına bir müşahede yol açtı. İktidarı ele alışından iki buçuk ay sonra Milli Birlik Komitesinin gördüğü, gerici kuvvetlerin son derece iyi teşkilâtlanmış bulunduğuydu. Ayrıca doğuda bir takım parçalayıcı, bölücü cereyanlar alabildiğine devam ediyordu. Bazı propaganda üstadları Milli Birlik idaresi aleyhinde açıkça atıp tutmaya başlamışlardı. Bunun ciddi tenkitle bir alâkası yoktu. Sâdece yalana, mugalataya ve efsaneye dayanıyordu. Geçen haftanın , ortalarında hemen her yerde söylenen Menderesin kılına hiç kimsenin dokunamayacağı, onu meleklerin koruyacağıydı. Bazıları daha da ileri gidiyor, Yassıada sakinlerinin hepsinin yakında hürriyetlerine kavuşacaklarını ve tekrar başa geçeceklerini belirtiyorlardı.. Bu arada Menderesle Gürselin

işbirliği halinde oldukları, Gürselin Cumhurbaşkanı, Menderesin Başbakan olarak vazifeye, başlayacaklarını ciddî ciddî saf köylülere anlatan bir ücretli D.P. propagandacısı yakayı ele vererek tevkif olundu.

Selâhiyetli şahsın AKİS muhabirine söylediği kafi sözlerde ifadesini bulan kanun teklifi Millî Birlik Komitesinin tasvibine sunuldu ve kanunlaştı. Ancak kanunun tatbikine geçilmeden önce İnkılâp Mahkemelerinin mâna ve şümulünü umumî efkâra arz inek bir borç, bir vazifeydi. İlgili Bakanlar, Millî Birlik Komitesi üyeleri sohbetlerde, basın toplantılarında bunu gazetecilere anlattılar. Onlar da gazeteleri vasıtasıyla meseleyi bütün yurda duyurdular. İşte haftanın sonunda başkentte şiddetle esmeğe başlayan ve son bir aydır yüzleri gülmiyen bazı kimseleri neşeye garkeden memnuniyet, rüzgârının sebebi biraz da buydu.

Bu aydınlatıcı toplantılardan birisi de geçen haftanın sonunda cuma gflntt yapıldı. Buna basın toplantısından ziyade bir "sohbet" demek yerinde olurdu.'Takvimlerin 5 Ağustos 1960'ı gösterdiği cuma günü saat 15.56 de Başbakanlık binasmm üst katında Bakanlar Kurulunun toplantı salonunda uzun bir masanın başında oturan yakışıklı, uzun boylu, kır saçlarım ortadan ikiye ayırmış adam kelimelerin üzerine basa basa "maalesef böyledir" diyor ve ilâve ediyordu:

"— Bir memleketin 27 milyon nüfusunun 16 milyonu okuyup yazma" bilmezse durum bundan daha iyi olamazdı."

Bunları İnkılâp Hükümetinin Devlet Bakanı Âmil Artüs söylüyordu. Bu sıcak Ağustos gününde gazetecilere İçini döküyor, bir nebze olsun ferahlıyordu. Daha iyi olmayan durum, cahil halk tabakasına sakıt artıklarının enjekte etmeğe çalıştıkları ve boşuna uğraştıkları fikirlerden ötürü ortaya çıkan meselelerin meydana getirdiği ortamdı. Cehaletin eli İnkılaba kadar uzanmaya cesaret ediyordu.

Artüsün ifade ettiğine göre Anayasaya ne kadar kesin, ne kadar düzenli hükümler konursa konsun, seçmenin oyuyla iş basma gelmiş partizan oy kaygusunu söküp atacak basireti gösteremeyince meseleyi tarramen halle imkân ve İhtimal yoktu. Bunun için de okumak lâzımdı. Kültür lâzımdı. Cehaletin ortadan kalkması lâzımdı.

Daha mühimi, idarecilerin sabık olmaktan korkmalarıydı. İşte D.P. iktidarını ebediyen sabık yapan bu zihniyetti. Artüsün hasbıhali bu minval üzerine devam ederken gazeteciler muhtelif sualler sormaktan geri kalmadılar. Bu arada bir hanım gazetecinin sorduğu suale verilen cevap günün belki de en mühim sözünün ortaya çıkmasını sağladı. Bayan gazeteci soruyordu: ikicin sabıklar illâ da kalmak için bu kadar cehd saffettiler? Neden bunun için mücadeleyi göze aldılar ve olmadık işler yaptılar?"

Artüsün cevabı tek kelimeydi ve manidardı. Devlet Bakam bu suale şöyle cevap verdi: "Korku". Ve devam etti:"Onlar ismet Paşadan korkuyorlardı. Eğer bir gün giderlerse Paşa onları asacak sanıyorlardı. Halbuki İsmet Paşayı sabıkların elinden



Feridun Üstün
Keçilerle ittifak

İnkılâp hareketi kurtardı. Asıl kötülük onlardaydı."

Oturduğu koltuğun arkasına iyice yaslanan Devlet Bakam Artüs, yaktığı Yenice sigarasından iki üç derin nefes çekti ve "Bilmezsiniz bu İnkılâp ne kadar zamanında oldu" dedi. Gazeteciler Devlet Bakanıyla hemfikirdiler. Evet, İnkılâp zamanında olmuştu. Karşılarında büyük bir açıklık ve samimiyetle konuşan Artüsü muhabbetle seyretmekten kendilerini alamadılar. Zira bu adam devlet mekanizmasının bir uzvuydu ve kendileri gibi düşünüyor, kendileri gibi konuşuyordu. Eski devrin sakıt Devlet Bakanlarını tanıyan gazeteciler için bu samimiyet ve iyi niyetin başka bir cephesi vardı: o da insana huzur veren tarafıydı.

Bakan ve ormancılar

İnkılâp Mahkemelerinin teşkili, Millî Birlik Komitesinin İnkılâbın korunacağına dair yayınladığı tebliğ başkentte denilebilir ki en fazla bir zümreyi ziyadesiyle memnun etti. Bunlar ormancılardı. İşin başından beri yeni Tarım Bakanıyla anlaşamayan ve orman mevzuunda onunla taban tabana zıt fikirlere sahip olan ormancıların huzursuzluğu gün geçtikçe büyümekteydi. Ormancılar Türkiyede ormanların tehlikede olduğu ve böyle devam ederse yakın bir gelecekte memleketin kele döneceği fikri etrafında toplanmışlardı. Buna aykırı fikri savunan bir kaç ormancı karşı safta bulunuyordu. Bu şahıslar sakıtlar devrinde gazetelerde yapılan yayın üzerine Radyoda bir konuşma hazırlamışlar ve Türkiye ormanlarının göğüs kabartacak kadar iyiye gittiğini hattâ ve hattâ biraz gayret edilirse orman mahsullerinin ihraç dahi edilebileceğini belirtmişlerdi. Bu şahıslar şimdi gene iş başında bulunmakta, işin garip 'tarafı, yeni Bakana da tesir edebilme hünerini göstermekteydiler- Bakan ormancılıktan pek iyi anlamadığını açıkça söylüyordu. Ama, belirli şahısların tesiriyle bu meseleyi pek fazla ciddiye almamak gerektiğini, Türkiyedeki ormanların pek âlâ yeterli olduğunu, hattâ inkişaf halinde bulunduğunu da söylemekten çekinmiyordu.

Halbuki ortada elle tutulan bir gerileme vardı, istatistiklere göre son beş yıl içinde 423 bin hektar orman tarla açma bahanesiyle yok edilmişti. -Sakıtlar buna göz yumabilirlerdi. Zira açılan her tarla bir kaç oy demekti. 380 bin hektar orman da yanarak yerle bir olmuştu. Tarım Bakanlığında orman mevzuu büyük bir mesele haline geldi. Ormancılar, işten anlayanlar iş başına getirilmediği taktirde istifa edeceklerini açıkça söylüyorlardı. Şayet bu meselede karşı taraf galip çıkar, Tarım Bakanı fikrinde ısrar ederse Orman Umum Müdürlüğünde bir müddet sonra orman mühendisi bulmak harp yıllarında penisilin bulmaktan zor olacaktı.

Nitekim genç ormancılar ilk çıkışı, Tazım Bakanının tertiplediği basm toplantısında yaptılar. Bakan ormancıları da toplantıya çağırdı. Genç ormancılar cevap olarak gelemiyeceklerini, evvelâ aralarındaki fikir ve prensip ayrılıklarının halledilmesi gerektiğini söylediler, basın konferansına Ormancılar Cemiyeti olarak katılmadılar.

Politikacılar

Büyükadada bir gece

Gri elbiseli, gri kravatlı, ak Saçlı, badem biyıkli ve her Hâlinden asker" oldugu anlaşılan babacan tavırlı adam etrafına toplanmış beyaz smokinli, papyon kravatlı, gıcır gıcır kolalı yakalı, kendisini dikkatle dinlemekten ziade dikkatle dinlediklerini gösterecek hareketlâr' yapmağa gayret edenlere gülerek:

"— Ben şahsen politikacı degilim.- Askerim. Politikacı olmağâ da niyetim yok" dedi. Birkaç saniye atlattıktan sonra yerlerinden kıpırdamayan beyaz smokinliler şöyle bir baktı ve devam etti:

"— Politika olarak yaptığım tek şey şu: Herhangi bir konuyu doğru bulmaz, cevap vermek istemezsem o suali duymam Bana duyuramazsınız. Üç defa sorarsınız. Beş defa sorarsınız, Nihayet sorduğunuz şeyi siz de unutursunuz."

Beyaz smokinlilerin kaşları dikkat ve itinayla çatıldı. Başlar dikkat vs itinayla sallandı, Bu sırada baba--an tavırlı askerin hemen arkasında bulunan, "ş" harfini "s" diye telaffuz eden, böyle konuşmağından dolayı da rurn olduğu derhal ânlaşılan bir beyaz smokinli hafifçe eğilerek:

"— Pasam sizin kulağınız iyi duyar degilmi ?" dedi ve etrafına, yâptıgı nüktenin tesirim anlamak istercesıne baktı Sonra babacan tavirli askerin ne söyliyeceğini dinlemek üzere kulak kesildi. Babacan tavırlı asker bu suali duymadı!

Hâdise geçen haftanın sonunda bir gece Büyükadadaki Anadolu Klübünün denize nazır terasında cereyan ediyordu. Babacan tavırlı, sivil elbiseli asker Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürseldi, Anadolu Klubünde Hazine yararına bir balo verniyordu. Gürselin etrafını saran beyaz smokinlilere ğelince. Hazineye yaptıkları yardımın çalımı içinde eğlenen zengin Klüp sakinleriydi.

Gürsel, Klübe deniz yoluyla geldi. Rıhtım boyu kalabalıktı. Devlet Başkanı sevgiyle selamlanıyor" ye alkışlanıyordu. Doğrusu istenirse, yüzlerde şaşkınlık da yok değildi: Alışılflıadik, daha doğrusu yedi sekiz senedir unutulmuş; bir manzarayla karşı karşiya bulunuluyordu.

General Gürsel yol boyunca sıra lalan ve kendisine tezahürata devam eden halkın arasından, meşhur babacan selamlarıyla alkışa mukabelede bulunarak geçti. Klüpte, pistin hemen yanına kurulmuş iki masa Başkan ve beraberındekilere ayrılmıştı, Gürsel gazetecilerle beraber bir masaya oturdu. Masada Vali General Refik Tulga Ahmet Emin Yalman, Yusuf Ziyâ Ortaç Nüvit Yetkin. Kemali Bayezit, Vedad Dicleli ve Milli Birlik Komitesi üyesi Münir Köseoğlu bulunuyördu, Gursel yol yürümenin verdigi yorgunlukla bir sandalyeye kendini bıraktı. Neşeli görünüyordu, Her zamanki gibi ağır âgir ve kelimelerin üzerine basarak konuşmak taydi. Bir müddet masada bulunan gazetecilerle sohbet etti Daha sonra Klübun şahane terasina çıkmaya karâr verdi ve Hep birlikte terasa doğru yüründü.

Gürsel terasa geldiğinde, ortada uzanan bir masanın etrafında kadınlı erkekli büyük bir grup toplanmış, konuşuyordu. Mevzu Cemal Gürseldi. Devlet ve Hükümet Başkanı agır ağır kendine has adımlarla masanın başına geçti ve bir iskemleye oturdu. Salonun ve Anadolu Klubünün etrafini birden bire saran muteber zevatını süzmeğe koyuldu. Generalin yakınına sokulma yarişüi bu defa erkekler kazandılar, Bayanların hemen hepsi ayakta kaldı. Cemal Gürsel kaşının birini hafifçe yukarı kâldırarak konuşmağa başladı. Mevzuu dindi. General Türkiyede dinin istismar edildiğinden, din tüccarlarının mevcudiyetinden bahsediyor ve din farkı gözetmenin gayrı medenî olduğunu, batılı anlayışla kaabili telif bulunmadığını belliyordu Sonra Sözü din adamlarina getiri' ve:

"__ Din farkı diye bit şey olmamallı Din adamları bu yönden hareket ederek insanları birbirine düşman etmemeliler. Memleketimizde



General Gürsel gazetecilerle sohbet ediyor

En samimi dostlar

din dersi veren veya dini telkinlerde bulunanlar objektif olmalıdırlar. Baha sorarsanız bu meseleyi ben söyle kabul ederim: Evvelâ insanım, sonra Türküm, sonra müsltimanım" de--i

Toplananlar Generali dikkatle din lemeğe çalışıyorlar ve başlarıyla tasdik e ttn ek ten geri kalmıyorlardı. Bu sırada ayakta bulunan bir hanım Gürsele "Neden içmiyorsunuz Paşam?" diye sordu. Devlet ve Hükümet Başkanı gülerek masayı gösterdi ve:

"— Ne var ki ne içeyim?" diye cevap verdi.

Klüp idarecileri bu söz üzerine neredeyse birbirlerini çiğneyeceklerdi Derhal koşuştular. Rakı, bol buz, karpuz ve iri bir tabak ordövr getirildi. Cemal Gürsel kadehine konan rakıya biraz buz attı, biraz su koydu ve iştahayla bir yudum. alarak konuşmaya devam etti.

Şark âlemi..

Gürsel sohbetin, sark milletlerinden ve şark âleminden bahsediyordu. Bu arada geçen hafta içinde kendisini ziyaret eden Arap Devletleri elçilerinin ziyaretinden de söz açtı. Konuşurken ellerini hafifçe oynatıyor ve gülümsüyordu.

"— Elçilerle ilk yarım saat pek iyi konuştuk. Türkiyenin Arap âlemi hakkında düşündüğü iyi şeyleri, niyetlerimizin samimiliğini onlara anlattım. Sonra Hatay meselesine temas ettiler. İşler karıştı. Hani sırası mı bunun diyeceksiniz ama, bir kere oldu. Ben de onlara cevap verdim. Dedim ki, dogrusunu isterseniz Hatayı boşaltamayız. Ama illâ da istiyoruz diyorsanız, buyurun bir tecrübe edin!"

Gürsel başını hafifçe salladı ve devam etti:

"__ Sonra Kerkük meselesini misâl olarak ileri sürdüm. Hatay ve Kerkük aynı durumda, İkisi de Türk. Ama biri Irakta, biri bizim toprağımız. Yani şimdi biz Kerkük diye bir talepte bulunsak doğru bir şey mi olur? Bakın, biz hiç bir talepte bulunmuyoruz dedim". İnanır mısınız şaşırdılar. Bana gelirken anlaşıp gelmişler. "Dışarı çıktıklarında birbirleriyle kavga etmişler."

Gürselin bunları söyledikten sonra attığı küçük kahkahaya beyaz smokinliler derhal katıldılar. Bu arada tam arkasında bulunan, çıplak kafalı, kısa boylu, küt parmaklı bir zat oldukça yüksek sesle, kadehini yudumlayan Gürsele:

"— Paşam, inşallah içki hususunda Atatürke benzemezsiniz" dedi.

Sözünün bitmesiyle ortalığı kaplayan ölü sükûtu adamı şaşkına çevirdi. Evvelâ elini kulağına götürdü, sonra ne yapacağını bilmez halde burnunu okşadı, daha sonra da iki defa öksürdü. Fena halde şaşırmış ve saçsız başı kıpkırmızı kesilmişti. Eski bir antikacı olan beyaz smokinli adam şayet Gürsel bir iki saniye daha sussaydı düşüp bayılabüirdi. General sesinin tonunu ağırlaştırarak sözlerine devam etti:


Gürsel A. Fuat Cebesoy ile ,
... Ama, bazı askerler ölürler,

"— Atatürkün neden içtiğini şimdi anladım! Millet için o kadar çok çalıştı, o kadar çok yoruldu ki yorgunluğunu ve bitkinliğini içmekle giderebiliyordu. Nerede Atam, nerede ben?. Ben yorgunluğu bir veya iki kadehle giderebiliyorum, eh Atam biraz fazla içermiş. Demek fazla yoruluyormuş!"

Biraz evvel meydana gelen sessizlik Başkan Gürselin bu ince' nüktesiyle kayboldu. Uzun masanın sağında, bütün diğer hanımlar gibi ayakta duran pembe tül tuvaletli esmer güzeii biri Devlet ve Hükümet Başkanına:

" —Paşam, sizin Atatürke benzeyen tarafınız var. Hem adınız da benziyor. Sâdece bir harf değişikliği mevcut. O Kemâl', siz Cemâl" dedi.

. Babacan General iki elini birden havaya kaldırdı, iskemlesini geriye doğru hafifçe itti, protesto ettiğini belirtir şekilde pembe tuvaletli ve eski Ankara Valilerinden Asaf İlkayın kızı olan Emel Böke adındaki hanıma cevap verdi:

"— Ama hanımefendi, onun Ata, benim ise sâdace Aga olduğumu unutuyorsunuz,"

Pembe tuvaletli hanimin yüzü bu cevap üzerine tuvaletiyim aynı rengi aldı. Salondakiler Devlet ve Hükümet Başkanının bu tip boş iltifatlardan hoşlanmadığım anladılar. Şimdi inisiyatifi hanımlar ele almıştı. Erkeklerin konuşması imkânsız gibi bir şeydi. Konuşmayı bir hanım bırakıyor, diğeri kapıyordu. Sol köşede Siyakta duran bir başkası General Gürseli evine davet ederek söyle dedi:

"— Paşam bize buyurmuyorsunuz?, Sizi görüncs dertlerimizi unutuyoruz."

Cemal Paşa, başını hafifçe sola döndürüp kaşlarını sevimlice çattı. Dâvet sahibi hanıma:

"— Sizin dertlerinizi unuttuğunuza memnun oldum. Ama ben unutamıyorum Öyle berbat bir mirasa konduk ki ne siz sorun, ne ben söyleyeyîm" dedi.

Yani çöküyor muyuz?

"Başkanın sohbeti adamakıllı koyulaşmış ve Gürsel hemen herkese bir politikacıdan ziyade bir asker gibi cevaplar yetiştirmeye başlamıştı. Bu sırada Klüp idarecilerinin- büyük bir telâşa kapıldığı görüldü. Dert, balkonun kalabalıktan dolayı çökebileceği ihtimali idi. Birçr. vatan kuftaran aslan kesilen idareciler Generalle sohbete dalan misafirlere balkonun çökebileceğini bunca nisanı kaldırmasının imkânsız olduğunu yana yakıla anlatıyorlardı Devlet B'aşkajnımn etrafında toplananlardan bir kaçı, neden olduğu bilinmez, biraz yüksek sesle idarecilere "Cemal Agayla beraber düşeceğiz, ne çıkar?" diye cevap verdiler. İdareciler; eski devirden çok. iyi tanıdıkları beyaz smokinli zevatın cesaretine doğrusu hayran olmuşlardı.

Hakikaten tehlike arzeden. durumun Generale duyurulması icap ediyordu, idareciler vaziyetten Millî Birlik Komitesi üyesi Kurmay Binbaşı Münir Köseoğlunu haberdar ettiler. Köseoğlu Paşaya hâdiseyi nakletti. Gürsel gülerek etrafına toplanan kalabalığı bir kere daha süzdü ve "Yani çöküyor muyuz? Ama unutmayın ki faziletli, kalbi temiz insanlar çökmez. Biz düşmeyeceğiz" dedi.

Gürsel, gene kendine has hareketiyle oturduğu sandalyadan kâlk'İii ve büfenin kurulu olduğu salona geçti. Bu, sefer Devlet ve Hükümet Başkanının etrafını beyaz smokinliler; yerine hanımlar sarmıştı. Büfe L şeklinde bir masada hazırlanmıştı. Üzerinde İstakozdan havyara, mayonezden fasülya pilâkisine kadar her şey vardı. Mönünün revaçta olan yemeği dönerli pilâvdı. Başkanın etrafını saran hanımlar Gürselden kısa bir; konuşma yapmasını rica edercesine

bakıyorlardı. General bunu anladı-ve Söyle dedi:

"— Konuşmamı istiyorsanız sual sorun da cevap vereyim!"

Etraftan ses çıkmadı. Gürsel meşhur kahkahalarından birini atarak sözlerine devam etti:

"— Öyleyse mevzuu ben seçeyim. " Şimdi beni iyi dinleyin!"

Büfenin etrafında bulunanlar birer Buda heykeli gibi hareketsiz kaldılar. Yüzlerine, dikkat eden insanların yüzlerindeki ifadeyi vermeğe çalıştılar ve Generale bakmaya başladılar. Gürsel:

"— Dönerli pilâv oldum olası nefis bir Türk yemeğidir. Hele burada, Anadolu Klübünde bize ikram edilenin tadına doyum olmuyor. Size en birinci tavsiyem tabaklarınızı tepeleme pilâv doldurmanızdır. Üzerine nar gibi kızarmış döneri bastırın ve afiyetle yiyin. Bakın, demindenberi elimde tabak öyle bekliyorum. Siz başlamazsanız, ben de sabaha kadar bir lokma yemem" dedi.

Büfenin etrafında bulunanlar -hanımlar dahil- derhal şiddetli birer dönersever kesildiler.

Bir eski General

Dönerler tabakların içinde erirken Gürselin on, oniki metre kadar uzağında bulunan beyaz saçlı biri Devlet ve Hükümet Başkanına devamlı surette bakmaktaydı. Ak saçlı adamın yanında Atatürkün manevî evlâdı Ülkü Doğançay vardı. Her devir büyüğüne sokulmakta erişilmez meharet sahibi ve kısa zamanda mültimilyoner olma üstadı eşi pek görünmüyordu. Beyaz saçlı adam Ali Fuat Cebesoydu. Gürsel bir ara Cebesoyu gördü, Gülümseyerek eski Generali yanma çağırdı. Cebesoy Devlet Başkanının yanına güçlükle gelebildi ve ilk sözü "Sizin gibi genç bir Generalin huzuruna gelmekten şeref .duyuyorum" oldu. Gürsel istifini bozmadan İstanbulun D.P. listesinin eski .bağımsız milletvekili , Cebesoyun omuzuna elini attı. öpüştüler. îkinci defa konuşan gene Cebesoy oldu. Sesini titrete titrete:

"Ölmeden evvel sizi bu mevkide görebildiğim için bahtiyarım. Allaha Şükrediyorum." dedi. İhtimal ki aynı dudaklardan aynı sözleri Celâl Bayar da duymuştu.

Sonra iki General kadeh kaldırdılar ve rakılarından birer yudum aldılar. Cebesoy Gürseli orduda yapılan gençleştirme hareketi için tebrik etti, Devlet Başkanı bu hareketin neden yapıldığını izah eden kısa bir hitapta bulundu. Eski iktidarlar oy korkusu uebebiyle böyle bir hareket yapamazlardı. İnkılâp Hükümetinin, oy derdi yoktu. Politika hayatından



Başkan Gürsel terasta vatandaşlarla

Patlıcan ve efendi

bir şey beklemiyorlardı. Bunun için işi daha kolaylık ve cesaretle başarabilme imkânları mevcuttu.

Askerler sahneye bir defa çıkar

Gürselin otrafında bulunan bayanlar iki Generalin.böyle uzun uzun sohbetini iyice kıskandılar. Kırk yaşlarında görülen -sâdece görülen- bir hanım Cemal Gürsele doğru ilerledi. Generale serzenişte bulunurcasına:

• "— Paşam, sizi ünifonnayla görmek isterdik" dedi. Gürsel cevap verdi!

"— Beğenmediniz mi?"

"— Hayır Paşam, beğenmedik!"

-— tyi ama ben askeri kıtayı teftişe değil, sizin aranıza geldim"

İste bu sırada gecenin en hoş ve etraftakileri ziyadesiyle güldüren hareketi cereyan etti. Aynı hanım ellerini beline dayadı ve meşhur bir erkek şarkıcının kadına benzeyen taklidini yaparak Gürsele şöyle dedi:

"— Olsun! Biz sizi şakır şakır Paşa görmek isteriz"

Kırk yaşlarında kadar görülen -sâdece görülen- bir hayli güzel olan hanımın hareketi Devlet Başkanını güldürdü. Gürsel kendine has kaş çatmasıyla hanımın kimin taklidini yaptığını anladığını belirten bir işarette bulundu ve:

"— Ama unutmayım ki. askerler sahneye bir defa çıkar ve bir daha görünmezler"

Masanın etrafında bulunanlar kahkahalarla güldüler. Bu arada beyaz smokinli bir zat, Gürselin bulunduğu yere güçlükle bir iskemle getirmiş ve Generale yorulduğunu, oturması lâzım geldiğini Söylemişti. Gürsel iskemleyi getirene gözlerim hafifçe kısarak ve gülerek baktı. Sonra:

"— Yahu ben bilmem ne imparatoru muyum?" dedi,

Sohbet tekrar İnkılâp hareketine intikal etmişti. Gürsel İnkılâbın neden yapıldığını kısaca izah ettikten sonra sözlerir' şöyle bitirdi:

"— Bunu yapmak lâzımdı. Bana evvelce defaatle teklif ettiler. Olmaz dedim. Fakat hiç bir çıkar yol kalmamıştı. Elimizde öyle kuvvetli deliller var ki, bunları muhakeme esnasında hakimler heyetine ve radyo vasıtasıyle halka dinlettiğimizde hayretler içerisinde kalacaksınız."

Saat gece yansım bir hayli geç-. miştl. Gürsel L şeklindeki büfenin önünden ayrıldı, tik oturduğu masaya geldi. İki kadeh sulu rakı daha içtikten sonra saat 1,30 da donanmaya ait bir motorla Büyükadadan ayrıldı.

Donanmayı ziyaret

Devlet ve Hükümet Başkanının geride bıraktığımız hafta içinde yaptığı ziyaretler sâdece İnönüye ve Anadolu Kluibüne olmadı.

Perşembe günü güneş Galata rıhtımını cayır cayır yakarken rıhtımda bekleşen basın mensupları Kı-

lıç Ali 'aşa muhribine mahzun ırıâh-Lzun bakıyor ve kendilerine el sallıyan Anadolu Ajansının iki muhabir riyle İstanbul Radyosu kadrosundan tk kişiye gıpta ediyorlardı. Kılıç Ali Paşa muhribi Devlet ve Hükümet Başkam Cemal Gürseli Donanmayı ziyaret etmek Üzere Göletle götürüyordu. Saat 11 de gri bir elbise ile muhripten inen Başkan muhteşem bir törenle karşı karşıya kaldı. Gölcük iskelesinde sol tarafta Deniz Kuvvetlerine mensup erler ve subaylar, sağda ise sivil halk bulunmaktaydı. Vatandaş serbestçe iskeleye kadar sokulabilmişti. İçlerinde ağlayanlar, Devlet Başkanının boynuna sarılanlar vardı. General Gürsel, belki de İlk defa, bu karşılamada ağladı. Donanma evine varıldığında saatler 11.15'i gösteriyordu. Burada sade kahvesiyle Samsun sigarasını içen Gürsel, subaylara kısa bir hitabede bulundu. Oradan Âssubay gazinosuna giden Devlet Başkanı gazinoda assubay ailelerinin dertlerini dinledi. Bir ara assubay ailelerine dertlerinin ne olduğunu soran Gürsel, mütevazi topluluktan cevap alamayınca kaşlarını çattı ve:

"— Ben de askerim. Sizin dertlerinizi gayet iyi anlayabileceğim İçin soruyorum" dedi.

Sonra yanındakilere dönerek:

"— Görüyor musunuz, ne kadar İyi insanlar! Sual bile sormaktan çekiniyorlar" diye İlâve etti.

Gürsel Gölcüğü ziyaretten dönerken memnundu. Yüzünden bunu anlamak son derece kolaydı. Üzüldüğü tek şey, çqk sevdiği denizcileri deniz üniforması tanıyamadığı için, sivil elbiseyle ziyaret etmek mecburiyetinde kalmış bulunmasıydı.

C. H. P.

Manevra ve manevracılar

Geçen haftanın sonunda bir gün Ankarada, meşhur Amerikan Ajansı A.P. nin türkçeye fena çevrilmiş bir haberi C.H.P. çevrelerinde dikkatle itinayla, ibretle okundu. Haber pel uzak bir beldeye, Güney Koreye ait ti. Ama 28 Nisandan beri Güney Kr re İle Türkiyenin arasındaki mesaf pek kısalmış, iki memleket âdeta ka der birliği etmişti. Hakikaten, 28 Ni sandaki talebe nümayişleri Kor gençliğine sözüm ona tesanüt göstеı mek amacıyla patlamış, kısa zaman da bilinen şekle dökülmüştü. Dah sonra düşük iktidar bu memleket hfi diselerinden bahsedilmesinc sinirlenmeğe başlamış, örfi İdare bu yüzden gazeteler kapatmıştı. *A* ma geçen haftanın sonundaki havadisi bir takım C.H.P. mensupları rahat rahat tetkik ettiler, hattâ aralarında görüştüler. A.P. nin bildirdiği şuydu:

"SEUL 4 — G, Korenin yeni çoğunluk, partisi perşembe günü ciddi parti içi aksaklıklarla kargı kargıya gelmiş ve bn aksaklıklar partinin iki" ye bölünmesini muhtemel bir Kale getirmiştir.

Partilin ileri gelen asalarından bir grup, partinh ikiye bölünmesi pahasına parti başkanı Dr. John Change'i Başbakanlık için desteklemiyecegini açıklamışlardır.

Bu 20 kişilik ileri gelenler grubu yeni bir diktatörlüğe mani olmak için partinin bölünmesini, müdafaa etmektedirler.

Dr. Change aleyhtarı grup Demokrat Partinin her iki Mecliste de büyük bir çoğunluk kazanmasını ele almakta ve mevcut siyasi durum muvacehesinde kuvvetli bir Muhalefet partisinin mevcut olmadığını ileri sürmekte, istikbalde çoğunluk partisinin ikiye ayrılmasını zaruri görmektedir.

Yeni Milli Meclis gelecek pazartesi günü toplanacak, yeni başkam ve bilâhare başbakanı seçecektir.

Change' aleyhtarı yeni bir tek parti diktatörlüğüne mâni olmak istediklerini ileri sürmektedirler."

Haberin bu derece alâkayla okunmâsmdaki sebep, gönüllerde yatan bir takım aslanların homurtusunu aksettirmesi ve Güney Korenin bir defadaha Türkiyeye tekaddüm etmesiydi.



İsmail Rüştü Aksal
Gücen âbidesi

Sinir Harbi

Hakikaten bîr kaç haftadır **C.H.P.** de Ciddî bir faaliyet göze çarpıyordu. Gerçi koca Genel Merkezde Hemen, hemen İsmail Rüştü Aksaldan başka kimse yoktu ve bütün idareciler İstânbula taşınmışlardı. İstanbula nakil mekân eyleyenler mesul Genel Merkez üyelerinden ibaret değildi. Onların yokluklarının gazetelere aksetmesi için cansiperane -ve el altından- gayretler sarfeden Kasım Gülek de ortadan kaybolmuş, İstanbul sahillerine çekilmişti. Eğer devir demagoji devri olmasaydı C.H.P. erkânının iki haftalik tatili bu derece göze batmazdı. Ama şimdi başkentte herkes vazife görecek yerde denize •girmeye veya -moda olan tâbirle- "Demokratlardan boşalan yerleri işgal etmeye" koşmuş bulunan C.H.P;, büyüklerinin aleyhinde bulunuyor, onları tenkit ediyordu. Aslında C.H.P. büyüklerinin hareketi affedilmez bir gaftı, zira politikada zaman zaman zevahirin gerçeklerden önemli bulunduğunu unutmuşlar ve basit heveslerin tatmini için Büyükadadaki Anadolu Klübühe koşuşmuşlardı.

Bu bakımdan "C.H.P. deki ciddî faaliyet" suyun yüzünder yürütülmüyordu. ıiir takım neşir organları sistemli tarzda *bir* belirli politikaya âlet oluyor, **C.H.P.** yi bilhassa Kasım Gülekin arzuladığı istikamete itmeye çalışıyordu. Aslında eski Genel Sekreter yeni Kurultaya hazırlanıyor ve kendisini makamından uzaklaştıranlardan in tik im alma hırsı İçinde **yanıyordu.** Zira hâdiseler göstermişti ki C.H.P. bilhassa seçimlerden sonra bir dönüm noktasına gelecek ve eski partiden mutlaka bir yeni parti çıkacaktır, Gerci yeni bir" parti pek âlâ seçimlerden evvel de kurulabilir ve C.H.P. ye Bayarın ve Menderesin şerrinden kurtulmak için sığınmış eski bazı Demokratları tekrar ayni bayrak altında toplayabilirdi. Ancak ciddî politikacılar ilk seçimlerde bu derece şanslı bir partiden seçimlerden evvel ayrılıp talihlerini başka etiket altında denemeyi gaf sayıyor ve seçimlerin neticesini bekliyorlardı. Yalnız, bunlardan evvel bir Kurultayınn toplanacağa hususunda zerrece üphe yoktu. Orada kazanacak hizip C.H.P. ye sahip olmaz pozu takınacak ve rakibini mutlaka partiden uzaklaştırmaya çalışacaktı: Bu yüzdendir ki el altından bir propaganda geçen afta içinde var kuvvetiyle yayılmaya başlandı: Genel Sekreter İsmail **Rüştü** Aksalın rahatsızlığı vazife görmesine mâniydi, bu bakımdan çekilecekti! Onun yerine yeni bir Genel Sekreter bulmak lâzımdı. Eee şöhretli Kasım Gülek bu iş için biçilmiş

kaftan **değil** miydi? Üstelik, propagandanın belirttiğine göre, belirli süre için C.H.P. ye göç etmiş bulunan ve şöhretli Kasım Gülekin alaşağı edihnesinde rol almış bulunan eski Hürriyetçiler şimdi kendilerine yeni **bir** kapı arıyorlardı, ilk fırsatta eski **partiyi** terkederek ilk aşklarına döneceklerdi. Meselenin esası şuydu: **CH.P.** de büyük bir itibar sahibi olan, güven unsuru olarak saygı toplayan, partinin iktidarının hemen hemen garanti bulunduğu şu günlerde devlet adamı vasıflarıyla sâdece halkçılara değil, meselâ Millî Birlik Komitesi üyelerine ve bütün tarafsız aydınlara itimat veren Aksalı açıktan hücumla yıpratmak, yıkmak mümkün değildi. .Genel Sekreter bir

P. lilerdi ve prensiplerinin tahakkukunu C.H.P. iktidarında görüyorlardı. Üstelik bunlar aklı başında, siyaset tecrübesi bulunan, giriştikleri manasız Hür. P. tecrübesinden mükemmel dersler almış kimselerdi. Yeni parti kurmanın ne demek olduğunu, bunun gelişmesinin müşküllerini biliyorlar, teşebbüse alkış tutanların sıra sandık başına gitmeye geldi mi **dönüp** ta bakmadıklarını müdrik bulunuyorlardı. Bu bakımdan seçimlere herkes C.H.P. etiketi altında girmek arzusundaydı. Eğer C.H.P. yeni bir doğum yaparsa bu, tıpkı Koredeki gibi Meclis Grubunun içinde çatlak husule gelmesi neticesi olacaktı. Hele eski parti iktidara tulum halde, yani çok büyük ekseriyetle gelir,



C.H.P. Genel Merkez binası

Periler cirit atıyor

rahatsızlık geçirmiş, bir süre vazifesinden uzak kalmıştı. İste, bu istismar edilebilir, Aksalm sıhhi sebeplerden dolayı Genel Sekreterlikten ayrılmak istediği havası yayüabilirdi. Böylece maksat hasıl olur. Aksala bir halef arama kampanyası başlayabilirdi.

Gruba hazırlık

Halbuki C.H.P. içinden bugün çıkıp gitmek İsteyen politikacı mevcut değildi. Gerçi bazı Hürriyetçilerin kendi aralarında klik kurdukları, bir türlü eski partiye alışamadıkları doğruydu. Ama bunların sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu, ötekiler artık en azından Gülek derecesinde samimi, imanlı C.H.

meclisleri dikensiz gül bahçesine çevirirse parti içinde muhalefette kalan hizip şüphesiz ayrılacak ve C.H. P. nin karşısına geçecekti. Bu hizip Gülek hizbi mi olacak, yoksa bugünkü Genel Merkez etrafında toplananlar mı olacaktı? Bu sualin cevabı henüz meçhuldü ve her şey iktidar C.H.P. ye geçtiği takdirde memleket idaresini hangi tarafın alacağına bağlıydı: Tabiî ortada bir faktör daha **vardı:** Seçimlere hangi partiler katılacaktı Bu haftanın başında D.P. nin mahkeme kararıyla feshedileceği ve böylece "memleketin bu dertten kurtulacağı" yolunda ciddî haberler çıkınca seçimlerde, iktidar alınamasa dahi, bir kuvvetli partinin

temellerinin atılabileceği ve muhalefeti **onun** yürütebileceği kanaati yaygın hale geldi. Zira Bölükbaşının C.K. M.P. si en fena ihtimali temsil ediyor, meşhur **Ord.** Prof. Ali Fuat Başgilin peşindeki zümrelerin oylarını kanalize etmeye gayret sarfediyordu. Nitekim Başgil, bazı ideal arkadaşlarıyla birlikte bu partinin programına "ilmi' çeşni" vermek üzere paçaları sıvamış, bir nevi manevî peder pozu takınmıştı. Başgilin C.K.M.P. ye hangi oyları sağlayacağında zerrece tereddüt yoktu ve muhalefeti o oyların temsil etmesi kadar büyük felâket düşünülemezdi. Zaten seçimlerde C.H.P. nin karşısına Bölükbaşı ve arkadaşları çıktığı takdirde eski partinin iktidara tulum halinde gelmesi işten değildi. Hem de eski D.P. reylerinden mühim kısmının Başgil istikametine akmasına ve nisbî temsilin bu partiyi avantajlı hale sokmasına rağmen.. Zira gerici cereyanlar, kim ne derse desin, kuvvetinden kaybetmişti ve bunların temsilcilerinin cansiperane gayretleri kozu elden kaçırmamak gayesine matuftu.

Bu haftanın başında C.H.P. içinde vaziyet şöyle görünüyordu: Esaslı bir ayrılığın temelleri atılmıştı. D. P. den kalan boşluğun doldurulması lüzumu ve bunun kolaylığı bazı kimseler için teşvik yerine geçiyordu. Ancak ihtiyat ve basiret doğumun seçimlerden sonra yapılmasını -tıpkı Koredekl gibi- tavsiye ediyordu. Seçimden sonra kim ayrılacaktı? Hele seçimlerden evvel D.P, nin samimi mensuplarının teşkil ettikleri mirasa konacak bir yeni siyasî teşekkül kurulursa plânlar rene yürüyecek miydi? Yoksa yeni teşekküle ütihaklar derhal mi olacak ve **C.H.P.** mütecanis bir kütle halinde mi seçimlere girecekti? Bu suallerin cevap zamanı haftanın başında henüz gelmemişti. Haftanın başında görülen, Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksalın bütün **bil kulis** faaliyetine sırt çevirerek koyduğu doğru bir teşhisin icabı olarak partisine yeni bir istikamet verme gayreti içinde olduğuydu. îlk hedefler Beyannamesi İnkılâp idaresi tarafından gerçekleştirildiğine göre C.H.P. nin seçmen karşısına daha müsbet plânlarla çıkması, memleket meselelerini nasıl halletmek niyetinde olduğunu söylemesi lâzımdı.

Aksal bir AKİS muhabirine bu haftanın başında, dâvasına inananların samimiyeti ve katiyetiyle:

"— Bunu mutlaka gerçekleştirecek, İtimat verici bir programla seçimlerde seçmenden oy talep edeceğiz" dedi.

Vergi

Doğru yol

İnkılâp Hükümetinin Mâliye Bakanı Ekrem Âlican geçen Hafta sonundâ İzmirde, Ticaret Bakâni Cihât İrenle birlikte basına iki demeç veriyordu. Demeçlerin birincisi Ticaret Odasında, ikincisi ise Gazeteciler Cemiyetinde verilmişti. Alicân bu demeçlerinede İnkiiâp Hükümetinin yeni ve çok önemli bazı kararlarını açıklıyordu. İnkılap Hükumetinin bu karârlarli kuruluşundan kısa bir Süre sonra aldıgı "mali ıslâh mâksadiylâ yeni vergi konmayacağı" yolundâki ilk kararı değiştiriyordu! Gerçekten İnkilâp Hükümetinin bu ilk karârı, AKİS'in de dâhil olduğu birçok çevrelerde tenkidlere uğrâmıştı "Mali ıslâh mâksadiyle yeni vergi" niçin konmayacaktı? D.P İktidarı bu memlekette, -sosyal adaletin bellibaşlı unsurlârından olan- vergi adaletini hiçe saymamış mıydi? Sâkit İktidar memleketin kalkınmâsı için muhtâç olduğu yatırımları finanse edecek tasarrufu yaratmak için enflâsyoncu olmayan sıhhatli kaynâklâr" sağlamak işine sırt çevirmemiş miydi ? Gerçi, İnkılâp Hükümeti geçıçi bir hükümetti. Fakat vergi ıslahatı Geçici Hükümetçe de ele alınması gereken bir konuydu. Bununla beraber, İnkılâbın, ilk günlerinde iç siyaset düşünceleri, İnkılâp Hükümetini böyle bir beyartda bulunmağa sevketmiş olabilirdi. Gerçekten, büyük arazi sahibi çiftçilerin, bulundukları mahalde önemleri ittkâr edilemezdi. Bu "zümrenin, çoğunluğu itibariyle sâkit iktidarm nimetlerinden istifade ettiği ve bu sebeple ona bağlı olduğu biliniyordu. İşte, İnkılâbın ilk günlerinde bu zümreyi kışkırtmamak için böyle bir beyanda bulunmak zarurî görülmüş olabilirdi. Fakat, sonradan İnkılâbın çok kısa zamanda yerleşmesi büyük kütlelerin tam desteğini hâiz- olması, ziraî gelirlerin vergilendirilmesi ve. esil af muaflığınız normal çerçevesine döndürülmesi yolundaki cereyanların kuvvetlenmesine yol a f i ti. Şerefli mesleklerinin icabi olarak yurdu karış karış dolaşmış olan ve memleketi tanıyan her insan gibi ister istemez sosyal görüş tâşiyart Millî Birlik Komitesi üyeleri, bu reformları kesin olarak arzu ediyorlardı. Nitekim Hükümet Programının tartışılması esnasında Komite üyeleri, ilgili Bakanları bu noktalarda en müsbet şekilde uyardılar, öte yandan,İstanbulda çalışan Anayasa Komisyonu da başta İstanbul İktisat Fakültesi maliye hocalarının çok güzel raporunda» ki esaslardan da mülhem olarak her Türk vatandaşının kendi ödeme kabiliyetinin sınırları içinde vergi vermesi esasını kabul ediyordu; Komisyonun bundan maksadı bundan böyle zirai gelirlerin Vergiden muaf tutulmasım ve esnaf muâfiği gibi âdaletsiziikierin yergi mevzuatımızda yer almasını öniemektu İşte İnkılâp Hükümeti bu alanlarda ciddi re formlara girişmek için kendisine lâyık kararları almıştı. Maliye Bakanı Alican da bu kararları her zamanki toksözlülügüyle açıklıyordu.



Ekrem Alican
Mali islâh yolunda

Ekrem Alicanın bildirdiğine göre, Maliye Bakanlığında Zirai gelirlerin gelir vergisine tâbi tutulması için bir kanun tasarısı hazırlanıyordu. Bu tasarı 1960 yılı içinde kanunlaşırsa 1961 sonlarına doğru Ziraî gelirlerden fiilen vergi alınması imkân dahiline girecekti. Tasarı hakikaten realist esaslara göre hazırlanıyordu. Küçük ve orta zirai işletmelerin gelir vergisi şümulüne sokulması bahis konuşu? değildi; Bir kere, bu işletme sahiplerinin yıllık gelirlerinin büyük çoğunluk için asgari geçim Seviyesinin altında kâldığı muhakkaktı. Geri kalanın ise defter tutması çok güçtü. Defter tutmak bunlar için mümkün olsa bile, bii kadar mükellefi kontrol etmek maksadıyla Maliye teşkilâtında yapılacak genişleme, belki de faü tabakadan alınacak verginin hasılâtını aşan masrafları gerektirebileçekti. Bu durumda, gelir Vergisi Sâdece büyük sırat işletmelere uygula- '.nacaktı: Uygulanacak nisbetler, bugün Gelir Vergisi Kânununda mevcut olan nisbetlerden farklı atmayacaktı. .

Yine Alicanın bildirdiğine göre, esnaf muaflığı da kaldırılacaktı. Bununla beraber tıpkı tarım sektöründe olduğu ğibi bu sektörde de çok küçük işletmeler gerek gelirlerinin azlığı, gerek defter tutma mükellefi-. yetinin yerine getirilmesi ve kontrolündeki güçlükler dolayısıyle muaf bırakılacaktı. tisnaf gelirlerinin verğiye tâbi tutulman ile bu işletmelerde işçi sigortalarının uygulanması da münasip şekilde genişletilecek olursa- Türkiyede küçük ve rasyonel olmayân işletmeleri teşvik etmek gibi çok zararlı israflara sebebiyet veren poujadisme" hâkimiyetine de son verilmiş olacaktı.

Alican, aynen Arazi Vergisiyle Bina Vergisinde de değişiklikler yapılacağını bildirdi. Bu alanlardaki reformlar, kadastro ve tapulama işletimi ilerlemesiyle en ileri seviyesinde Ulaştırılacaktı. Ancak bu alanlardaki ilerlemeleri beklerken şimdilik mı Vergilerin nisbetlerinde bağı artışlar yapılmasına prensip itibariyle karar verilmişti, Arazi Vergisinde uygulaman nisbetlerin bugünkü gelir artış--arı karsısında gülünç olduğu malûmdu. Bu nibetlerin daha realist esaslara göre yükseltilmesi sayesinde bu mükelleflerin, sâdece vaktiyle verdikleri vergi nishetini ödemeleri sağlanmış olacaktı. Fakat, Arazi Vergi-

sine zam fikrinin asıl önemli ve kıymetli olan tarafı, bütün tarım sektörünün, uygulanmadaki pratik zorluklar karşısında, götürü bir şekilde de olsa vergilemeye katılmasını sağlamağıydı. Bina Vergisi ise, hâlâ çok düşüktü. Memleketimizde özel lüks inşaatı teşvik eden unsurlardan biri de buydu. İdeal olanı vergi matrahının yükseltilmesiydi. Fakat, bu iş kadastro ve tapulama bakımından hayli zaman alacağı için, bir ilk tedbir olarak nisbetlerin arttırılması yoluna gidilecekti. Yapılması gereken bir diğer ıslahat da Bina Vergisinde yeni inşaat için konmuş olan 10 yıllık muafiyeti kaldırmak olmalıydı. Bu muafiyet hakikatte mesken, inşaatını teşvik için konmuştu. Fakat bunun ucuz ve küçük mesken insaatmı değil, memleket standardlarının çok üstünde israfil -lüks ev, apartman ve han insaatnıı teşvik ettiği görülüyordu. Ucuz mesken inşa etmek, -hattâ liberaller liberali Prof. Erhard'ın bile kabul ettiği gibi- hiçbir vakit özel teşebbüsün harcı olmamıştı. Bu işi ancak Devlet yapabilirdi.

Alicanın vergi konusunda verdiği haberlerden biri de Gider Vergisindeki aksaklıkların düzeltilmesi konusundaydı. Gider Vergisinde, maliyetleri sun'i olarak arttıran ve bazı lüzumsuz formalitelere sebep olan hükümlerin mevcut olduğu öteden beri kabul ediliyordu. Bu aksaklıkların giderilmesi, sanayimizin daha normal şartlar altında çalışmasını sağlayacak ve böylelikle hem müstehlikin menfaatleri daha iyi korunacak, hem de dış memleketlerle rekabet şartlarımızda, hayli cüz'i de olsa, bir düzelme sağlanmış olacaktı.

Diğer ıslahat

Fakat vergi konusunda yapılması gereken reform elbette bu kadarla kalmamalıydı. Bir kere Gelir Vergisinde ıslah edilecek başka konular da vardı. Mal beyanı yoluyla hakikî servet t rakümünün ölçülmesi imkânıma Gelir Vergisi Kanununda tanınmamış olması sayesinde, sanayi ve ticaret sektörleri büyük ölçüde vergi kaçırmağa muvaffak olmuşlardı. Bu durumu ortadan kaldırmak gerekiyordu. Ayrıca, Gelir Vergisi sistemimizde "ayırma" prensibini gerçekleştirerek emek mukabili olan gelirler için daha düşük ve emek mukabili olmayan gelirler için de daha yüksek nisbetler kabul etmek gerekiyordu. Bundan başka, belli bir gelir diliminden sonra, yatırıma tahsis olunmayan gelirlerin tamamının vergi olarak tahsil oluna» cağı kaidesi de, birçok memleketlerde olduğu gibi, bizde de kabul edilmeliydi.

Ayrıca, Veraset ve İntikal Vergisinin de ıslahı zarureti yardı. İçtimai adaleti gerçekleştirmek ve her vatandaşın hayatta mümkün mertebe eşit imkân ve fırsatlarla karşılaşması prensibi istikametinde yol almak için bu, kesin bir mecburiyetti. Bu vergi, hâlâ tapu kayıtlarmdaki eski kıymetlere göre veriliyordu. Bunu yeni kıymetlere göre almak zaruri idi. öteyandan, Veraset ve İntikal Vergisinin tatbikatında da, emek karşılığı kazanılmış servetin -memurların, küçük tasarruf sahiplerinin, küçük esnafın, küçu.c çiftçinin servetleri gibi- daha az nisbetlerde vergiye tâbi tutulması, yüksek gelrr tabakalarının ve bilhassa sanayi ve ticaret alanlarındaki kârlarla meydana gelmiş servetlerin daha yüksek nisbetlerle vergilendirilmesini sağlamak gerekiyordu.

Fakat bütün bu zaruri ıslahatın, kalkınmamız için lüzumlu tasarrufları tek başlarına sağlayabileceği söylenemezdi. Devlet yatırımlar için daha büyük kaynaklara muhtaçtı. Plânlama yolunda sarfedilen gayretler de işte bunun için yapılıyordu.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İran

Seçim komedyası

Geçen haftanın ortalarında İran Hükümdarı Âlâ Hazreti Şehinşahi Rıza Şah Pehlevî II, Sadrâzamı Manuşeyr İkbali çağırarak kendisinden, seçimlerin dürüstlükle geçmesini talep ediyordu. Gerçekten, İranda seçim vardı ve muhalefet seçimlerde Sadrâzamın Partisi olan Millî Parti lehine türlü oyunlar yapıldığını ileri sürmekteydi. Azerbaycanda, Merkezî İranda ve Reştte ve daha birçok yerlerde halk seçim heyetlerinin çalışma mahallerini basıyordu. Bunun sebebi, seçim heyetlerinin kuruluşunda tarafsızlık esaslarına Hükümetçe ve mahallî idare makamlarınca uyulmamasıydı. Bir hafta önce Muhalefet liderlerinden Bagai ile Amihî ayrı ayrı demeçler vererek, Hükümetten Muhalefetin seçim heyetlerine temsilci ve sandık başlarına müşahit göndermesine izin vermesini talep etmişlerdi. Muhalefet liderlerine bakılırsa, Hükümet bu derecede tabiî olan bir talebe kulak tıkarsa, seçimlerin dürüstlüğünü sağlamak için Muhalefet ister istemez yabancı basına başvuracak ve ciddî yabancı gazetelerin temsilcilerinin tranda seçimin cereyan tarzını takip etmelerini isteyecekti. Sadrâzam cenaplarının bu pek tabiî ve dünyanın her medenî ve demokratik memleketinde carî usûlün tatbiki için yapıla haklı talepler karşısındaki cevabı ise, çok ilgi çekici oldu. Manuşeyr İkbale bakılırsa, mesele çok basitti: İran Seçim Kanununda seçim tasnif heyetlerinde ve sandık başlarında partilerin temsilci ve müşahit bulunduracaklarına dair bir hüküm yoktu. Kanuna göre, seçimlerin dürüstlüğü İçişleri Bakanlığı tarafından sağlanacaktı. Bu tarz cevapların usûlden olduğu memleketlerde İçişleri Bakanlıklarının seçimlerin dürüstlüğünü nasıl sağladıkları hatırlanacak olursa, bundan çıkacak tek mâna İranda cereyan eden seçimlerin dürüstlükle ve serbestlikle uzaktan yakından ilgisi olamayacağı idi.



Rıza Şah Pehlevi
Ne seçim, ne seçim!

Üstelik, Sadrâzam Cenaplarının bu muameleyi reva gördüğü muhalefet neydi? Muhalefeti teşkil edenler ve bu arada Mardom Partisi, Saltanata, Pehlevî;- Hanedanına ve hattâ bugünkü Şehinşahm şahsına sadakatlerini açıkça ilan etmiş olan ve bu sadakati değişik vesilelerle isbat etmiş olan insanlardı. Gayeleri, İranda halkın için için -şuurlu olmasa bile- şiddetle kaynayan ıslahat arzusunu bir dereceye kadar karşılamak suretiyle İranın tekrar ihtilâl ateşinin içine düşmesini ve bundan komünist Tudeh Partisinin -ki gizli gizli çalışmaya devam etmektedir- faydalanmasını önlemekti. Mardom Partisi ve diğer muhalifler, genç Şehinşahm memleketinin reform ihtiyacını, bilhassa toprak reformu İhtiyacım kavradığını biliyorlardı. Fakat Hükümdarın dayanmak zorunda olduğu Ordunun subay kütlesinin çoğunluğu toprak derebeylerini temsil ediyordu. Bu yüzden şimdiye kadar ciddî hiçbir şey yapamamıştı. Kendi arazisini dağıtma teşebbüsleri bile çok cılız kalmıştı. Saltanat müessesesi bugünkü şaşaalı ve yaldızlı şeklinden kurtarılıp daha halkçı bir simaya kavuşturulmalıydı. Bir türlü yürütülemeyen plânlamanın mutlaka yapılması gerekiyordu. Şehinşah, memleketinde bilhassa aydın zümrenin her tarafta idarede, Orduda ye şehirlerde kaynaştığını, Üniversite öğrencuerlnin Hükümetin hareketsizliği yüzünden gitgide milliyetçi cumhuriyet veya komünizm fikirlerine doğru kaydığını pek âlâ görüyordu. Şehinşah, Birleşik Amerikanın büe artık İran Tahtından ümidini kestiği, Saltanatı devirip komünist aleyhtarı ve Batı taraftarı bir Cumhuriyet kurmak isteyen milliyetçileri pek o kadar kötü gözle görmediği yolunda, Bati basınında yayınlanan haberlerden de ciddiyetle kuşkulanıyordu. Hattâ son basın toplantılarından birinde bu yayınlar hakkındaki fikirlerini gizlememişti. Şehinşah endişeliydi. İşte bu sebeple, hem Hükümetinin ve Tahtının dayandığı toprak derebeylerine karşı bir hareket sağlamak, hem de, ıslahat isteyen aydınlara ve gençlere ıslahata gidilmekte olduğu intibaını verecek bir nevi demokratik reforma girişmek için, Hükümet Partisinin yanısıra bir de resmi muhalefetin teşkilâtlanmasına izin vermişti. Fa kat, işte şimdi bu sesi kısık resmi muhalefetin büe seçimlerde nisbî dahi olsa herhangi bir başarı sağlaması önlenmek isteniyordu. Gerçekten, memleket içindeki hoşnutsuzluk o kadar büyümüştü ki -Orduda birçok genç subayın tevkif edildiği hakkında dış basında ciddî ve devamlı söylentiler' bir türlü bitmek bilmiyordu- Mardom Partisinin bile, kolaylıkla Saltanat aleyhtarı unsurların eline geçmesi mümkün olabüirdi. Şehinşah, durumu müzakere etmek için vaktiyle kendisini Musaddıkın elinden bir mukabil ihtilâlle kurtarmış olan eski Sadrâzam General Zahidîyi Avrupadaki istirahatinden edip Tahrana kadar getirtmişti. Birden bire bir ayaklanma patlak verirse, güzel kızı Şehnazı verip Washington'a Büyükelçi yaptığı genç Ardeşîrin amansız babasından başka onu kurtaracak hiç kimse yoktu. Resmi Muhalefet bile gereken emniyeti vermiyordu. Bu yüzden Sadrâzam İkbâl Mardom Partisinin temsilci ve müşahitlerinin

seçim muamelelerine karışmalarını istemiyordu. Pek tabiidir ki Şehinsah istemese Sadrazam Cenaplarının İran Seçim Kanununun yorumu hakkuıda bu kadar esaslı beyanlarda bulunmasına imkan yoktu, .Fakat, Şehinşahın tek yaptığı şey Sadrazamım azarlamak değil, ondan seçimlerin dürüst geçmesini istemek gibi platonik bir arzuyu izhar ettigini etrafa yaymaktan ibaret kaldı,

Gereksiz çıkış

İranda secim kavgaları - kızışırken Şehinşahın başı, Arap memleketleriyle de derde giriyordu. Son basın toplantısında Şehinşah, İranın İsraili fiilen tanımakta devam ettiğini ve 1951 de geri çekilen Tel-Aviv Maslahatgüzarının yerine yenisinin gönderilmesinin bahis konusu olmadığını bildirdi, Sehinsahın bu yersiz soruyu cevaplandırmadan bırakmak yerine durup dururken bu kadar objektif olmak lüzumunu niçin hissettiğini anlamak biraz zordu. Gerçi, İran petrolünün İsrailde satılmağa devam etmesinde İranın önemli menfaatleri vardı, Ama İsrailin İran petrolünün satılmasını önlemeğe niyeti olmadığına göre bu hareketin lüzumu neydi? Şehinsahın maksadı -eğer bir maksadı var idiyse- olsa olsa İsrail taraftan sağcı Amerikalıların gözüne girmek olabilirdi. Laik olmayan bir uman memleket için Batıya bağlılığını göstermenin yollarından "biri belki de bu olabilirdi; Fakat, gehinsahın bu beyanatı -Ürdün hariçbütün Arap memleketlerinde müthiş bir Artına yarattı. Başkan Nasır, İran Büyükelçisi Çemşid Galib ile bütün Büyükelçilik erkânını Kahireden sınır dışı ediverdi ve İranda milliyetçi ve-nötralist bir ihtilâlin başarısını arzuladığını açıkça bildirdi. Bu hafta sonunda da Arap Birliğinin, İranın Arap Devletleriyle münasebetlerini görüşmek üzere toplantıya çağırıldığı bildiriliyordu. Ürdün Başbakanı Hazza Mecali ise, halâ akıntıya karşı kürek çekiyor ve İranın İsraille münasebetlerinde bir değişiklik olmayacağını söylüyordu. Bu münasebetlerde bir değişiklik olmayacağı muhakkaktı. Fakat lüzumsuz hareketiyle Şehinşah Arap memleketlerinde İ ranın da, CENTO'nun da itibarını kırmıştı. Menderes rejiminin yıkılmasından sonra, Arap memleketlerinde CENTO'ya karsı hiddetin biraz daha azalması beklenebilirken, şimdi bu ümit de suya düşüvermişti.

İranın, hem iç politikasında, hem dış politikasında, müttefiklerinin ciddi ikazlarına ihtiyacı her zamandan çoktu. Bu, ayrıca Hür Dünyanın ve bu arada Türkiyenin yüksek menfaatleri icabıydı:

Kıbrıs

Oldu da bitti

Geçen hafta Kıbrısta seçimler yapıldı ve beklendiği gibi Temsilci" ler Meclisi seçimlerini Türkler tarafında Dr. Küçük, Rumlar tarafında da Başpiskopos Makarlos taraftarları kasandılar, Seçim çevrelerinin önemli bir kısmında Cumhurbaşkanıyla Yardımcısının taraftarları rakipsiz kaldıkları için zaten seçilmiş ilân edildiler. Bu suretle, bu çevrelerde halkın çekimser kalmak suretiyle karsılarına çıkan adayı desteklemek istemediğini belirtmesi mümkün olmadı. Ayrıca Dr, Küçük ve Makarlos taraftarlarının türlü baskılar yaparak başka adayların ortaya çıkmasını önledikleri söylentileri de dolaştı durdu.

Dr. Küçük taraftarları, Temsilciler Meclisinde Türk Cemaatine aynlmış olan 18 yerin hepsini aldılar. Limasolda Faiz Kaymak, Bafta Dr. İhsan Ali gibi tanınmış şahsiyetler, kaybetseler bile, beklendiğinden .çok az oy aldılar. Bunda hiç şüphesiz baskının payı da vardı. Fakat gene de seçimler Dr. Küçükün Kıbrıs Türk Cemaatinin çoğunluğu tarafından desteklendiğini gösteriyordu. Seçimlerin tepkisi Türk cemaati içinde kendisini derhâl gösterdi. Kimse, bu seçimlerin ideal olduğu iddiasında değildi. Hattâ, Ahmet Gürkan adlı bir Türk, bir Türk Muhalefet Partisi kurmağa kalkıştı. Gürkan, Partisinin Gürsel vs İnönü tarafından desteklendiğini de iddia ediyordu. Böyle bir iddianın hakikatle hiçbir ilgisi olmadığı muhakkaktı. Ne Gürsel,- ne de İnönü Kıbrıs Türk Cemaatinin içişlerine karışmak niyetinde idi. Ama bundan sonra, Dr, Küçük ile arkadaşlarına, daha demokratik usûllerde ve daha müsamahalı bir ruhla çalışmaları lüzumu elbette ki telkin edilmeliydi.

Makarios ise, Rum Komünist Partisi AKEL'le bir ittifak yapmiştı. Bu ittifak asla bir siyasî beraberlik ifade etmiyor ve sâdece bir seçim manevrasından İbaret kalıyordu. Makarlos, AKEL'in 5 temsilci kazanması iğin beş yerde aday göstermeyecekti. Buna karşılık, AKEL de uslu duracak ve Makarlos aleyhinde bulunmayacaktı. Bu anlaşma mükemmel bir surette işledi ve AKEL 5 temsilci kasandı. Makarlos'un diğer yerlerdeki adaylarının karşısında rakip olarak, Grivas taraftarı eski EOKA'cıların kurdukları yeni müfrit sağcı partinin 3 adayı ile 5 müstakil vardı. Bon haberler, bu adayların da yenilen 7 bağımsız Türk adayının akıbetine uğradığını gösteriyordu. Makarlos'un bu kadar büyük bir zafer saklamasının oir sebebi da Klerides ila Dr. Dervişin partisinin seçimleri boykot etmesiydi. Şimdi, iki liderin iki cemaatteki muhalifleri heveslerini Cemaat Meclisleri seçimlerine saklıyorlardı. Gerçi Klerides'le Dervişin partisinin bu seçimlere katılacağı belli değildi, ama, Türk Cemaat Meclisi seçiminde muhalif Türk adayların talihi belki biraz daha açık olabilirdi.

Herhalde, Adanın bağımsızlığı 16 Ağustosta ilân edilirken, Kıbrıs Cumhuriyetinin Meclisleri, Zürich, Londra ve Lefkoşe Anlaşmalarını bozmak istemeyen bir çoğunluğa sahip olacaklardı.

KİTAPLAR

Dünyanın En Güzel Gemisi

(Safa önalın hikâyeleri, Mete Yayınevi, İstanbul, Baha Matbaası, 1960, 78 sayfa 300 kuruş).

Safa Önal adı, edebi dergileri takip eden okuyucular için pek de yabancı olmayan bir ad. Gerçi öyle çok tanınmışlığı, şöhreti yok ama, "Dünyanın En Güzel Gemisi"nin üzerinde Safa önal adını okuyan dergi okuyucuları yabancılık çekmezler. Bir kaç yıl var ki Safa önal karınca kaderince dergilerde birşeyler yazıp duruyor.

"Dünyanın En Güzel Gemisi" Safa önalın ilk hikâye kitabı. Safa önal bu kitabında yirmi hikâyesini bir araya getirmiş. Hikâyelerin hepsi de daha önce dergilerde yayınlanan hikâyeler. Gene dergi okuyucuları bunların bir çoğunu hatırlayacaklar, önalın kitabındaki hikâyelerin adları şunlar: Ardından, Uyku üstüne hikâye, Sabaha karşı, Eğer, Baba - Oğul, Bahtsız adam, Ev kızı, Müzikli tarife, Yılan Hikâyesi, Hikâye bu ya, Üçe bölünmüş saat, Dünyanın En Güzel Gemisi, Gizli sıtma, Ay çizgisi, Dalga, Günlerden bir gün, Hastahanede, Şen olmayınca, Fatma, Vesaire Vesaire...

Hikâyelerin adları sıralanırken en- sona gelen "Vesaire Vesaire", vesaire vesaire olmayıp bir hikâyenin adıdır, önal, kitabına, hikâyelerinden birinin adını; "Dünyanın En Güzel Gemisi" adını uygun görmüş. Dünyanın En Güzel Gemisinin kapak kompozisyonu Bedri tarafından yapılmış. Son derece sâde, ama dikkati çeken temiz, zarif bir kapak kompozisyonu. Siyah, beyaz ve mavi İç İçe girmiş. Kitabın baskısı, dizgisi . tertibi de sâde, zarif ve temiz.

Dünyanın En Güzel Gemisindeki en uzun hikâye beş, en kısa hikâye de ikibuçuk sayfa. İnsan bunları okurken sıkılmıyor. Safa önalın umut uyandıran taraflarından biri de bu. Yirmi hikâye, yirmi yeni hava içinde yazılmış. İnsan bu hikâyelerin her birini teker teker merak ettiği için okuyor. Tabii bunların kısa olması da ayrı bir avantaj.

"Ardından" adlı ilk hikâyede Safa önal, karısından ayrılmış bir kocanın, ayrılığın İlk akşamı sekiz dokuz yaşındaki oğluna bu ayrılığı izah için çektiği sıkıntıları anlatıyor. Anne gitmiş, evde baba oğul yalnız kalmışlardır, İlk aksam yemeği yenecektir.' Ama lokmalar çocuğun boğazından bir türlü geçmemektedir. Çorba tabakta soğumuş, içine dalacak kaşığı beklemektedir. Baba oğlunun neredeyse göz yaşları süzülecek gözlerine gözlerini dikmiş beklemektedir. Ona yemek yemesi için türlü vâadlerde bulunmaktadır. İsterse onu sinemaya götürebilir, Kara Şövalyenin İntikamını gösterebilir, isterse yarın sabah erkenden Aysellere götürür, hem beraber ders çalışırlar hem oynarlar, şayet çocuk bunu da istemiyorsa evde otururlar baba oğul dama oynarlar...

Bütün bu vâadler çocuk üzerinde en ufak bir etki dahi yapmaz. Yumurcak susmuş, dudakları başlangıçtakinden biraz daha fazla kıvrılmis ağladı - ağlayacak susmakta, manasız gözlerle babasına bakmaktadır. Babanın birden- tepesi atar, çıkışserttir: "şımarıklığa gelemem hiç, bilirsin!" Çocukta, çaresiz bir baş sallamasından başka cevap yoktur. Baba kızgın, "yemezsen yeme, bir gece aç kalmakla ölmezsin ya" der ve kalkar. Sigaranın birini söndürüp birini yakmaktadır. Küçücük çocuğun karşısında mağlûbiyeti bir türlü kabullenememektedir. Onu iknaya çalışır. Önce çocuğa annesini çekiştirir, ondan çok çektiğini söyler, ama bu çocuğun zaten saatlerden beri akmaya hazır göz yaşlarının boşanmasından başka birşeye yaramaz. Bu sefer baba yeni vaadlere başlar, sınıfını geçerse bisiklet alacaktır, oğlunu yazlığa deniz kenarına götürecektir. Ona bir deniz motoru alacaktır vs. Ancak bütün bunlar çocuğun sâdece göz yaşlarının artmasına yaramaktadır. Babada yeni bir dönüş. Çocuğa hak veriş. Giden ne de olsa annedir. Unutulması kolay değildir. Evin her köşesinde ondan bir hâtıra vardır. Sonra yeniden serteliş. Hemen bu evden çıkmak lâzım. Karısından ayrıldı da iyi oldu. Yıllardır canından bıkmıştı. Eğer çocuğun da canı çekiyorsa cehennem olup onun yanına gidebilir. Derken bir kere daha ricat. Evet baba haksızlık, insafsızlık etmektedir.

Baba, odanın içinde, oğlunun karşısında, kâh ayakta sağa sola giderek, kâh diz çökerek, kâh sigara içerek ve durmadan konuşarak tek başına bir pandomim oynamaktadır. Ama çaresiz... Çocuk biteviye sessiz göz yaşlan dökmektedir. Baba nihayet feveran eder. Onun sıkıntısı çocuğunklnden büyüktür. Yalnızlığı, huzursuzluğu asıl hisseden kendisidir. Onu bu oda, bu ey sıkmaktadır. Sokaklara çıkmak, ağlamak, bağırmak ister. Çocuğu elinden kapar, sürükler. Bir an sonra kapının önünde karanlığın içindedirler. Açık hava babanın aklını başına getirmiştir. Sıkıntısını, üzüntüsünü gidermenin çâresini bulmuştur. Elinden sımsıkı tuttuğu oğlunun kulağına eğilir söyler. Çâreyi söylerken ağlamağa bâşlamiştır. Ama artık çocuk mesuttur annesini almağa gitmektedirler, zıplar ve babasının elini yeniden tutarken "ağlama babacığım" der.

Safa Önal bu aile dramını almış, cümleler haline getirip hikâye bicimine sokmuş. Bunu hikâye biçimine sokarken de muvaffak olmuş. Zira, sağlam denebilecek bir söyleyişi var. Bir hikâye yazarken hangi noktaların üstünde durulması, hangilerinin üstünde durulmaması gerektiğini biliyor. Gerçi, cümlelerini kurarken çok kere cümle yapılarının araşma gereksiz kelimeler de sokuşturuyor ama, cümlelerin içinde gereksiz kelimeler bulunmasına rağmen, hikâyelerinin içine pek gereksiz cümleler sokmuyor.

Safa önal, hikâyelerinde umumiyetle Sait Faikin etkisi altında. Zaman zaman kendisi de bunun farkına varmış ve kurtulmak istemiş ama muvaffak olamamış. Yer yer bazı hikâyelerde de edebiyatımızın belli başlı bazı diğer hikayecilerinin etkileri gözüküyor. Yani sözün kısası, Safa önal henüz tam olarak kişiliğini bulmuş bir yazar değil. Yazdıklarında, çokçası bir özenti seziliyor. Kâh ordan bir hava, kâh burdan bir hava. Tabiatiyle bu kadar çok ve çabuk tesir altında kalan bir yazar olarak da zaman zaman Safa önal bocalıyor. Bocalayınca da hikâyeler mihverinden çıkıp buruk lâf yığınları haline; geliveriyor. Meselâ "Uyku üstüne hikâye" böyle, "Eğer" adlısı da.

Safa önal zaman zaman fanteziye gidiyor. Uyku üstüne hikâye, Eğer, Üçe Bölünmüş saat hep böyle. Safa önal fanteziye gidince de ipin, dolayısı ile hikâyeciliğin ucunu kaçırıyor. Bunda, modern batılı hikayecileri taklit merakının tesirleri fazla. Batılı ustaları taklit edeceğim derken, bilmediği şeyleri yazmaya kalkışıyor, bilmediği şeyleri yazınca da, o ilersi için umut uyandıran Safa önal yerini beceriksiz bir taklitçiye bırakıyor, birşeye benzemiyor. Maamafili, Dünyanın En Güzel Gemisi Safa önalın ilk kitabı, belki ikinci üçüncü değil ama bunlardan sonraki kitaplarında önal, Türk hikâyeciliğinde kendisine bir yer yapabilir. Bu bakımdan, Dünyanın En Güzel Gemisi, bir deneme olarak küçümsenip bir kenara atılmamalıdır.

C E M İ Y E T

Milli İnkılâp Hükümetinin iki göz de Bakanı Ekrem Alican ile Cihat İren, geçen haftanın ikinci yarısında İzmire yaptıkları seyahati Gazeteciler Cemiyetinde tertipledikleri bir basın toplantısıyla tamamladılar. Aynı yerde, şimdi ağzından bal dökülen çiçeği burnunda Millî inkılapçılardan Nihad Kürşad ikibuçuk ay önce düşük Başbakan ve avanesine, İzmir Gazeteciler Cemiyeti İdare Heyetine danışmadan ve bir emri vâki yaparak mükellef bir kokteyl vermişti. Basın toplantısından sonra genç Bakanlar hasbihâl ederlerken, iri kiyim ama sevimli İren'ln gür sesi işitildi:

"Politikacılığın en kolayı gazetecilikle yapılanıdır. Bir politikacı yalan söylerse tepetaklak düşer. Halbuki gazeteci yalan yazarsa, "gazeteciler saten yalancıdır*' derler ve kim* se umursamaz. Avrupa Müşterek Pazarının Pariste yapılan son toplantısı sırasında gazeteler, İngiliz temsilcisi Lord Home'un Dilişleri Bakanlığına getirileceğini yazmışlardı. Haberi tahkik için Lord Home ile konuştum. Bana verdiği cevap, "Nasılsa gazeteler bir kerecik doğruyu yasmışlar" oldu."

*

Harp Akademisinin diploma tören İstanbulun en sıcak günlerinden birinde yapıldı. Törenin yapıldığı salon sıcaktan durulur oturulur gibi değildi. Toplantıda davetli bayanların sayısı bir kaçı geçmiyordu. Onlar bile, elbiselerinin vücudlanna iyice yapıştığım hissettiler. Törene saat tam onbeşte başlandı. Açış ve Başkan Gürselin konulmasından sonra diploma dağıtımına geçildi, tik çağırılanlar arasında Millî Birlik Komitesi üyeleri de vardı. Salona önce Orhan Kabibay ile Münir Köseoğlu girdi. Diplomalarım alan genç kurmaylar salondan çıkar çıkman kendilerini serin ve çiçekli bahçeye atıyorlardı. Törenden sonra sunulan buzlu limonatalar çok makbule geçti. Hemen herkes "Keşke tören bahçede yapılsaydı" demekten , kendisini alamadı.

Başkan Gürsel biraz kilo vermiş gibiydi. Başkanın özel doktoru güler yüzle bu tahmini doğruladı. Floryada sabık bir valinin evinde kalan Başkan Gürsel iki kere denize girmek fırsatını bulabilmişti. Denizde az kalıyor, çıkar çıkmaz da etrafını elan kalabalıkla sohbet ediyordu.

Güzellik Müsabakalarının son yıllarda iyiden iyiye çığırından çıktığını bilmeyen kalmadı. Bir çok aklı evveller bu işi bir çeşit ticaret konusu yapmağa başlamışlardır. Allah için de iyi para kazanmaktadırlar. İyi niyetli bir çor genç kız da, maksadı tertipliyenlere sâdece para kazandırmaktan ibaret olan organizasyonların âleti haline gelmektedir.

Bu yılki güzellik müsabakasının hikâyesi oldukça eğlenceli. Bu yıl müsabaka, Adapazarında yapıldı. Esas mesleği öğretmenlik olan ama bu lsde daha çok para kazandığı için güzellik müsabakaları düzenlemeği tercih eden birisi tarafından yapılan müsabakayı Mürüvvet Seyfioğlu adında genç ve güzel bir kız kazandı.



Harp Akademisinde diploma töreni

Göğüsler kabardı

Organizatör olan öğretmen kendisiyle bir takım sözleşmeler imzaladı. Güzellik Kraliçesi Mürüvvet Seyfioğlu, Amerikada yapılacak olan Dünya Güzellik Kraliçesi müsabakasına gönderilecekti. Ama her nedense organizatör öğretmen, bir süre sonra gene Adapazarında ikinci bir güzellik müsabakası daha düzenledi. Bunu da Güler Kıvrak adındaki bir genç kıs kazandı. Bu suretle 1960 yılı Türkiye Güzellik Kraliçesi iki tane olmuştu. Amerikaya hangisi gidecekti? Hikmetinden sual olunmaz, öğretmen organizatör Amerikaya Güler Kıvrakın gitmesini uygun buldu. Ama tam Amerikaya gitmesi gerekirken Güler Kıvrakın ortalardan kaybolduğu haberleri gazetelerde çıktı. Mağdure Kraliçe Mürüvvet Seyfioğlu ise hakkını aramak için adalete başvurmuştu.

İsviçreli otelci Loher kendisini dünyanın en ünlü üç otelcisinden biri sayar. Bu ününe küfürbazlığım da ilâve etmek yerinde olacaktır herhalde. Gerek Hiltonda gerekse Çınar Otelinde çalıştığı süre içinde, bütün personele ettiği küfürler onun bu alandaki ününü belirtecek ölçüdedir.

Hiltonda çalışırken personele kötü muamele etmesi, gazetecilere hakareti il» tanınan Loher birden bire buradan ayrılmıştı. Hiltonun bütün personeli bu ayrılışı bir bayram, sevinci içinde kutlamışlardı. Fakat Loher'in Çınar Otelinde vazife almış olması bir çok kişiyi şaşırttı. Hatta Hiltondan Çınar Oteline yapılması beklenen bir takım transferler sırf Loher'in yüzünden yapılamadı.

Ünlü Loher Çınar Otelinde işçileri dövdüğü için mahkemeye verilmiş, üç aya mahkûm olmuş fakat cezası tecil edilmiştir. Çınar Oteline asılan Cemâl Gürselin resminin indirilip indirilmemesi de uzun tartışmalara yol açmıştır. Allahdan otelin efendi personel müdürü Özdemir Duru tarafından tartışma güç hal ile yatıştırılmıştır. Ama Loher'in marifetleri bu kadarla bitmedi. Şimdide Türklüğe hakaretten mahkemeye vertldi. Bu sefer adaletin pençesinden pek kolay kolay kurtulacağa benzemiyor.

T İ Y A T R O

Karaca

Sanat ve politika

"Batı memleketlerinde revü ve kabarelerin en casip tarafı olan siyasi hiciv ve nükteyi bizde sahneye çıkaran, bu- sayede geniş bir. seyirci top-, lulugunu kendisine çeken bir Muammer Karaca vardı, Böylelikle, Naşitten sonra öldüğüne hükmedilen Tuluatı, yeni ve daha göz okşayıcı bir şekilde, dirilttirine, hatta geliştirdiğine inananlar bile olmuştu.

1946 - 50 devresinin samimî, 1950 - 57 devresinin zoraki tolerans havasından faydalanan Karaca, ,uzun yıllar, halk arasında sözü edilip de önceleri yazılmıyan, sonraları da yazılamayan politika tenkidlerini, dedikodularını, nüfuz ticaretini ve iktidar imtiyazlılarının kurdukları hegemonyayı işleyerek seyircilerini bol bol güldürdü, hattâ güldürmekle kalmadı, bir ara cesur bir muhalefet kürsüsü kadar kendisini sevdirdi de.

Fakat, Muammer Karacanın tiyatroda açtığı bu tarz, geriye dönülüp dikkatle tetkik edilirse, onun önceleri yıpranmış C.H.P. iktidarını, yeni beliren demokrasi cereyanları lehine dile dolamakla kendini gösterdiği, 1950 den sonra, seçimleri kaybederek düşmüş olan aynı iktidarın, o zamanlar hoşa gitmiyen eski ve yeni tutumunu alaya almak ve dolayısıyla yeni D.P. iktidarını "tutmak" suretiyle geliştiği, 1954 den sonra artık eaki İktidarın hicvedilecek tarafı kalmadığı, daha doğrusu yenisi eskisine rahmet okutmıya başladığı zaman da, palazlanan iktidar büyüklerinin etrafını saran ve çıkarından başka birsey düşünmeyen, zıpçıktı politikacı esnafının aşın ve gülünç halleriyle beslendiği hatırlanır. Bu devrede Muammer Karacanın itina gösterdiği tek şey D.P. iktidarının 1 numaralı adamına toz kondurmamaktı. Onun bazı jestlerini, hattâ konuşma tarzını taklidettigi görüldüyse de bunlar hep onu sevimli göstermek içindi. Etraf alaya alınabilir, hicvedilebilirdi, ama "baş"a dokunmamak lâzımdı. Çünkü balığın nereden kokmıya başladığı malûmdu.

Bu tarz bir politika hicvi "baş"ın da hoşuna gitmiyor değildi. Zira işler ters gitmiye başladığından beri, etrafa yayılmasından notlandığı bir rivayeti, "Etnan bey iyi, ama etrafı kötü" rivayetini kuvvetlendirmiş oluluyordu.- "Etnan bey duymasın!" temsilleri -hatta "Sabık Bakan"-, bu bakımdan, politika sathı mailinden kaymıya başlamış olan sabık başbakanın ekmeğine yağ sürmüştü. Muammer Karaca bu hizmetinin mükâfatını görmekte gecikmedi! Deylet Tiyatrosuna adımını atmamış olan sabık başbakan Karaca Tiyatrosunu va temsillerini şereflendirmiş, tesirli bir propaganda unsuru olduğunu derhal kavradığı Karaca ile sarmaş dolaş resimler çektirmişti. Bu yakınlık elbette meyvasiz kalamazdı vs tabiî kalmadı da.

Madalyonun tersi

1 957 den sonra işler güçleşmeğe başladı. D.P.' iktidarının tutumu ve durumu "baştaki ne toz kondurmadan etrafı kötülemekle hoş gösterilebilecek halden çıkmıştı. Değil "etraf" a, bucak başkanlarına ait en küçük telmihler bile hayli- yıpranmış olan iktidarı saracak kadar tehlikeli "görülüyordu; Ama Muammer Karacaya seyirci, oluk gibi akmasına alıştığı gişesine de hasılat lâzımdı. Onun için zekâsını kullandı. 1958 de, vakası yabancı bir diyarda geçen ve nüfuzlarım kötüye kullanan birkaç vekili sahneye çıkaran bir komediyi "Mahud Heykel" adıyla oynamıya kalktı. Karacanın hesabı yanlış değildi: "Mâhud Heykel" adı, dikkati Saki devre, eski iktidara ve onun liderine çekecek, dolayısıyla oyunun vakası da o devre maledilebileöekti. Ne çâre ki evdeki pazar çarşıya uymadı. Temsili seyrederi bazı D.P. ileri gelenleri sahnede kendilerini va arkadaşlarım tanımakta güçlük çekmediler v« telaşlandılar. 57 seçimleri, binbir güçlükle daha yeni kazanılmışken, böyle kötü örnekler teşhir etmenin, muhalefetin ekmeğine yağ sürmenin mânası var mıydı T Bu Muammer Karaca artık tehlikeli olmıya başlamıştı. Aslında para kazanmaktan başka bir düşündüğü yoktu. "Beyefendi"yi tutuyor görünüp en yakın ülkü arkadaşlarım rezil ediyor, D.P. nin prestijini sıfıra indiriyordu. Artık buna daha fazla göz yumulamazdı...



Karacada "Bulunmaz Damat"
Uydur uydur oyna!

Nitekim yumulmadı da, "Mâhûd Heykel" piyesi derhal afişten indirildi ve yerini can kurtaran "Cibali Kar rakolu" aldı. Karacanın güvendiği iktidardan yediği ilk darbe bu oldu. Artık ne oynıyacağmı pek bilemiyor-' du. Senelerdir sürüp giden ve günlük, politikanın icaplarına göre ayarlanan nükte ve hicivleri, bir ara, komşu memleketlerdeki hâdiselere aktarmak istedi, "Şeyhin Encamı" bu teşebbüsün başarısız bir denemesi oldu- Irak hâdiselerini karikatürleştirmeğe özenen bu yavan komedi ne seyirciyi güldürdü, ne de kuşkuları arttıkça artan D.P. iktidarım memnun etti,

İflâs ve sanata dönüş

Politika ile beslenmiş, varlağını ona bağlamış bir tiyatro tarzı iflâs etmek üzereydi. Tuluata yer veren başka tiyatro topluluklarına tatbik edilen baskı, o asmana kadar bundan muaf tutulmuş olan Karaca tiyatrosuna da tatbik edilmeğe başlanmış, D.P, iktidarı için zararlı olabilecek her çeşit nükte ve telmihlerden kaçınması ondan da istenmiş, kontrollara bile başlanmıştı. Bir İtalyan piyesi, "Masif İskemle", memur sınıfının acıklı durumunu canlandıran tarafı arıyla bu iflası biraz geciktirmiş oldu.

Muammer Karaca bu durum karsısında kurtuluşu, sanat için sanat yapmıya dönmekte buldu. İflâsı bir çeşit tasfiye önleyecekti. Tiyatrosunu Muhsin Ertuğrulun kurduğu yeni

teşebbüse bırakması bir az da böyle' bir çıkmaza girmiş olmanın neticesiydi. Geçen mevsim sonlarında Şişlide Site binasının 4. katında açılan yeni bir sahnede tekrar faaliyete geçerken bunun kolay olacağım sanıyordu. Hiç de öyle olmadığım gördü. Bunun için yalnız kendi adına ve kabiliyetine güvenmemek lâzımdı. Çünkü seyirci ve 15 yıldanberi duymıya alıştığı tuluat nüktelerini, içtimai ve siyasî hicivleri değil, sâdece metinde yazılı olam verecekti. Metnin, yani eserin de çok kuvvetli olması, etrafındaki sanatkâr topluluğunun eskisinden daha iyi seçilmesi gerekti. 2 iyle olmadığı için Site Tiyatrosunun parlak reklâmlarına, her biri bir şehir adı taşıyan kanape koltuklarına ve cicili bicili salonuna rağmen "Hızır" temsilleri, umulan ilgiyi, az çok belki gördü, ama sanat bakımından vadettiğini veremedi.

''Bulunmaz Damat"

Karaca durumun "sanat'için sanat" yapmakla kurtarılması güç olduğunu anlayınca, ikisinin ortasını bulmıya çalıştı. Çok defa yaptığı gibi "Hızır" piyesinin adım değiştirdi, "Bulunmaz Damat" koydu ve bu piyesle turneye çıktı. Ankarada bir aydanberi oynamakta olduğu piyes budur.

"Hızır"ı evvelce Site Tiyatrosunda görmüş olanlar, adıyla beraber birçok repliklerinin de değişmiş olduğunu farketmişlerdîr. Ama bunlar, ne yazık ki, eseri İyi bir komedi, hattâ bir vodvil yapmıya kâfi gelmemiştir. Çünkü yapılan değişiklik ve ilâveler daha çok konu ile ilgisi olmıyan kelime oyunlarından, dekolte nüktelerden, sonradan görme zenginlerle muhtekir tüccara karşı malûm veriştirmelerden ileri gitmemektedir.. Bu arada "Yassı Ada"ya ve "Zorlu Elmas"a birer küçük telmih ancak tebessümler uyandırmaktadır.

Eserin aslı, belki fransız seyircisi için cazip tarafları olan bir eserdir. Ama adaptasyonda cazip bir taraf kalmamıştır. Mütemadiyen yanlış alınıp götürülen ve mantığı zörlıyan bir . sık ve şekil birliği- içinde biribirinin benzeri bir sürü bavuldan başka güldürme unsuru da yoktur. Adaptasyonda, egere, ilk adını veren şoför Hızır, Paşazade ile evlenen hizmetçi, Burhan Salacakın karısı gibi oldukça mühim tipler hayatımızdaki karşılıklarını iyi bulamamış, hayli silik kalmışlardır. Aynı şey Muammer Karacanın oynadığı tüccar kâtibi Osman Martı için de söylenebilir. Böyle tâli bir rol büyük bir komedi sanatkârına ne imkân verebilir ? Adaptasyonun en başarılı tipleri sonradan görme tüccar Burhan Salacakla ucube kızı İffetdir. Bu rolleri Ziya Keskinle Adile Keskin doğrusu pek güzel canlandırıyorlar.

Güzel Sanatlar Bakanlığı

Lûtfi AY

İnkılâp hareketiyle beraber millî ve sosyal bünyemizi tepeden tırnağa gözden geçirmek, zayıf kalmış, ihmâl edilmiş taraflarını tezelden kuvvetlendirmek, bugün yurdumuzda bu inkılâba inanmış olan aydınların büyük umut bağladıkları davranışlardan biridir. Onun içindir ki her sektörde, her teşkilâtta bu gaye ile girişilen ıslah hareketlerini, umumî efkârı yaratan aydın kitle sempati ile karşılaşıyor.

Girişilen bu hareketlerden biri de Güzel Sanatları ilgilendiriyor. Vakıa ortada henüz alınmış kesin bir karar yoktur. Ama gazetelerde çıkan bazı haberler güzel sanatlarımızı lâyık olduğu gelişmeye bir an evvel kavuşturabilmek için. yeni bîr bakanlık kurulmasının bile düşünülmekte olduğunu açıklıyor.

Bu düşünce, Millî Eğitim Bakanlığının realiteler karşısındaki samimî kanaatinden doğuyor ve ondan kuvvet alıyorsa buna sevinmek lâzımdır. Çünkü bizde, şimdiye kadar, resmî makamlar bir kere kendi bünyeleri içine girmiş olan vazifelerin -bunları hakkıyla yerine getiremeseler de- bünyelerinden almıp yeni ve başka bir teşkilâta bağlanmasına büyük bir kıskançlıkla karşı koymuşlardır. Bir çok alanlarda geri kalmış olmamızın sebeplerini bu zihniyette arayabiliriz.

Güzel Sanatlara gelince: Bilindiği gibi bu alana Maarif teşkilâtı içinde yer verilmesi de nisbeten yenidir. Büyük Atatürkün direktifi ile kurulmuş olan Güzel Sanatlar Umum-Müdürlüğünün ancak çeyrek asırlık bir geçmişi vardır. Bu zaman içinde güzel sanatlarımızın her dalında büyük gelişmeler olmuş, ama umum müdürlük bu gelişmeyle mütenasip bir varlık gösterememiştir. Bunun sebeplerini henüz ilk ve" orta öğretim, okul ve öğretmen meseleleri gibi ana dâvalarım halledememiş olan Bakanlığın Güzel Sanatlarla daha fazla ilgilenememesinde, ona daha fazla ödenek ayıramamağında buluyoruz.

Halbuki güzel sanatlarımızın her şubesi, son çeyrek asırda, Devletten maddî mânevi en geniş ilgi ve yardımı beklemeğe hak kazanacak bir gelişme göstermiştir. Böyle olduğu halde, bütün dünyanın gıpta ettiği eski eserlerimiz ve müzelerimiz bakımsızlıktan kurtarılamamış, modern bir anlayışla lâyık oldukları şekilde değerlendirilememişlerdir. Plâstik sanatlarımız, milletimizin fıtrî istidadına memleket Ölçüsünde cevap verecek bir kalkınmadan mahrum kalmıştır. Müzik, opera, tiyatro, bale ve film çalışmalarımız müesseselerin ve şahısların feragatine, ferdî teşebbüslerin güçlüklerle dolu olan akışına bırakılmıştır. Bugün Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kültür merkezlerimizde ihtiyacı karşılayacak ne tam teşkilâtlı Akademilerimiz, Konservatuarlarımız, orkestralarımız, stüdyolarımız var, ne de resim galerilerimiz, sergi ve konser salonlarımız. Sayılarının yıldan yıla arttığını sevinerek gördüğümüz İstanbul tiyatroları hâlâ köhne salaşlarda temsiller veriyorlar. Anadolunun birçok şehirleri hâlâ tiyatrodan ve müzikden mahrum yaşıyorlar. Bir İstanbul Operası İnşaatı on beş yıldanberi hâlâ tamamlanamıyor...

Edebî sanatlarımızın ve folklorumuzun ne durumda oldukları ise meydandadır. Kalem erbabı tâbilerin eciri olmaktan kurtulamamıştır. Yazarlarımızın eserlerini, yabancı dillerde, Batı âlemine' tanıtacak ciddî ve devamlı bir Devlet neşriyatı hâlâ başlıyamamıştır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Millî Eğitim Bakanlığına bıraktığı meslek teşekkülüne bile kavuşamamıştır. Avrupa festivallerinde birincilikler alan folklorumuzu iptidai durumundan çıkaracak, onu stilizasyon ve koreografı yoluyla işleyerek geliştirecek, güzelleştirecek bir Folklor Enstitüsünden hâlâ mahrumuz.

Bütün bu yokluklar ve mahrumiyetler içinde, âdeta kendi haline bırakılmış olan güzel sanatlarımızın büyük hamleler yapması elbette beklenemez. Bütün bu yoklukları ve mahrumiyetleri Millî Eğitim Bakanlığının üç memurlu Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğünden beklemek de elbette safdillik olur.

Onun için Güzel Sanatlar Bakanlığı fikrini ortaya atanlara yürekten katılıyoruz. Yeterld bu fikir ilmin, realitelerimizin ve batıda verdiği tecrübelerin ışığı altında gerçekleştirilsin.

Bir Güzel Sanatlar Bakanlığı, yahut Müsteşarlığı, bu memlekete en lüzumlu, en faydalı teşkilâtlardan biri olacak ve dosta düşmana karşı yüzümüzü en çok güldüren bir alanda, en verimli, en parlak neticeleri almakta gecikmiyecektir.

Kültür

Suadiyede fiyasko

Organizasyon, bu büyülü kelime, bizde öldüm olası herkesin yokluğundan şikâyet ettiği, fakat bu yokluğu gidermek iğin hiçbir şey yapmadığı, zaten neyi İfade ettiği'de ketin olarak bilinmiyen bir kavram o-Iarak kalmıştır. Geçen hafta organizasyon yokluğu, büyük bir iyi niyetle girişilmiş bir teşebbüsün acıklı bir fiyaskoyla neticelenmesine yol açtı ve öfkeli olduğu kadar manalı ve dokunaklı bir ıı ticali nutka imkân hazırladı. İrticai! nutku çeken, genç orkestra şefi Hikmet Şimşekti. Hâdise geçen hafta Cumartesi günü akşamı Suadiye Klüp sinemasında cereyan etti.

Hikmet Şimşekin orkestra ve korosu bir aydır Batı Anadolunun çeşitli şehir ve kasabalarında konserler veriyordu. Sanat musikisini Anadoluya götürme amacına bağlanmış ve bu yolda bir yıldan fazla bir zamandır müsbet çalışmalar göstermiş olan Hikmet Şimşek yaz başında bu yılki çalışmalarının kolaylık görmeli için Başbakanlığa başvurmuş, gerçekten o zamana kadar hiç görmediği bir kolaylıkla karşılaşmıştı. Bas bakanlıkça, Hikmet Şimşekin Devlet Konservatuarı mezun ve öğrencilerinden meydana gelen orkestra ve korosunun bu yılki Batı Anadolu turnesi konserlerinin Ordu vs Gençlik Günleri çerçevesi içinde verilmesi kararlaşmış, derhal gezi programı hazırlanmış, topluluğun konser vereceği her şehir ve kasabadaki -bu ara tstanbuldaki- gençlik teşekküllerine, belediyeye, orduya ve Milli Eğitim teşkilâtına program bildirilmiş, musiki heyetinin karşılanması, lstirahatlnln temini ve konserlerin tertiplenmesi için talimat verilmişti.

Şimşekin heyeti İstanbula gelene kadar, diğer Bati Anadolu uğraklarında, İzmirde, Balıkesir ya da Bandırmada, Gölcükte veya Erdek Festivalinde, büyük güçlüklerle karşılaşmadı. Erdekte verilen bir konser sırasında dışarı, durmadan anıran bir merkebin çalgı sesini bastırması dışında önemli bir engelle karşılaşılmadı. Hikmet Şimşek bu merkebe "müzikal merkep" adını takmıştı. Fakat İstanbulda anti - müzikal merkeplerin yükselttikleri engeller,. heyetin konserlerinin akla gelmez güçlükler içinde geçmesine sebep oldu ve nihayet Türkiyenin kültür merkezindeki son konserin tatil edilmesini zaruri kıldı.

Sabotaj mı?

Sorumlu herhalde Suadiye Klüp Sinemasının işleticisi değildi. Adamcağız o geceki sinema hasılatından vazgeçmiş, geliri İnkılâp Şehitleri Abidesine ayrılacak olan bu Ordu ve Gençlik Günü konseri için sinemasını hiçbir karşılık' beklemeden konseri tertipleyenlerin emrine bırakmıştı. Ama konseri tertipliyenler böyle bir imkândan faydalanmanın mânasını dahi İdrak etmiş değildiler. Îstanbulda, Başbakanlıktan emir alan Belediye, Milli Eğitim, prdu ve Gençlik teşekkülleri, bir konser organizasyonunun nasıl yapılacağından habersiz oldukları gibi, bu yolda müsbet bir gayret bile gösterememişler, organizasyon bilgisizliklerini hiç olmazsa bir iyi niyet gösterisiyle bile örtememişlerdi.

Öyleyse, acaba kötü bir niyetleri mi vardı? Ordu ve Gençlik Günlerini baltalamak mi istiyorlardı? Orkestra Şefi Hikmet Şimşek bu kanaatteydi. Konserin başlama saatinde, Klüp Sineması bahçesinde yirmi otuz kişi ya var, ya yoktu, Buna sebep tstanbuldaki sorumluların, konseri halka bildirmek için hemen hemen hiçbir şey yapmamış olmalarıydı. Konserden çok kısa bir zaman önce radyoda bir ilân yaptırmak ve şuraya buraya birkaç tane uydurma afiş asmak gibi lâalettayin işlerin, hele batı musikisine kayıtsız bir topluma bir konseri bildirmenin ve konsere gitme hevesini vermenin tesirli bir çâresi sayılamıyacağını aklı başında herkes bilirdi. Nitekim o akşam Klüp Sineması kapışma gelenlerin çoğu, bir konser verileceğinden habersizdiler, sinema seyretmek için gelmişlerdi ve sinema olmadıgını öğrenince ümitsizlenip geri dönmüşlerdi. Bir gün önce, Kadıköy Süreyya Sinemasında tertiplenen konser için öğleye doğru prova maksadiyle sinemaya giden orkestra şefi ve takım üyeleri, sinema müdüriyetinin o akşam orada konser verileceğinden haberi bile bulunmadığını hayretler içinde öğrenmişlerdi, O gün ancak akşam Üzeri, konserin başlama zamanından birkaç saat önce, İstanbuldaki sözde organizatörlerden biri sinema müdüriyetine telefon etmiş ve konser yapılacağım t.ldirmişti. Genç musikişinaslar, meslek şerefi uğruna, çaresiz, çok az sayıda bir halk topluluğu önünde Süreyya Sinemasında çalmak zorunda kalmışlardı.

İskemleler

Cumartesi gecesi de topluluk, sahnedekilerden daha fazla olmıyacağı anlaşılan bir kalabalık önünde çalmayı sırf meslek şerefi uğruna kabul etti. Bilet alıp içeri girmiş olanlara bilet paraları geri verildi,! MÜH Türk Talebe Birliğinin bu kargaşalığın sorumlularından biri olduğunu gelip geçene ilân edermiş gibi sallanan MTTB armalı bayrağının asili bulun duğu sinema kapısında, konserin bedava verileceği ilân edildi, Konserin başlama saatinde sahnede henttl k se yoktu. Sinema hademeleri birbirlerine çakılı sıra iskemleleri koro Üyelerinin oturması için sahne gerisine yerleştiriyorlardi.

Az nonra şef Hikmet Şimşek sah nede göründü. Konseri başlatmak niyetinde olmadığı, halka bir durumu izah etmek için sahneye çıktığı anlaşılıyordu. Nitekim kararı bu idi. Gerçi herşeye rağmen konser vermek İstemigti. Fakat son damla bardağı taşırmıştı. Şimdi de orkestra üyelerinin oturabileceği iskemleleri temin etmek imkânsız görünüyordu. Musikişinaslar ayakta mı çalacaklardı ? Sinemada birbirine çakılı sıra iskemleler vardı ama, tak iskemle sayılı, bütün orkestra üyelerine oturacak Ur yer temin edecek kadar değildi. İstanbullu kpnser organizatörlerinin aklına, birçok şey arasında, iskemle temin etmek de gelmemişti, Şimşek, İstanbullu organizatörleri baltalayı Olukla itham etti. "Bir aydır konser veriyoruz. Bundan hiçbir maddi menfaat beklemiyoruz. Gayemiz halka hizmettir. Bugüne kadar uğradığımın hiçbir yerde İstanbuldaki kadar büyük bir ilgisizlikle karşılaşmadık ve bu ilgisizlik hiçbir yerde, burada olduğu gibi, bir sabotaj haline gelmedi. Bir inkılâp yalnız şekilde kaldığı müddetçe, ruha inmediği müddetçe, hiçbir şey ifade etmiyecektir." dedi. Sonra da, bu hâdisenin mesullerinin cezalanması için "mesleğimiz pahasına bile olsa elimizden geleni ardımıza koymıyacağiz" dedi,

Şimşekin konuşmasını halk ve orkestra ile koro üyeleri şiddetle alkışladılar. Bir hanım "bu kadar ucuz fiyatlı bir konsere kavuştuk, bu mazhariyeti takdir etmekten âciziz" diye seslendi. Bir müşteri "Sinema için geldim. Konseri gördüm ve içeri girdim. Tek bir ilâna raslamamıştım" diyordu. Arada bir "Organizatör kim?" sesleri yükseliyordu.

Ankara

Sıkıntılar

27 Mayısdan önce radyolarımızdan içeri girebilmek için katlanılan sıkıntılar vardı. Bütün Avrupa ve Amerika memleketlerinde halk gereken yerden izin aldıktan sonra radyo ve televizyon istasyonlarım gezebilirken bizde değil gezmek için, iş için bile radyoevlerine girmek başlı başına bir meseleydi. O günlerde Ankara Radyosuna girmek istenildiği zaman önce bir polis kordonundan geçmek gerekirdi. Sivil emniyet memurları daha kapıda herkesi durdururlar, ne istediklerini sorarlardı. Ziyaret edilmek veya iş için görmek istenilen kimsenin ismi, cismi, vazifesi re ziyaret sebebi ayrı bir fişe, ziyaret edenin de ismi vazifesi ve hattâ ev adresi ayrı bir fişe doldurulurdu. Bütün bunlardan sonra da ancak bir odacı refakatinde radyoevinin içine girmek kabil olurdu.

Polisin radyolarımıza yerleşmesi Irak İhtilâlinin ilk günlerinden itibaren başladı. Bu ihtilâl sırasında Bağdat Radyosunun başına gelenler bir başkent radyosu olan Ankara Radyosunun da aynı akıbete sürüklenebileceğin! ilgililere hatırlatmış ve bunun neticesinde de emniyet memurlarına radyoevmi korumak gibi mühim bir vazife verilmişti. Bu vazifenin başladığı ilk günden İtibaren Ankara Radyosuna giren yabancılar çok sıkı bir kontrolden geçiriliyor, hattâ radyoevinde çalışanlar bile bu emniyet tedbirine ayak uydurmak mecburiyetinde kalıyorlardı. Radyoevinin kapısında sık sık nahoş hâdiseler cereyan ediyor, içeri alınmayanlarla memurlar arasında münakaşalar oluyor ve çok zaman daha kapıda karşılaştıkları güçlükten ötürtt is sahipleri içeriye girmeye teşebbüs etmeden dönüp gidiyorlardı. Ankara Radyosunun emniyet kuvvetleri tarafından korunması 14 Temmuz 1958 tarihinden geçen kışa kadar aralıksız devam etti. Nihayet 1959 un Aralık ayında bir gün, bir Türk Müziği sanatkârının D.P. li olduğu söylenen kocasını, emniyet memurları radyoevine almak istemediler ve taraflar birbirlerine girdi. Bu olaydan kısa bir zaman sonra da polis yalnız bir "temsilci" bırakarak Ankara Radyosunu terketti. Radyonun o zamanki müdürüne göre polislerin gitmelerini kendisinin Basın Yayın ve Turizm Bakanlığına vekâlet eden Abdullah Akerle yaptığı bir konuşma sağlamıştı. Sözün kısası hakiki sebep bir türlü öğrenilmedi. 28 Nisan 1960'da Emniyet Kuvvetleri tekrar Ankara Radyosuna yerleşmişlerdi. Umumiyetle çok "kibar bir şekilde yapılan bu ikinci ziyaret Ankara Radyosunun son derece sıkı bir şekilde emniyet altına alınmasını sağlamıştı. Buna rağmen, ne kadar tuhaftır ki 27 Mayıs gecesi sabaha karşı Radyoevini ele geçiren Silâhlı Kuvvetlerimiz hiçbir mukavemetle karşılaşmadıkları gibi, içeri girdikleri zaman da tek bir polis memuruna ile rastlamamışlardı.

Bugün radyolarımız yine muhafaza altındadır. Fakat artık radyoevlerine girip çıkmak son derece basit ve rahat bir istir. Bir radyo veya televizyon istasyonu hangi memlekette olursa olsun, korunmaya muhtaçtır. Bugün de, gerektiği şekilde hareket etmesini gayet iyi bilen gruplar radyoevlerimizi muhafaza altında tutmaktadır. Bu emniyet birlikleri kelimenin tam mânasiyle kuş uçurtmamaktadırlar. Fakat radyoevlerine girenler bundan rahatsız olmak şöyle dursun, böyle bir emniyet birliğinin farkında ile değillerdi. Eski "Radyo Gazetesi"nin ve haber bültenlerinin okunduğu stüdyoyu görmek, eski iktidar mensuplarının kokteyl verdikleri salonları gezmek herkese adetâ bir ibret dersi vermekte, kötü emellere âlet edilen bir radyonun nelere sebep olabileceğini bir kere daha hatırlatmaktadır.

Yeni Bakanlar

Fakat 27 Mayısdan sonra Ankara Radyosundaki en büyük değişikliği yeni Bakanların konuşma yapmak için radyoevine gelişlerinde aramak gerekir. Eski günlerde bakanlar canları istediği zaman kalkar gelirler ve konuşmalarını banda aldırırlardı. Hiçbiri o sırada radyonun stüdyoları müsait mi diye düşünmez, programların aksayabileceğim, idarecilerin güç durumlara düşeceklerini akıllarına bile getirmezlerdi. Onlar gelmeden önce de radyoevinin iğinde lüzumsuz bir telâş baş gösterir, bakan Sesinin alınacağı stüdyo temiz ise" bir defa daha temizletilir ye kendilerine hususî bir koltuk hazırlatılırdı. Hazretler Radyoevine gelince hemen stüdyoya geçip işe başlamazlardı. Vakitleri bol olduğu için otururlar ve yine hususî fincanlarda getirilen kahvelerini içerler veya konuşmalarının son tashihlerini yaparlardı. İnkılâp Hükümetinin bakanları ise o kadar kibar, o kadar anlayışlı ve alçak gönüllü davranıyorlardı, ki aradaki farkın bu derece büyük oluşu insanı şaşırtıyordu. Yeni bakanlar, bir defa önceden telefon ederek ses almanın ne zaman mümkün olabileceğini radyo idarecilerinden soruyorlardı. Bazı bakanlar İse işlerinin çok yüklü olmasından ötürü ancak belli saatlerde ses alınmasını rica ediyorlar, radyo idaresi de bu kibar bakanlar için elinden geleni yapmaya çalışıyordu. Fakat öyle günler oluyordu ki gerektiği zaman bîr program müdürü bile bir bakana ancak rodya için müsait olan bir saatte gelmesini rica ediyor ve o bakan da kendisine söylenen saatte kalkıp Ankara Radyosuna geliyordu. Yeni bakanlar radyoevinin içine girdikleri zaman kendilerini tanıtmak mecburiyetindeydiler. Çünkü eskisine kıyasla, bu mütevazi ve ellerinde evrak çantaları bulunan sessiz kimselerin bakan olduklarım anlamak için gazetelerdeki resimlerini iyice görmüş olmak lâzımdı. Bu bakanlar tıpkı bir vatandaş gibi stüdyoya giriyor, basit bir stüdyo iskemlesinden istifade ediyor ve konuşmanın yazılı bulunduğu sahifeleri kendileri çevirerek işlerini bitiriyor ve kimsenin vazifesini aksatmadan gene vazifelerinin başına dönüyorlardı., Eski bakanların konuşmaları banda alınırken sahifelerin başkaları tarafından çevrilmesi de eski günlerin tuhaf âdetlerinden biriydi. Radyoevinin icaplarına ve imkânlarına göre bir muameleye tâbi tutulan yeni bakanlara Ankara Radyosunda bir bakana yakışır şekilde saygı gösterildiği ise muhakkaktı. Ayrıca herkes, hâlden anlayan ve son derece kibar davranan bu yeni bakanların arzularını da yerine getirmek istiyordu. Haklı olarak bütün bakanlar konuşmalarının iyi saatlerde ve üç radyoda birden yayınlanmasını arzu etmekteydiler. Radyo idaresinin en büyük arzusu da bilhassa içinde bulunduğumuz günlerde bambaşka bir özellik taşıyan bakan konuşmalarına İyi Ur saat ayırmaktı. Fakat Danışma Kurulunun toplantısından sonra radyo idarecileri bazı prensip kararları almışlardı. Hangi bakanın konuşması olursa olsun ve konuşmalar ne kadar mühim olursa olsun bütün bakan ko-, nuşmaları artık belli bir saatte ve yalnız Ankara Radyosunda yayınlana çaktı. İstanbul ve İzmir Radyoları da lüzüm gördükleri taktirde bu konuşmaları Ankara Radyosunun yayınından banda alacaklar ve kendileri için münasip saatlerde yayınlayacaklardı, gurası muhakkaktı ki eski rejimin baskısından sonra yeni hükümet erkânının son derece anlayışlı bir düşünce tarzına sahip olmasına rağmen, radyolarımızın bir prensibe göre çalışmaları lâzımdı ve Türkiye radyolarının yavaş yavaş bu yola girdikleri de meydandaydı.

TÜRKİYE KREDİ BANKASİ

Sermayesi 20.000.000 T. L. Merkezi: İstanbul

Şubeleri:

İstanbul	İzmir
Beyoğlu	Ankara
Galata	Yenişehir (Ankara)
Kadıköy	
Osmanbey	Adana
Hasköy	Çapa
Beyazıt	Edirne

HERNEVİ BANKACILIK MUAMELÂTI-BÜTÜN YABANCI MEMLEKETLERDE MUHABIKLER

Telgraf adresleri: Umum Müdürlük: Bankorgan- İstanbul Şubeler: Bankor

ERDEK DİNLENME KAMPI

Şahane Tabiat...

Harikulade Deniz ve Plaj...

Muhteşem gurup...

Bütün dünyanın gıpta ettiği masmavi Marmara'nın incisi

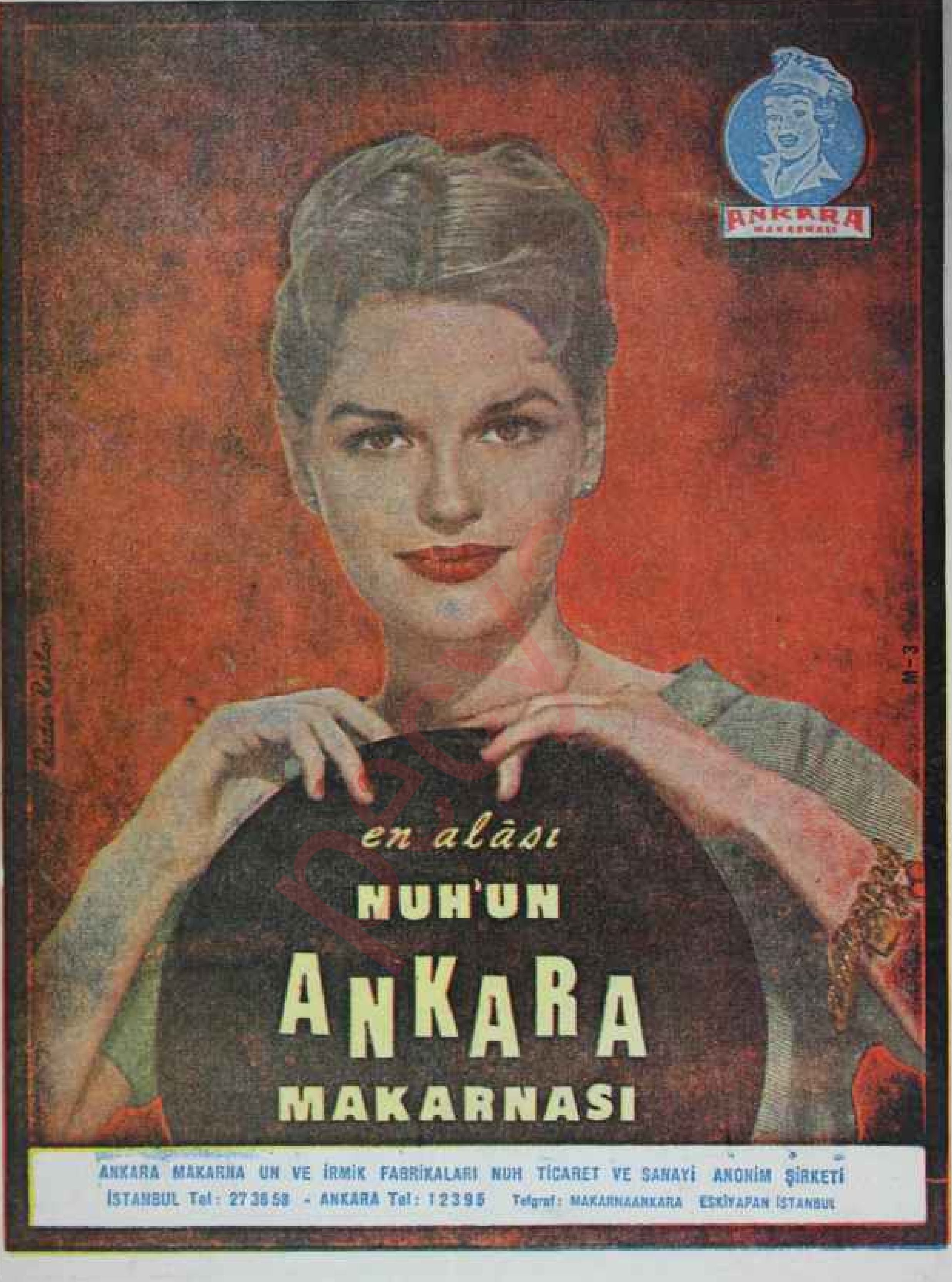
ERDEKTE en rahat ve konforlu kamp

DÜNYA SEYAHAT ACENTASI TEL : 24588 — 27954

TUNA CAD. TUNA HAN 12 **YENİŞEHİR — ANKARA**


27 MAYIS
MİLLETÇE
ELELEYİZ
27
MAYIS
1960


İkramiyeli
yeni Puro kalitesini
tecrübe ettiniz mi?
Amerikadan getirtilen modern yağ tasfiye makineleri ve yepyeni bir Amerikan formülü sayesinde PURO TUVALET SABUNUNUN kalitesi şimdi mükemmeliyetin şahikasına erişmiştir
● PURO TUVALET SABUNU'nun terkibinde krem hassaları vardır
● PURO TUVALET SABUNU cildi besler, yumuşatır, cazibe ve güzelliği artırır.
Kremli PURO TUVALET SABUNU
Üstelik Puro Tuvalet Sabunlarının içinde talihliler için
PARA VAR!
1000 liradan 1 liraya kadar çeşitli para ikramiyeleri Puro Tuvalet Sabunlarının içine Noter huzurunda rasgele serpiştirilmektedir.
BOL KÖPÜKLÜ - NEFİS KOKULU
PURO
TUVALET SABUNLARI 100 DE 100 SAFTIR
PAAL n - 178


ANKARA
MAKARNASI
M-3
en alâsı
NUH'UN
ANKARA
MAKARNASI
ANKARA MAKARHA UN VE İRMİK FABRİKALARI NUH TİCARET VE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL Tel: 27 36 58 - ANKARA Tel: 12395 Telgraf: MAKARNAANKARA ESKİYAPAN İSTANBUL